

Bijlage bij Provinciaal Blad 2012/0203512

# Natuurbeheerplan provincie Overijssel

Plantekst behorende bij wijziging GS-besluit 18 september 2012



## Samenvatting

Het **Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer (SNL)** vervangt sinds januari 2010 de oude stelsel Programma Beheer. Het SNL bestaat o.m. uit twee provinciale regelingen:

- 1) de 'Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer' (**SRNL**) en
- 2) de 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap' (**SKNL**).

Het Natuurbeheerplan Overijssel vormt het belangrijkste uitvoeringsinstrument van het subsidiestelsel SNL.

### De wijzigingen

Het natuurbeheerplan wordt periodiek door de provincie geactualiseerd. De wijziging naar aanleiding van het GS-besluit d.d. 18 september 2012 van het Natuurbeheerplan Overijssel houdt een aanpassing van de beheertypenkaart en de subsidiekaart in. De ambitiekaart is laatstelijk op 13 maart 2012 gewijzigd. De recente (jaarlijkse) planaanpassing betreft een wijziging op actualiteit van de feitelijke beheersituatie en het doorvoeren van een aantal technische correcties.

### De regelingen

In de regeling **SRNL** zijn de mogelijkheden voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vastgelegd. Subsidiemogelijkheden bestaan voor:

- het beheer van nieuw ingerichte natuurterreinen en bestaande natuurgebieden.
- agrarisch natuurbeheer en collectief beheer op bestaande landbouwgronden.
- het beheer van bestaande landschapselementen.

De beheersubsidie kan worden afgesloten op basis van een 6-jarige periode. Gedurende deze periode wordt jaarlijks een vastgestelde beheervergoeding toegekend.

De regeling **SKNL** biedt de mogelijkheid om:

- bestaande landbouwgronden om te vormen naar natuur en/of
- bestaande natuur naar een hoger kwaliteitsniveau te tillen met behulp van een kwaliteitsimpuls.

Middels het onderdeel functiewijziging vindt een eenmalige afwaardering van landbouw naar natuur plaats. De kwaliteitsimpuls wordt verwezenlijkt met behulp van inrichtingssubsidie, waarmee noodzakelijke inrichtingsmaatregelen om een hogere natuurkwaliteit te realiseren kunnen worden vergoed.

### Het toetsingskader

Het natuurbeheerplan geldt als **toetsingskader voor subsidieaanvragen** op basis van voornoemde regelingen. Dit kader is zowel in tekst als op kaart vastgelegd. In het plan worden per (deel)gebied de natuur- en landschapsdoelen beschreven, die in detail uitgewerkt zijn in de bijbehorende kaarten. Het plan bestaat uit de onderdelen Ambitiekaart, Beheertypenkaart en Subsidiekaart:

- In de **Ambitiekaart** (bijlage 2) wordt de toekomstig gewenste situatie en daarmee de op termijn te ontwikkelen natuurdoelen weergegeven. Deze kaart vormt de basis voor beoordeling de van subsidies voor functieverandering en inrichting SKNL.
- De **Beheertypenkaart** (bijlage 1) geeft de huidige beheersituatie weer en vormt de basis voor de beoordeling van beheersubsidies SNL
- In de **Subsidiekaart** (bijlage 3) zijn de locaties weergegeven waarbinnen de ter beschikking gestelde subsidiebudgetten SNL en SKNL ingezet kunnen worden. De provincie bepaalt in haar openstellingsbesluit SNL de budgetten die per onderdeel van het subsidiestelsel SNL ter beschikking gesteld worden.

Nieuwe SRNL aanvragen worden alleen gehonoreerd, mits gronden binnen de EHS liggen; De deelname aan het stelsel SNL vindt plaats op **vrijwillige basis**.

# Inhoud

1	Inleiding.....	5
1.1	Waarom een gewijzigd natuurbeheerplan?.....	5
1.2	Status en doel van het beheerplan .....	5
1.3	Gevolgde procedure, overleg en inspraak.....	6
1.4	Leeswijzer.....	6
2	Beleidskader .....	7
2.1	Rijksbeleid en Europees beleid.....	7
2.1.1	Nota Ruimte en EHS .....	7
2.1.2	Natuurbeschermingswet en Natura 2000 .....	8
2.2	Provinciaal beleid.....	9
3.	Werkwijze Natuurbeheerplan.....	10
3.1	De Index Natuur en Landschap .....	10
3.2	Beheer en kwaliteitsimpuls.....	10
3.3	Kaart(en).....	11
4	Natuur- en landschapsdoelen in Overijssel.....	12
4.1	Noordwest Overijssel .....	13
4.2	Netwerkstad Zwolle-Kampen .....	14
4.3	Salland .....	15
4.4	Noordoost Overijssel .....	17
4.5	Noordoost Twente .....	19
4.6	Zuid Twente en Netwerkstad Twente.....	20
4.7	Weidevogelbeheer.....	21
5.	Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SRNL) .....	24
5.1	Beschrijving van de regeling .....	24
5.2	Beheertypenkaart .....	24
5.2.1	Natuurbeheer .....	24
5.2.2	Agrarisch natuurbeheer .....	24
5.2.3	Landschapselementen .....	24
5.2.4	Groene en Blauwe Diensten.....	25
5.3	Collectief beheer.....	25
5.4	Ganzenfoerageergebieden .....	29
5.5	Subsidies probleemgebieden.....	29
5.6	Toeslagen.....	30
6.	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) .....	31
6.1	Ambitiekaart.....	31
6.2	Kwaliteitsimpuls: investeringssubsidie .....	32

6.3	Subsidie voor functieverandering.....	32
	Bijlagen .....	33
	Contactgegevens .....	33

# 1 Inleiding

Op 1 januari 2010 is het Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) in werking getreden. Dit stelsel vervangt het Programma Beheer dat vanaf 1 januari 2000 van kracht was. Het SNL bestaat uit twee provinciale subsidieregelingen:

- De 'Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer' (SRNL), vastgesteld door Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel op 22 september 2009.
- De 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap' (SKNL), vastgesteld door Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel op 22 september 2009.

Ten behoeve van de uitvoering van het SNL stelt de provincie een natuurbeheerplan op. Het natuurbeheerplan geldt als toetsingskader voor subsidieaanvragen op basis van voornoemde regelingen. In het natuurbeheerplan is aangegeven waar de provincie natuur- en landschapsbeheer wil stimuleren. In een natuurbeheerplan begrenzen Gedeputeerde Staten gebieden waar subsidiëring van beheer van (agrarische) natuur en landschapselementen plaats kan vinden. Het geeft ook aan waar kwaliteitsimpulsen voor natuur en landschap mogelijk zijn. Daarnaast beschrijft het natuurbeheerplan per (deel)gebied welke natuur- en landschapsdoelen van toepassing zijn en stelt het natuurbeheerplan zo nodig aanvullende eisen ten aanzien van het uitvoeren van bepaalde inrichtings- en beheermaatregelen.

Het Groenloket Overijssel is hét loket waar grondeigenaren en gebruikers terecht kunnen met vragen over stimulering van natuur en landschap in de provincie Overijssel.

[www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl)

Het Groenloket Overijssel is te bereiken via telefoonnummer: 0900-202 14 92 op maandag tot en met vrijdag van 9.00 uur tot 12.00 uur (euro 0,35 per gesprek). Mailen kan ook:

[groenloket@landschapoverijssel.nl](mailto:groenloket@landschapoverijssel.nl)

## 1.1 Waarom een gewijzigd natuurbeheerplan?

Het Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) verschilt van het eerdere Programma Beheer. Zo wordt in dit natuurbeheerplan een nieuwe taal van natuurtypen en beheertypen geïntroduceerd: de Index Natuur en Landschap. Dit is een landelijke, uniforme index met natuurtypen, agrarische natuurtypen en landschapselemententypen (zie § 3.1). Verder betreft het SNL vooral een andere wijze van sturing, financiering en verantwoording. Het onderliggende provinciale beleid op basis waarvan subsidies aan bepaalde doelen worden verstrekt, is grotendeels ongewijzigd.

Op 22 september 2009 hebben Gedeputeerde Staten van Overijssel het eerste natuurbeheerplan voor Overijssel vastgesteld. Op 20 september 2011 is de gewijzigde versie voor 2012 vastgesteld. Dit plan is laatstelijk gewijzigd op 13 maart 2012. Ten opzichte van het plan van 2012 is deze op enkele punten geactualiseerd.

## 1.2 Status en doel van het beheerplan

Dit natuurbeheerplan maakt subsidies voor natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer volgens de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer in de provincie Overijssel mogelijk. In het natuurbeheerplan is alle bestaande en nieuwe natuur begrensd en vervolgens aangeduid welke natuur in aanmerking komt voor (beheer)subsidie. Voor de nieuwe natuur worden daarmee de mogelijkheden voor functieverandering van agrarisch gebruik naar (particuliere) natuur en voor inrichting van natuur geboden.

Subsidies worden op vrijwillige basis aangevraagd. Eigenaren en gebruikers van gronden die binnen de begrenzing liggen van natuurgebied of agrarisch natuurgebied, hebben de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor het beheer of omvorming van deze terreinen. Het natuurbeheerplan bevat als zodanig geen bindende richtlijnen voor de burger. Er is dan ook geen sprake van aantasting van eigendoms- en gebruiksrechten. Het natuurbeheerplan heeft geen planologische consequenties of consequenties voor bestemmingsplannen.

Het plan kan periodiek worden herzien, afhankelijk van maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen.

### **1.3 Gevolgde procedure, overleg en inspraak**

De wijziging is opgesteld door Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel en wijzigt het Natuurbeheerplan 2012 dat zij op 19 september 2011 hebben vastgesteld en laatstelijk op 13 maart 2012 is gewijzigd.

Het gewijzigde Natuurbeheerplan 2012 en Openstellingsbesluit SNL 2013 zijn vastgesteld door GS op 18 september 2012. De terinzagelegging van het vastgestelde plan is vervolgens van 24 september 2012 t/m 5 november 2012. De aanvraagperiode voor de SNL subsidieregeling (2013) is van 15 november 2012 t/m 31 december 2012.

### **1.4 Leeswijzer**

Hoofdstuk 2 van dit plan beschrijft het bestaande Europese beleid, Rijksbeleid en provinciale beleid. In hoofdstuk 3 wordt de Index Natuur en Landschap geïntroduceerd. In hoofdstuk 4 worden de (agrarische) natuurgebieden in Overijssel beschreven. In hoofdstuk 5 worden de subsidiemogelijkheden voor natuur- en landschapsbeheer en de beheertypenkaart besproken. Hoofdstuk 6 beschrijft de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap.

## **2 Beleidskader**

Het natuurbeheerplan is gebaseerd op de huidige ecologische en bestuurlijke inzichten. Het plan is afgestemd op het natuur- en landschapsbeleid van de diverse overheden (Europese Unie, rijk en provincie) en met het vigerende integrale beleid in het landelijke gebied voor water, milieu en ruimtelijke ordening.

Eind december 2011 hebben Provinciale Staten van Overijssel ingestemd met het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur. De uitwerking van de Kabinetsbesluiten in het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur legt de regie in het landelijk gebied bij de provincie.

Als gevolg van de afspraken met het Rijk in het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur passen we de begrenzing van de EHS aan. Conform het Onderhandelingsakkoord is de herijkte EHS uiterlijk 1 juli 2013 planologisch vastgelegd. Inmiddels is de provincie gestart met de herijking van de EHS. De provincie streeft er naar de EHS begin 2013 vast te leggen bij de actualisatie van de Omgevingsvisie.

Inmiddels zijn de eerste conceptversies van de herijkte EHS en Groen Blauwe Hoofdstructuur door GS vastgesteld. Vervolgens loopt de formele inspraakprocedure via de actualisatie van de Omgevingsvisie (juli – december 2012). Na vaststelling van de herijkte EHS zal het natuurbeheerplan op benodigde onderdelen worden aangepast

### **2.1 Rijksbeleid en Europees beleid**

Het doel van natuur- en landschapsbeheer is het behoud en de verbetering van de natuur- en landschapskwaliteit. Een belangrijke partner voor de provincie in het realiseren van het natuurbeleid is de rijksoverheid. Richtinggevend voor het nationale natuurbeleid zijn de internationale doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag, de Millennium Development Goals en het beleid van de Europese Unie. Het kabinet zet zich in om het verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen. Het wil er tevens voor zorgen dat er in 2020 duurzame condities zijn voor het voortbestaan van alle soorten en populaties die in 1982 van nature in Nederland voorkwamen.

Onderdeel van het natuurbeleid betreft ook de inspanningen voor de verbetering van milieu en platteland door middel van agrarisch natuurbeheer. Nederland maakt daarbij gebruik van de doelen die in het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP2) zijn opgenomen. Een doel is het verhogen van duurzaam gebruik van landbouwgrond. Beheerders van landbouwgrond worden gestimuleerd om hun land zodanig te beheren dat natuur, milieu, landschap en klimaat er baat bij hebben.

#### **2.1.1 Nota Ruimte en EHS**

Belangrijk instrument voor de realisatie van de biodiversiteitdoelstellingen is de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een netwerk van natuurgebieden, agrarische beheergebieden en ecologische verbindingszones. Hierbinnen kan de uitwisseling van soorten optimaal plaatsvinden en wordt de biodiversiteit verbeterd. De landelijke doelstellingen voor de EHS zijn uitgewerkt in de Nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur (2000) en in de Nota Ruimte (2004).

Het natuurbeheerplan vormt een belangrijk instrument voor de realisering van het rijks- en provinciale natuur- en landschapsbeleid waaronder de realisatie van de EHS. Ecologische

Hoofdstructuur (EHS). De EHS vormt een duurzaam en samenhangend netwerk van natuurgebieden. Met de vaststelling van dit natuurbeheerplan wordt de EHS ruimtelijk/planologisch niet vastgesteld of gewijzigd. De EHS is vastgesteld in de Omgevingsvisie Overijssel en juridisch bindend neergelegd in de bijbehorende Omgevingsverordening.

[www.omgevingsvisieoverijssel.nl](http://www.omgevingsvisieoverijssel.nl)

Als gevolg van het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur is de taakstelling die de provincies van het rijk hebben meegekregen, veranderd. Het doel is om voor 2018 een hoeveelheid nieuwe natuur te realiseren en de huidige natuur te behouden. Het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (Barro) vervangt de Nota Ruimte. Het onderdeel EHS is nog niet in werking getreden. De planning is dat dit 1 januari 2013 zal plaatsvinden.

## **2.1.2 Natuurbeschermingswet en Natura 2000**

In 1967 is in Nederland de eerste Natuurbeschermingswet in werking getreden. Deze wet maakte het mogelijk om natuurgebieden en soorten te beschermen. In 1998 is de Natuurbeschermingswet gewijzigd en sindsdien alleen gericht op gebiedsbescherming. De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 opnieuw gewijzigd. Sindsdien zijn de bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de Natuurbeschermingswet verwerkt.

Op grond van de Natuurbeschermingswet worden drie typen gebieden aangewezen:

1. Natura2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden)
2. Beschermde Natuurmonumenten en
3. Wetlands volgens het verdrag van Ramsar

Het merendeel van de gebieden uit de Natuurbeschermingswet maakt deel uit van de EHS.

Natura 2000 is een Europees netwerk van waardevolle, te beschermen natuurgebieden die zijn aangewezen onder de Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Doel is de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Nederland kent 162 voorlopig begrensde Natura 2000-gebieden. Deze worden momenteel aangewezen door de minister van EL&I. Voor elk gebied wordt vastgesteld welke flora- en faunadoelen of –soorten in een gebied behouden moeten blijven of ontwikkeld moeten worden. Voor deze gebieden moet een 6 jaar geldend beheerplan gemaakt worden waarin staat welke maatregelen er in die periode genomen moeten worden om de doelen te behalen. Ook geeft het beheerplan aan welke huidige activiteiten in en rondom het gebied (‘bestaand gebruik’) zonder meer kunnen worden voortgezet, omdat deze niet schadelijk zijn voor de doelen.

Op basis van een evaluatie van de werking van de Natuurbeschermingswet, Flora- en Faunawet en Boswet heeft het kabinet besloten de wetten te herzien en te integreren in één Natuurwet: de wet Natuurbescherming (die op termijn opgenomen zal worden in de nieuwe Omgevingswet). Naast het samenvoegen en herzien van deze 3 groene wetten regelt de wet ook de verdeling van bevoegdheden zoals overeengekomen in het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur. De verwachting is dat in de nieuwe wet de beschermde Natuurmonumenten niet meer opgenomen zijn. Uitgegaan wordt van een inwerkingtreding van de wet op 1 januari 2013. Indien noodzakelijk zal het beleid worden aangepast aan de nieuwe wet.

Voor elk Natura2000-gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattypen en per soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op



landelijk niveau. Op basis van de habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, zijn de natuurbeheertypen van de Natura2000-gebieden bepaald. Deze natuurbeheertypen zijn terug te vinden op de digitale kaart behorende bij het natuurbeheerplan. Op de kaart staat aangegeven waar welke natuur aanwezig is of ontwikkeld kan worden en welke mogelijkheden er geboden worden voor natuurbeheer.

## **2.2 Provinciaal beleid**

Het provinciale beleid is gericht op het bevorderen en in stand houden van natuurwaarden en van landschappelijke en cultuurhistorische waarden. De grote variatie aan plant- en diersoorten (biodiversiteit) is een kernkwaliteit van de natuurwaarden in Overijssel. Het verlies aan soorten verarmt de natuurwaarden en maakt ecosystemen kwetsbaar. Het behoud van biodiversiteit is daarmee nodig voor een duurzame toekomst. Soorten bevinden zich in principe overal: zowel in de stad als in natuureservaten, parken, sloten en houtwallen. De EHS met daarbinnen Natura2000-gebieden is het rijkst aan soorten.

De Natura 2000-gebieden zijn van Europese betekenis en staan onder het regime van de Natuurbeschermingswet. In het landbouwgebied vervult biodiversiteit een directe functie voor bodemvruchtbaarheid en plaagbestrijding. Het landbouwgebied vormt ook een belangrijk leefgebied voor onder meer weidevogels en ganzen.

Overijssel heeft veel landschappen die internationaal van grote tot zeer grote betekenis zijn. Ruimte en rustgebieden worden afgewisseld door verstedelijkte gebieden. De hoge kwaliteit van afzonderlijke gebieden en de rijke verscheidenheid aan landschappen versterken elkaar in de beleving ervan. (Zie hiervoor (ook) de gebiedsbeschrijvingen in Hoofdstuk 4).

Kwaliteit en diversiteit van het Overijsselse landschap dragen bij aan een hoogwaardige woonomgeving. Het is dan ook een belangrijke vestigingsfactor, die indirect en direct (toerisme en recreatie) een pijler is onder de regionale economie. Door allerlei ontwikkelingen dreigen verschillen in landschapstypen te vervlakken of te verdwijnen.

De provinciale inzet is om deze nivellering te stoppen en de diversiteit aan landschappen te behouden. Om dit te bereiken stuurt de Omgevingsvisie Overijssel op drie niveaus: zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik, ontwikkelingsperspectieven en gebiedskenmerken.

### 3. Werkwijze Natuurbeheerplan

#### 3.1 De Index Natuur en Landschap

De basis voor het natuurbeheerplan vormt de Index Natuur en Landschap. Dit is een landelijk uniforme en sterk gestandaardiseerde “natuurtaal” die in gemeenschappelijk overleg tussen beheerders en de overheid (Interprovinciaal Overleg en het ministerie van EL&I) tot stand is gekomen. De Index Natuur en Landschap bestaat uit de onderdelen natuur (N-typen), agrarische natuur (A-typen) en landschapselementen (L-typen). In de Index worden verder drie niveaus onderscheiden: *doelen* voor de sturing en verantwoording op rijksniveau, *beheertypen* voor de operationele aansturing van het beheer en *beheervoorschriften* als instrument om de doelen te bereiken. Voor de begrenzing in het natuurbeheerplan en de subsidieverlening wordt het niveau van de beheertypen gebruikt.

De *doelen* zijn bedoeld als sturingsinstrument op landelijk niveau en worden gebruikt om afspraken tussen rijk en provincies te maken over het natuur- en landschapsbeheer en voor de rapportages van de minister aan de Tweede Kamer, van de provincies aan het rijk en van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten. De verscheidenheid in beheer binnen elk van deze doelen is groot, waardoor deze niet geschikt zijn om afspraken met beheerders te maken over het uit te voeren beheer.

De *beheertypen* zijn geschikt voor de aansturing van het beheer en vormen de basis voor afspraken over doelen en middelen tussen provincie en beheerder enerzijds en financiële afspraken tussen rijk en Staatsbosbeheer anderzijds.

In het natuurbeheerplan is 1 beheertype per vlakgeometrie vastgelegd, waarvan maximaal 20% van een ander beheertype onderdeel mag uitmaken. Voor de verwezenlijking van de gestelde doelen zijn per beheertype *beheervoorschriften* geformuleerd. Voor een natuurbeheerder geldt een algemene beheerverplichting en voor een agrarische natuurbeheerder worden concrete beheermaatregelen voorgeschreven.

De Index Natuur en Landschap is daarmee het instrument voor de sturing van natuurdoelen door de overheid, voor de financiering van het natuur- en landschapsbeheer en voor monitoring. De Index is daarnaast van groot belang voor een goede afstemming tussen beheerders onderling en tussen beheerders en overheden.

Voor elk van de natuurbeheertypen uit de Index zijn standaardkostprijzen voor beheer berekend. In deze standaardkostprijzen is onder andere rekening gehouden met de inflatie over de afgelopen jaren, maar ook met inkomsten uit verpachting, opbrengsten uit hooi, vee en hout, etc. De Index Natuur en Landschap wordt periodiek aangepast, afhankelijk van onder meer wijzigingen in de beheersituatie. Deze aanpassingen moeten zijn goedgekeurd door “Brussel” voordat ze daadwerkelijk subsidiabel gesteld kunnen worden.

De vergoedingen die voor de verschillende beheermaatregelen uit de Index beschikbaar zijn, worden (jaarlijks) vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

#### 3.2 Beheer en kwaliteitsimpulsen

In het Subsiestelsel voor Natuur en Landschapsbeheer wordt een onderscheid gemaakt tussen financiering van het beheer van de bestaande natuur en eenmalige investeringen ter verbetering van de natuurkwaliteit (kwaliteitsimpulsen). Dit is weerspiegeld in de twee subsidieregelingen. Ook in dit natuurbeheerplan komt die tweedeling tot uiting in hoofdstuk 5 en 6. De reden is dat de afspraken over de natuur tussen rijk en provincies in het verleden vooral waren gericht op de kwantitatieve opgaven (hoeveel hectares nieuwe natuur wordt er gerealiseerd). Rijk en provincies gaan echter ook afspraken maken over de kwalitatieve opgaven voor de natuur (hoe goed staat de natuur ervoor). Het onderscheid tussen beheer en kwaliteitsimpulsen wordt gemaakt op basis van een analyse tussen verschillen in de actuele

en de gewenste situatie (ambitie) van een gebied. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de beheertypen in de Index Natuur en Landschap.

### 3.3 Kaart(en)

In dit natuurbeheerplan zijn de beheertypen vastgelegd op de beheertypenkaart en de ambitiekaart. Deze kaarten vormen de kern van het natuurbeheerplan.

De *beheertypenkaart* (hoofdstuk 5) geeft de huidige situatie weer en is de basis voor beheersubsidies. De *ambitiekaart* (hoofdstuk 6) geeft de toekomstig gewenste situatie weer en daarmee de op termijn te ontwikkelen natuurdoelen.

Aan de kaart(en) ligt het *informatiemodel natuur* (IMNa) ten grondslag. Dit is een uniforme geodatabase (gegevensbestand met geografische gegevens) waarin gegevens worden opgeslagen en die door alle provincies, de uitvoeringsinstanties en beheerders gebruikt worden. Hierdoor vindt er een eenvoudige en snelle gegevensuitwisseling plaats en kunnen de subsidies op eenvoudige wijze worden toegekend.

Bij de totstandkoming van de kaart is de volgende werkwijze gehanteerd.

- In voorgaande jaren zijn gegevens aangeleverd door terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschap Overijssel), de Bosgroepen en het Overijssels Particulier Grondbezit voor hun terreinen, of die van hun leden (in totaal 95% van het Overijssels particulier beheer). Voor de overige particulieren is door de provincie naar best beschikbare gebiedskennis het beheertype aangegeven.
- Voor dit Natuurbeheerplan zijn wijzigingen aangedragen door de terreinbeherende organisaties en de Bosgroepen. Daarnaast zijn bij deze herziening in voorgaande jaren verkeerd begrensde percelen gecorrigeerd.
- De gebieden die in 2010 t/m 2012 van landbouwgrond omgevormd zijn naar natuur en waar de natuurinrichting afgerond is, krijgen in deze herziening van het Natuurbeheerplan een beheertype toegewezen welke de feitelijke situatie in 2013 beschrijft. Voorheen gold hier de begrenzing *N00.01 nog om te vormen naar natuur*. Deze wijziging is in dit ontwerp plan naar de best beschikbare kennis doorgevoerd.
- Technische aanpassing begrenzing: Alle individuele landschapselementen die in beheer zijn, zijn bij deze herziening van het natuurbeheerplan vlakdekkend op de beheertypenkaart aangegeven. In het verleden werden landschapselementen als lijn op de kaart aangegeven. Op de kaart behorende bij dit ontwerp natuurbeheerplan zijn nog niet alle landschapselementen vlakdekkend begrensd. In het definitieve natuurbeheerplan zal deze aanpassing wel volledig zijn doorgevoerd.
- Op basis van weidevogelinventarisaties zijn de grenzen van een aantal collectieve beheersgebieden voor weidevogels aangepast. Daarnaast zijn enkele kleine wijzigingen aangebracht op basis van de actuele weidevogelstand.

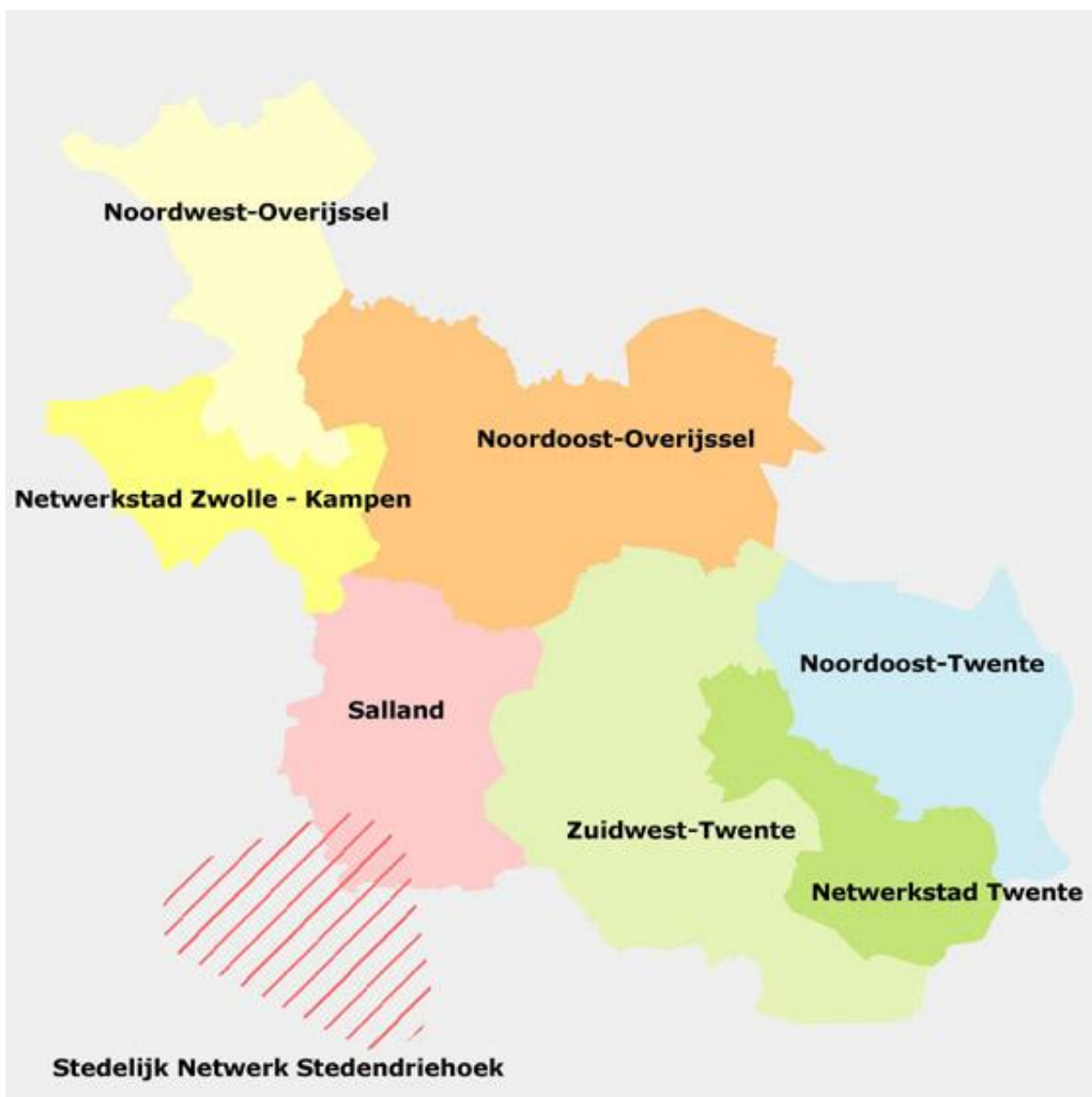
Het resultaat hiervan is dat:

- Het in kaart brengen van de feitelijke beheersituatie is verbeterd.
- Voor de afzonderlijke landschapselementen die nu in beheer zijn opgenomen geldt dat continuïteit is gewaarborgd. Voor nieuw landschapsbeheer is geen rijks geld beschikbaar; hiervoor zijn de mogelijkheden van Groen Blauwe diensten beschikbaar.
- Voor enkele gebieden is de actuele en/of beoogde (agrarische) beheersituatie aangepast en zijn de mogelijkheden voor particulier beheer vastgelegd.
- Voor het collectief beheer van weidevogelgebieden is de begrenzing aangepast aan de actuele weidevogelstand.

## 4 Natuur- en landschapsdoelen in Overijssel

In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen per regio een beschrijving gegeven van de huidige natuurkwaliteit en de te ontwikkelen natuurdoelen. De beschrijving van de weidevogelgebieden is vanwege het bijzondere karakter opgenomen in een aparte paragraaf. [Een beschrijving van de verschillende deelgebieden is te vinden in bijlage 5.](#)

***De te ontwikkelen natuurdoelen zoals beschreven in dit hoofdstuk zijn een afspiegeling van de natuurambitie voorafgaand aan het sluiten van het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur en de herijking van de EHS. Zodra de herijking van de EHS is gerealiseerd, zal (ook) dit hoofdstuk worden aangepast aan de actuele situatie op dat moment.***



Kaart 1: Regio's in provincie Overijssel

## 4.1 Noordwest Overijssel

Deze regio betreft de gemeenten Steenwijkerland en Zwartewaterland. Het gebied wordt begrensd door de provinciegrens (west, noord en oost) en het Zwarte Water en de gemeentegrenzen Staphorst, Zwolle en Kampen.

Het bestaat uit de volgende deelgebieden: [Woldberg/Eese](#), [Wieden-Weerribben](#), [Oeverlanden Zwarte Water](#), [Oldematen/Veerslootslanden](#), [De Ruiten](#)

In het noorden van de regio liggen de laagveenmoerasgebieden de Wieden en de Weerribben. Deze zijn aangewezen als nationaal park en Natura 2000-gebied. In het noordoosten ligt het bosgebied van de Woldberg en het landgoed de Eese. Het laagveenlandschap van Wieden en Weerribben is sterk gevarieerd met bosrijke natuurgebieden, met petgaten en legakkers, zeer soortenrijke trilvenen, hooilanden, rietlanden, grote meren en rationeel ingerichte landbouwpolders. De natuurgebieden Wieden en Weerribben beslaan circa 7000 ha. Aan de noord- en westzijde van de Weerribben en langs de west-, zuid-, en oostzijde van de Wieden liggen veenweidegebieden. Het ontginningsgebied rondom Scheerwolde is ten opzichte van het westelijke gebied grootschaliger en wordt intensiever gebruikt door de landbouw. In de zuidwesthoek van het gebied ligt het keileemplateau van het Hoge Land van Vollenhove met zijn kleinschalig landschap. Het gebied van de Woldberg en Eese is een uitloper van het Drentse keileemplateau. Dit gebied loopt door in het kleinschalig landschap van Paasloo. In het zuiden van de regio liggen de uitgestrekte weilanden rondom Genemuiden en Hasselt. Dit gebied is met name belangrijk als weidevogelgebied. Bijzonder in het rivierdal van de Vecht zijn de uiterwaardgebieden bij de monding van de Vecht en het Zwarte Water. Het rivierdal kent veel verschillende biotopen in zowel natte als droge milieus. Zeer bijzonder is met name de aanwezigheid van kievitsbloemhooilanden langs de Vecht en Zwarte Water.

De belangrijkste natuurwaarden betreffen:

- De uitgestrekte laagveengebieden met een afwisseling van plassen, moerassen, rietlanden, trilvenen, natte schraalgraslanden, moerasbos met de daarbij behorende bijzondere fauna. Bijzonderheden zijn o.a. de Otter, Grote Vuurvlinder en een aantal zeldzame moerasvogels zoals de Purperreiger, Roerdomp en Lepelaar.
- De hogere zandgronden en keileemopduikingen met soortenrijke oude houtwallen in de omgeving van Paasloo (noorden) en Vollenhove (noordwesten);
- Het uitgestrekte veenweidegebied met grote betekenis voor weidevogels;
- De internationale betekenis voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten, zoals Kleine Zwaan en Kolgans;

In hoofdlijnen wordt in dit gebied gestreefd naar de ontwikkeling van de volgende typen natuur:

- Uitbreiding van de moerasgebieden door omvorming van een aantal polders tot moerasgebied.
- Zodanig beheer van de bestaande moerasgebieden dat een goed evenwicht ontstaat tussen natuurbehoud en rietlandbeheer.
- Versterking van de moerasverbinding tussen de Wieden en de Weerribben en de Wieden het weidevogel- en moerasgebied bij Giethoorn.
- Behoud en ontwikkeling van de weidevogelpopulaties, vooral gericht op de Grutto in de landbouwgebieden en aanvullend meer kritische weidevogels zoals Watersnip, Slobeend en Zomertaling in de reservaten.
- Realiseren van een aantal opvanggebieden voor overwinterende Ganzen.
- Behoud en herstel van het kleinschalige houtsingelgebied bij Paasloo en op het Hoge Land van Vollenhove.
- Behoud en versterking van de populatie van de knoflookpad in het Heetveld.
- Versterking van de populatie van de Kievitsbloem langs het Zwarte meer en Zwarte Water.

## 4.2 Netwerkstad Zwolle-Kampen

Deze regiobeschrijving heeft betrekking op de gebieden van de IJsseldelta en de Oeverlanden, Zwarte Water en Vecht. Het gebied bevat grote delen van de gemeenten Kampen en Zwolle. Een groot deel van het gebied is aangewezen als Nationaal Landschap. [Het bevat de volgende deelgebieden: Uiterwaarden IJssel en IJsselmonding](#)

De belangrijkste natuurwaarden in dit gebied liggen in de weidevogelgebieden, het IJsseldal en langs de randmeren.

Meer dan 80% van het gebied bestaat uit grasland. In het westen liggen de uitgestrekte weilanden rondom Kampen. Centraal in het gebied ligt de IJssel, een gebied met veel vooral buitendijkse natuur. Het gebied kenmerkt zich door rust, ruimte en water. In het westelijk deel, de IJsseldelta, gaat het vooral om een belangrijk weidevogelgebied. Voor de Grutto is de IJsseldelta het belangrijkste bolwerk in Overijssel. De omgeving van het Zwarte Water is voor weidevogels, maar ook voor riet-, water-, en moerasvogels van belang. Bijzonder is m.n. de aanwezigheid van kievitbloemhooilanden, deze liggen vooral langs het Zwarte water. Op lage delen van de uiterwaarden en in geulen komen graslanden voor met soorten van het Dotterbloemtype en andere natte graslandtypen.

Zowel de IJssel als de oeverlanden langs de randmeren zijn aangewezen als Natura 2000 gebied. Door de noordzuid-ligging is de IJssel een belangrijke verbinding tussen de Gelderse Poort en het grote natuurcluster IJsseldelta, Wieden, Weerribben. Dat geldt met name voor vissen en watervogels en in mindere mate voor zoogdieren en insecten. Ook zijn er belangrijke dwarsrelaties met de Veluwe, landgoederen en binnendijkse komgebieden.

De belangrijkste natuurwaarden betreffen:

- De grote betekenis van vooral de uiterwaarden van de IJssel en oeverzones langs het Zwarte Meer voor vele bedreigde vogelsoorten, zoals Kwak, Zomertaling, Kwartelkoning, Waterral, Watersnip, Patrijs, etc.;
- De betekenis voor de weidevogels. Het gebied is voor Overijssel het belangrijkste gebied voor de Grutto.
- De internationale betekenis voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten, zoals Kleine Zwaan en Kolgans;
- De betekenis voor stroomdalflora, die voorkomt op oeverwallen, rivierduinen en dijken;
- Het voorkomen van bijzondere bostypen zoals het hardhoutoobos van het Zalkerbos;
- Het voorkomen van bijzondere geomorfologische verschijnselen, zoals rivierduinen en kronkelwaarden.

In hoofdlijnen wordt in dit gebied naar de ontwikkeling van de volgende typen natuur gestreefd:

- Versterking van de natuurwaarden in het IJsseldal, vaak in combinatie met projecten in het kader van ruimte voor de rivier.
- Behoud en ontwikkeling van de weidevogelpopulaties, vooral gericht op de Grutto in de landbouwgebieden en aanvullend ook meer kritische weidevogels zoals Watersnip, Slobeend en Zomertaling in de reservaten.
- Realiseren van een aantal opvanggebieden voor overwinterende Ganzen.
- Versterking van de populatie van de Kievitsbloem langs het Zwarte meer en Zwarte water.

### 4.3 Salland

De regio Salland heeft betrekking op het gebied tussen het Vecht-Regge-gebied (noordgrens), de Sallandse Heuvelrug (oostgrens) en in het westen en zuiden de provinciegrens. Het omvat de gemeenten Deventer, Bathmen, Olst-Wijhe, Raalte, Zwolle, Hellendoorn en Rijssen-Holten. Salland wordt globaal begrensd door de IJssel, de Vecht, de Sallandse Heuvelrug en de Schipbeek. Tevens wordt het IJsseldal tussen Deventer en Zwolle tot deze regio gerekend.

[Salland bevat kleine deelgebieden en Randen Sallandse Heuvelrug](#)

In Salland zijn van oost naar west te onderscheiden de zandlandschappen (jonge ontginningen en kampen) en de rivierlandschappen (mengelgronden, kommen en oeverwallen). Met name op de overgang van het zandlandschap naar het rivierenlandschap ligt een groot aantal landgoederen en buitenplaatsen. Het landschap wordt hier bepaald door historische landhuizen, parken, bossen en monumentale lanen. De landgoederen leveren een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van natuur, landschap en cultuurhistorie. Ze zijn tevens van betekenis voor de bosbouw, de landbouw en hebben een belangrijke recreatieve functie. Dwars door de dekzanden heen snijden de beekdalen. Hierin worden beek- en broekeerdgronden aangetroffen. Van oudsher is Salland hydrologisch een afwisselend gebied. Naast de droge dekzanden bestonden er nattere zones met kwelwater of stagnerend regenwater. Van oudsher was de kwel het sterkst in een zone waar het grondwater afkomstig van de Veluwe en die van de Sallandse Heuvelrug gezamenlijk uittrad. Hier bevinden zich nu nog een aantal kwelgebieden (o.a. Pleegsterweiden/Schoonheten, Gooiermars en Wolbroeken). Honderdvijftig jaar geleden was een groot gedeelte van het gebied nog woeste grond. De stuwwal was grotendeels bedekt met heide. De zone aan de voet en de aangrenzende dekzandvlakte bestond grotendeels uit een nat gebied met hoogveentjes, natte heides, natte schraallanden en nat berkenbroekbos. Voor het overige bepaalde de mens het landschap. Het kleinschalige kampen-essenlandschap bestond uit akkers met houtwallen. De beekdalen werden gebruikt als weiden en hooilanden. De meeste bossen maakten deel uit van landgoederen. Verder komen twee heiderestanten in Salland voor, buiten de Sallandse Heuvelrug zijn het Boetelerveld en het Wechelerveld. Het Luttenbergerven is een klein moerasgebied met o.a. vochtige schraalgraslanden, waaronder nog een redelijk gaaf blauwgraslandje, bloemrijke graslanden en zure broekbossen. Het gebied Pleegsterweiden (ten westen van Schoonheten) is het belangrijkste kwelgebied. In dit gebied komt waarschijnlijk nog regionale kwel aan de oppervlakte. De actuele botanische waarden in het gebied zijn hoog. Daarnaast komen hier nog enkele grienden voor. De Gooiermars is eveneens een belangrijk kwelgebied. Ook hier werden nog diverse kwelindicatoren aangetroffen. De landgoedbossen zijn vooral belangrijk als leefgebied voor veel vogelsoorten, voor vleermuizen en grotere zoogdieren als de Boomarter. Daarnaast herbergt Salland nog een aantal goede weidevogelgebieden: Laag Zuthem, Wijnvoorden, Damhoek, Lemelerveld, Schanenbroek en Fliermaten. De IJssel is aangewezen als Natura 2000-gebied. Door de Noord-Zuid ligging is de IJssel een belangrijke verbinding tussen de Gelderse Poort en het grote natuurcluster IJsseldelta, Wieden, Weerribben. Dat geldt met name voor vissen en watervogels en in mindere mate voor zoogdieren en insecten. Ook zijn er belangrijke dwarsrelaties met de Veluwe, landgoederen en binnendijkse komgebieden.

De belangrijkste natuurwaarden betreffen:

- De grote betekenis van het IJsseldal voor vele bedreigde vogelsoorten, zoals Kwak, Zomertaling, Kwartelkoning etc.
- De internationale betekenis voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten, zoals Kleine Zwaan en Kolgans.
- De betekenis voor stroomdalflora, die voorkomt op oeverwallen, rivierduinen en dijken
- Het voorkomen van bijzondere bostypen zoals het zachthoutooibos in de Duurse Waarden en het hardhoutooibos bij Fortmond.

- Het voorkomen van bijzondere geomorfologische verschijnselen, zoals rivierduinen en kronkelwaarden.
- Heiderestanten zoals het Boetelerveld en Wechelerveld.
- Landgoederen met een kleinschalige afwisseling van bossen, en schraalgraslanden.
- Het gebied heeft enkele belangrijke weidevogelgebieden zoals het Lierder en Molenbroek.

In hoofdlijnen wordt in dit gebied naar de ontwikkeling van de volgende typen natuur gestreefd:

- Versterking van de natuurwaarden in het IJsseldal, vaak in combinatie met projecten in het kader van ruimte voor de rivier.
- Behoud en ontwikkeling van de weidevogelpopulaties, vooral gericht op de Grutto.
- Realiseren van een aantal opvanggebieden voor overwinterende Ganzen.
- Versterking van de populatie van de Kievitsbloem langs de weteringen nabij Zwolle.
- Behoud en ontwikkeling van de natte heide terreinen.
- Versterking van de landgoederenzone met een afwisseling van bossen met hoge natuurwaarden, schraalgraslanden en landschapselementen.
- Ontwikkeling van de robuuste verbinding van Hattem naar Ommen, met als doelstelling ambitieniveau B3 voor Bos en grasland met als aanvullende doelstelling het Edelhert. Ten aanzien van deze laatste doelstelling zal de provincie Overijssel op de lange termijn bezien of dit haalbaar is. Om de verbinding goed inpasbaar te maken in het landschap legt de provincie in het Lierder en Molenbroek meer nadruk op de ontwikkeling grazige en moerasvegetaties en minder op bosontwikkeling. De minimale eisen aan de omvang van deze robuuste verbinding zijn: Een corridor met een gemiddelde breedte van 1000 meter. Bij de landgoederen de Colckhof /den Aalderinck / de Gunne is er een bosknoop gepland van 300 ha.
- De ontwikkeling van een aantal ecologische verbindingzones<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Ecologische verbindingzones zijn smalle zones met stapstenen die de onderdelen van de Ecologische Hoofdstructuur verbinden. In veel gevallen wordt een verbindingzone gecombineerd met een natuurlijk in te richten beek. De natuurlijk in te richten beken worden op de ambitiekaart aangegeven. De doelen per verbindingzone zijn in 2005 opnieuw toegekend volgens nieuwe modellen. Deze modellen zijn in bijlage 3 beschreven



#### 4.4 Noordoost Overijssel

Deze regio omvat de gemeenten Staphorst Dalfsen, Ommen Hellendoorn en Hardenberg, inclusief de voormalige gemeente Gramsbergen. Het bestaat uit de volgende deelgebieden: [Het Reestdal](#), [Vechtdal](#),

In de regio Noordoost Overijssel komen veel en grote bossen, natuurgebieden, landgoederen en waardevol cultuurlandschap voor. In het noorden van de regio ligt het moeras- en singellandschap ten noordwesten van Rouveen en het weidegebied ten zuiden hiervan. In het oosten vormt het grensriviertje de Reest een half-natuurlijk geheel met veel hooilanden, wat hei en bos. Dit sluit aan op het Drentse deel van dit gebied. De omgeving van Rouveen, met name het gebied Olde Maten, is een belangrijk onderdeel van het laagveenmoerasgebied van Noordwest-Overijssel. De gebieden Rouveen, Ruiten en Veenenkampen worden daarnaast gekenmerkt door bijzondere sloot- en slootkantvegetaties. De Reest is een bijzondere grensrivier wat vooral blijkt uit de bonte hooilanden aan beide zijden en de zeer diverse fauna. Binnen het gebied zijn tevens diverse gebieden met een overwegend agrarisch karakter aanwezig. Het betreft de gebieden Den Ham, Witharen, Dalmsholte/Giethmen en de Marshoek.

Het Vecht-Regge gebied bestaat uit de volgende kenmerkende eenheden: rivierdal, stuwwallen, grote bosgebieden, heiden en vennen, landgoederen, oude cultuurlandschappen, kleinschalig oud cultuurlandschap, open graslandengebied, heide- en veenontginningsgebieden. Het rivierdal van Vecht en Regge kent veel verschillende biotopen in zowel natte als droge milieus. Langs de Vecht en de Regge komen afgesneden meanders voor. Een deel ervan heeft een eenzijdige verbinding met de rivier. Alle stadia van verlanding van open water, drijftillen, riet en zeggemoeras tot en met broekbos komen voor. Veel oude rivierlopen, vooral die langs de Regge, zijn geheel of deels dichtgeschoven. Zeer dynamische natuur, welke kenmerkend is voor een levend riviersysteem ontbreekt op landschapsschaal en slechts plaatselijk komt in het rivierdal bos voor. Op lage delen van de uiterwaarden en in geulen komen graslanden voor met soorten van het Dotterbloemtype en andere natte graslandtypen. Op gradiënten met invloeden van het grondwater zijn soortenrijke schraalland- en kleine zeggenvetaties te vinden. Deze typen zijn o.a. in de Rheezermaten, in het Junner- en Arriër Koeland en in de Eerder hooilanden te vinden. De meeste cultuurgronden zijn intensief in gebruik. Door grote variatie en de samenhang met grote natuurgebieden in de omgeving van het dal zijn de faunawaarden in het Vecht- en Regge gebied hoog. Voor veel diersoorten is de combinatie van bosrijk gebied en gevarieerd dal belangrijk; er zijn veel ecologische relaties. Met een aantal soorten gaat het niet zo goed, zoals Patrijs, Waterral en Watersnip. Het zijn bedreigde soorten. Plaatselijk is er nog een redelijke weidevogelstand aanwezig, maar de weidevogelstand ontwikkelt zich zeer zorgelijk. In de gehele Vecht zijn vistrappen aanwezig bij de stuwen. Bij de beneden- en boven Regge is dat ook het geval. Van de 65 dagvlindersoorten van Nederland, is ongeveer de helft in het Vechtgebied aangetroffen.

In de regio Noordoost Overijssel liggen veel landgoederen. Zij vormen economische eenheden die niet alleen een belangrijk aandeel leveren in de kwaliteit van natuur, landschap en cultuurhistorie maar eveneens voor de landbouw, de bosbouw en de recreatie van groot belang zijn. Verder zijn landgoederen van betekenis voor waterhuishouding en milieu. Veel landgoederen zijn gerangschikt onder de Natuurschoonwet. Veel landgoederen hebben zowel een karakteristiek landhuis, kenmerkende streekeigen boerderijen, oude parkbossen, multifunctionele bossen, essen en andere oude cultuurlandschappen. De afwisseling in de diverse terreintypen is tevens een afspiegeling van de verwevenheid van functies, waardoor een landgoed zich in het bijzonder onderscheidt van andere bedrijven.

De belangrijkste doelen voor natuur en landschap in het totale Vecht-Regge gebied zijn:

- Het ontwikkelen van een halfnatuurlijke laaglandrivier; daarbij horen natuurlijke rivierprofielen, nevengeulen, erosie en sedimentatie, overstroming en zandafzetting in de uiterwaarden en rivierduinvorming. Referentiebeelden zijn te vinden in het riviersysteem van de Hase, de Lippe en Ems (Duitsland) en voor een deel in het systeem van de Allier (Frankrijk).
- Ontwikkelen van riviergebonden grazige vegetaties of anders gezegd het weer in ere herstellen van de “koeweiden en marsen” in afwisseling met kruidenrijke (overstromings)graslanden. Op de meest droge delen wordt gestreefd naar rivierduin-graslanden en andere droge graslanden,
- Vergroten van de variatie en structuur in de rivierdalen door ontwikkelen van struwelen, herstellen oude meanders, ontwikkelen van (hardhout) ooibos en aanleg van poelen voor amfibieën.
- Het ontwikkelen van natte aan grondwater gebonden schrale graslandvegetaties en andere natte graslanden zoals Dotterbloem- en Kievitsbloemhooilanden in afwisseling met rietland en moeras.  
Enkele gebieden bij Vecht- en Regge liggen in de kwelzone van de stuwwallen, zoals Regge-uiterwaarden bij Lemele, Besthmener hooilanden, Vlierwaterleiding. Hier zijn kansrijke situaties voor dergelijke natte graslanden en kwelmoerassen.
- Behoud en versterken van weidevogelreservaten.
- Een grote, samenhangende natuur- en boskern centraal in het gebied gestalte geven, waarvan een nader aan te geven deel op enige termijn (na de eerste planperiode van 6 jaar) tot een grootschalig natuurgebied kan worden ontwikkeld.
- De samenhang tussen de bestaande natuur/bosgebieden versterken door natuurontwikkeling in vooral het winterbed.
- De natuurlijke waarden van de (multifunctionele) bossen vergroten via geïntegreerd bosbeheer, en ontwikkelen van hard- en zachthout ooibossen op plaatsen waar dat rivierkundig mogelijk is.  
Deze componenten van het ecosysteem terugbrengen, biedt kansen aan vestiging van de Bever. Deze soort van moerassen en riviersystemen is, gelet op het succes in de Hase, zeer kansrijk voor het centrale deel van de Vecht, oostelijk van Ommen.
- De ontwikkeling van een tweetal Robuuste verbindingen. In deze regio is een deel van de begrenzing van de robuuste verbinding Hattem- Ommen en het gehele deeltrace Reestdal–Ommen en Ommen-Holterberg opgenomen. Deze verbinden de Veluwe met de bos- en natuurgebieden langs de Vecht, de Sallandse heuvelrug en het Drents Plateau. De verbindingen Hattem-Ommen en Ommen–Holterberg hebben ten opzichte van de andere verbindingen in Overijssel een hoog ambitieniveau en zijn gericht op de verbinding van de ecosystemen bos en grasland. Op de lange termijn kunnen deze verbindingen een rol gaan vervullen voor de uitwisseling van het Edelhert tussen de Veluwe en de Sallandse heuvelrug. De provincie Overijssel zal op de langere termijn bezien of dit haalbaar is. De kern van deze verbinding bestaat uit een strook natuur met een breedte van 1000 meter. Op bepaalde afstanden liggen grotere knopen. De verbinding Reestdal-Ommen heeft een lager ambitieniveau. Deze is gericht op de ecosystemen Bos, heide en grasland. De kern hiervan bestaat uit een strook van minimaal 225 meter. Op bepaalde afstanden liggen grotere knopen.
- De ontwikkeling van een aantal ecologische verbindingzones.

## 4.5 Noordoost Twente

Deze regio omvat de gemeenten Tubbergen, Dinkelland, Oldenzaal en Losser en bestaat uit de volgende deelgebieden: [Mander/Reutum](#), [Dinkeldal bovenloop](#), [Dinkeldal benedenloop](#), [Volther en Agelerbroek](#), [Beekdalen Weerselo](#), [Bergvennen](#), [Punthuizen](#), [Stuwwal Oldenzaal](#)

Het gebied wordt gekenmerkt door een grote variatie aan landschapstypen, bijzondere natuurwaarden en een gevarieerde bodemkundige opbouw en waterhuishouding, waarin ook de mens een belangrijke factor is geweest. Vlak bij elkaar komen kleinschalige houtwalgebieden, soortenrijke bossen, beekdalen, vochtige heidegebieden en open landbouwgebieden voor.

Kenmerkend zijn de stuwwal van Oldenzaal en de stuwwal van Ootmarsum met relatief grote hoogteverschillen. Ten westen hiervan ligt het bekken van Hengelo met een aantal van oost naar west stromende beken die op de stuwwallen ontspringen. In dit gebied ligt een aantal kwelgebieden waar grondwater vanuit de stuwwallen aan de oppervlakte komt. Ten oosten van de stuwwallen stroomt de Dinkel waarvan vooral de bovenloop nog een nagenoeg natuurlijk karakter heeft. De benedenloop is grotendeels gekanaliseerd. Ten oosten van de Dinkel liggen vrij open heideontginningen met verspreid enkele heidereservaten.

De bodemkundige opbouw varieert in grote lijnen van veld- en haarpodzolen en tertiaire kleigronden op de stuwwallen en in het oostelijk dekzandgebied, tot enkeerdgronden op de essen en kleiachtige (beekdal-) gronden in de beekdalen.

De waterhuishouding wordt gekenmerkt door het grote aantal stroomgebieden dat in het gebied valt te onderscheiden, waarbij de stuwwal als hoofdwaterscheiding fungeert. In grote lijnen vormen de stuwwallen en dekzandruggen de infiltratiegebieden en de beekdalen de kwelgebieden.

In het gebied liggen veel landgoederen. Het merendeel hiervan is gerangschikt onder de Natuurschoonwet 1928. Doelstelling van de landgoedeigenaren is handhaving en ontwikkeling van de op het landgoed aanwezige waarden en functies. Om dit te bereiken wordt gestreefd naar een economisch en ecologisch duurzame basis. Landgoederen zijn geen statische eenheden. De huidige waarden en functies van landgoederen hebben zich door de tijd heen ontwikkeld door in te spelen op veranderingen. Met betrekking tot de inzet van instrumenten en middelen geldt dat de rangschikking onder de Natuurschoonwet gewaarborgd is.

In hoofdlijnen wordt in dit gebied naar de ontwikkeling van de volgende typen natuur gestreefd.

- Ontwikkeling van aaneengesloten natuurgebieden in de brongebieden boven op de stuwwallen van Oldenzaal en Ootmarsum met afwisselend bossen, halfnatuurlijke graslanden, heide, en halfnatuurlijke beekdalen.
- Ontwikkeling van een aantal natte natuurgebieden in de kwelgebieden aan de voet van de stuwwallen en in het bekken van Hengelo. Bij de begrenzing hiervan is een watersysteembenadering toegepast. Gestreefd wordt naar waterhuishoudkundig duurzaam te ontwikkelen gebieden. In deze gebieden wordt voor een deel een combinatie met de opvang van water (retentie) gerealiseerd.
- Vergroting en hydrologisch herstel van natte heidegebieden.
- Herstel van het natuurlijke karakter van beken en beekdalen.
- Ontwikkeling van een zo natuurlijk mogelijke Dinkel en Dinkeldal en de ontwikkeling van een aansluitend inundatiegebied in Ottershagen. Ook hier worden de natuurdoelen gecombineerd met de opvang van water.
- De ontwikkeling van een aantal ecologische verbindingszones.

## 4.6 Zuid Twente en Netwerkstad Twente

Deelgebieden: [Reggedal](#), [Wierdense veld](#), [Borkeld](#), [Diepenheim](#), [Engbertsdijkvenen](#), [Heide- en veengebieden zuid Twente](#), [Twickel](#), [Landgoederen en beekdalen Enschede/Hengelo](#), [De doorbraak](#)

Landbouw, natuur, stad en infrastructuur komen in elkaars nabijheid voor en zijn sterk met elkaar verweven. Karakteristiek voor zuid-Twente is het voorkomen van grote bevolkingsconcentraties in de directe nabijheid van aantrekkelijke landschappen. Dit is niet alleen het geval bij de drie grote steden maar ook bij kernen als Goor en Haaksbergen.

Het veelzijdige landelijk gebied is van belang voor recreatie en toerisme. Het is een uitloopgebied voor de eigen inwoners en vervult tevens een belangrijke toeristische functie. Dit uit zich ondermeer in de aanwezige verblijfsrecreatie, dagrecreatieterreinen en mogelijkheden voor recreatief medegebruik zoals wandelen, fietsen, vissen en kanoën.

Een belangrijk deel van de hoofdinfrastructuur van Overijssel, met onder andere A1, N35, Twentekanaal en spoorlijnen, doorkruist de ecologische structuur van dit gebied.

Het water loopt van zuidoost naar noordwest door vele beken en beekjes die sterk door de mens zijn beïnvloed. Het Twentekanaal speelt een belangrijke rol in de waterhuishouding. Het water verdwijnt snel uit het gebied. Er zijn landbouw- en natuurgebieden verdroogd, maar ook zijn er (te) natte situaties voor de landbouw.

De natuur is divers en deels van hoge kwaliteit. Het landschap is aantrekkelijk en de waarden van het cultureel erfgoed zijn hoog. Kenmerkend is ook het grote aantal landgoederen.

Voor uitgebreidere beschrijvingen van de deelgebieden in zuid-Twente wordt verwezen naar de begrenzingenplannen die voor het natuurgebiedsplan zuid-Twente zijn opgesteld.

In het gebied liggen veel landgoederen (circa 80), waarvan enkele zeer grote, zoals Twickel en Weldam. Het merendeel hiervan is gerangschikt onder de Natuurschoonwet 1928.

Doelstelling van de landgoedeigenaren is handhaving en ontwikkeling van de op het landgoed aanwezige waarden en functies. Om dit te bereiken wordt gestreefd naar een economische en ecologische duurzame basis. Landgoederen zijn geen statische eenheden; de huidige waarden en functies hebben zich ontwikkeld door in te spelen op veranderingen. Met betrekking tot het natuurgebiedsplan geldt dat de rangschikking onder de Natuurschoonwet gewaarborgd is.

In hoofdlijnen wordt in dit gebied naar de ontwikkeling van de volgende typen natuur gestreefd:

- Versterking van de natuurwaarden op landgoederen, vooral in de vorm van halfnatuurlijk en nat schraalgrasland, herstel van het kleinschalig cultuurlandschap met een afwisseling van bossen, halfnatuurlijke graslanden, essen, heide, en natuurlijke beken.
- Vergroting en hydrologisch herstel van natte heide- en veengebieden.
- Ontwikkeling van een aantal natte natuurgebieden in de kwelgebieden aan de voet van de Sallandse heuvelrug. Bij de begrenzing hiervan is een watersysteembenadering toegepast. Gestreefd wordt naar waterhuishoudkundig duurzaam te ontwikkelen gebieden.
- Herstel van het natuurlijke karakter van beken en beekdalen.
- Ontwikkeling van de Robuuste verbinding van de Holterberg naar het Haaksbergerveen
- De ontwikkeling van een aantal ecologische verbindingzones.

## 4.7 Weidevogelbeheer

In de periode 2008-2010 is een groot deel van de weidevogelgebieden in Overijssel geïnventariseerd. Dit heeft geleid tot aanpassingen van de begrenzing van de beheergebieden. De begrensde beheergebieden kennen relatief hoge dichtheden van Grutto en/of Tureluur en Wulp. De begrensde weidevogelgebieden verschillen in kwaliteit.

Hieronder worden per deelgebied de belangrijkste kenmerken van de weidevogelgebieden beschreven:

### **A IJsseldelta**

Ondanks een sterke afname van de Grutto, Veldleeuwerik en Graspieper is een groot deel van dit gebied nog een weidevogelbolwerk gebleven voor Kievit, Grutto, Wulp en Veldleeuwerik. De belangrijkste uitdaging is het verbeteren van de kwaliteit van het kuikenland, ter vergroting van het voedselaanbod (insecten) en het vinden van dekking voor de kuikens. Een tweede uitdaging is het vergroten van het aandeel kuikenland. Beide maatregelen moeten leiden tot meer vliegvlugge jongen, en daarmee behoud en versterking van de weidevogelstand, in het bijzonder van Grutto, Wulp en Tureluur. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

### **B Noordwest-Overijssel**

In dit gebied worden 5 deelgebieden onderscheiden:

#### *B1 Barsbekerbinnenpolder*

Vanouds een van de allerbeste weidevogelgebieden in Overijssel. Helaas is er een sterke afname in de afgelopen decennia. Het is nog van belang voor met name Grutto, Wulp maar ook enkele paren Kwartel, Watersnip, Slobeend en Zomertaling. Het perspectief voor dit gebied is goed door een groot areaal weidevogelreservaat van Natuurmonumenten en plannen voor peilverhoging. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### *B2 Leeuwterveld*

Plaatselijk komen nog Grutto's en Kieviten in redelijk hoge dichtheden voor en hier en daar redelijke dichtheden van Graspieper en Gele Kwikstaart. Het perspectief van het gebied is goed door een niet te grote drooglegging en aan de randen weidevogelreservaat van Natuurmonumenten. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### *B3 Giethoorn*

Het hierin gelegen weidevogelreservaat van Natuurmonumenten is met voorsprong het gebied met de meest complete weidevogelgemeenschap in Overijssel. Alleen de Kempphaan ontbreekt. Van de Watersnip, Slobeend en Zomertaling komen dichtheden van nationale betekenis voor. Het aanliggende landbouwgebied is vooral van betekenis voor Grutto, Wulp en Tureluur. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### *B4 Marker- en Oosterbroek*

In dit gebied komen nog Grutto's in relatief hoge dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

### *B5 Blankenham*

Plaatselijk komen nog Grutto's en Kieviten in redelijk hoge dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

### **C Staphorsterveld**

Overijssel is de belangrijkste provincie voor de Wulp in Nederland. Binnen Overijssel is het Staphorsterveld het bolwerk met circa 200 broedparen in 2004. In tegenstelling tot Grutto en Kievit komt de Wulp niet geclusterd maar verspreid voor. Dat maakt het beheer lastig. De basis voor het behoud van de wulpenpopulatie is het vinden van zoveel mogelijk nesten. Daarvoor is in 2008 het project "Hulp voor de Wulp" gestart. In dit gebied wordt voorgesteld om de bescherming van de Wulp in te vullen door de percelen met legsels na 1 juni te maaien. Van agrarische beheerders met voldoende areaal mag worden verwacht dat ze jaarlijks 1 of meer wulpenlegsels op hun land hebben. Zij zouden enkele hectares juni-beheer kunnen afsluiten, die jaarlijks worden gelokaliseerd op de percelen met de nesten. Spreiding van beheerland (met een uitgestelde maaidatum) over het gebied is hier gewenst.

### **D Tolhuislanden**

Ondanks een sterke afname tussen 2001 en 2008 is het de moeite waard in dit gebied te blijven investeren door het grote aantal veldkavels en het voorkomen van kwel. Het is nog een belangrijk gebied voor Grutto, Wulp, Tureluur, Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart. De belangrijkste uitdaging is het snel vergroten van het areaal kuikenland. Gezien de betekenis voor Grutto's is de kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar van kracht.

### **E Salland**

#### E1 Lierder- en Molenbroek

In dit kleiweidegebied komen nog redelijke tot goede dichtheden voor van met name Grutto en Wulp. Het perspectief van dit gebied is goed door grote arealen reservaatbeheer door Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Lierderbroek BV en particulier van der Linde. Gezien de betekenis voor Grutto's is de kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar van kracht.

#### E2 Schanenbroek

Plaatselijk komen nog Grutto's in goede dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### E3 Overige gebieden

In een aantal verspreid liggende gebieden (o.a. Welsumer- en Marlerwaarden) komen plaatselijk nog Grutto's in goede dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

### **F. Twente**

#### F1 Hammerflier en Munnikenmaten

Plaatselijk komen Grutto en Tureluur in goede dichtheden voor. Lokaal zijn op gronden van Vitens natte plekken (plas-dras) gemaakt. Hier broedt lokaal ook nog de Watersnip. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### F2 Wateregge

Plaatselijk komen nog Grutto's in goede dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### F3 Benneker

Plaatselijk komen nog Grutto's in goede dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd.

#### F4 Overige gebieden

In een aantal verspreid liggende gebieden, zoals Daarle, komen plaatselijk nog Grutto's in goede dichtheden voor. Gezien de betekenis voor Grutto's wordt voor deze gebieden een kuikenlandnorm van 1,4 ha per paar gehanteerd. Voor een aantal gebieden waren de gegevens verouderd en heeft in 2010 een herkartering van de weidevogelstand plaatsgevonden. Dit heeft met name geleid tot een forse inkrimping van het weidevogelgebied Geesteren.

Ook buiten de begrensde gebieden broeden weidevogels. Hier kunnen behoorlijke dichtheden Kieviten voorkomen, vaak geclusterd op maïsakkers. Overige soorten komen vaak verspreid en in (zeer) lage dichtheden voor. De provincie vindt ook het behoud van deze populaties belangrijk, maar vindt dat bescherming vooral plaats moet vinden door vrijwilligers. De provincie stimuleert daarom de vrijwillige weidevogelbescherming, die wordt gecoördineerd door Landschap Overijssel.

## 5. Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SRNL)

### 5.1 Beschrijving van de regeling

Voor het beheer van (agrarische) natuur en landschapselementen kunnen beheerders in aanmerking komen voor een beheervergoeding. Dit is vastgelegd in de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SRNL).

Zie voor een toelichting op de subsidieregeling SRNL

[www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl)

of de internetsite over het subsidiestelsel SNL:

[www.portaalnatuurenlandschap.nl](http://www.portaalnatuurenlandschap.nl)

De Dienst Regelingen (DR), de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA) zijn belast met de uitvoering van de regeling.

### 5.2 Beheertypenkaart

De beheertypenkaart (bijlage 1) is voor de SRNL de basis voor de beoordeling, voorafgaand aan de toekenning van de beheersubsidie: de kaart geeft aan voor welk beheertype op een bepaalde locatie een beheerder subsidie kan aanvragen. Dit is vastgelegd in de zogenaamde *subsidiekaart*. Op de beheertypenkaart wordt onderscheid gemaakt in natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer.

Met de beheertypenkaart stimuleert de provincie de instandhouding of verder ontwikkeling van de op die kaart aangegeven beheertypen. Op de ambitiekaart (zie hoofdstuk 6) kunnen hogere of andere doelen staan vermeld dan op de beheertypenkaart. Op enig moment kan het beheertype van de ambitiekaart wel worden bereikt. De beheertypenkaart kan (jaarlijks) worden aangepast en geactualiseerd en uiteindelijk steeds dichterbij de gewenste eindsituatie komen zoals opgenomen in de ambitiekaart. Tegelijkertijd kunnen ook de ambities wijzigen zodat ook deze kaart aan de nieuwe situatie kan worden aangepast. Beide kaarten zijn dus niet statisch.

Het besluit tot openstelling SNL regelt jaarlijks voor het (agrarisch) natuurbeheer concreet welke locaties daadwerkelijk voor beheersubsidie in aanmerking komen.

#### 5.2.1 Natuurbeheer

Naast de aanwezige natuur staat op de beheertypenkaart aangegeven welke gebieden voor beheersubsidie natuur (SNL-N) in aanmerking komen en welk soort subsidie op de betreffende gebieden kan worden verstrekt (zie kaartbijlage 1). Per gebied is één beheertype toegekend en een beheerder komt alleen voor financiering van het toegekende beheertype in aanmerking.

#### 5.2.2 Agrarisch natuurbeheer

Op de beheertypenkaart staat aangegeven welke gebieden voor subsidie agrarisch natuurbeheer (SNL-A) in aanmerking komen. Bij elk van deze agrarische beheertypen horen meerdere agrarische beheerpakketten (zie Index Natuur en Landschap). Voor dynamisch beheer kunnen collectieve beheerplannen zijn vereist (zie voor de voorwaarden § 5.3).

#### 5.2.3 Landschapselementen

Voor voortzetting van subsidies landschapsbeheer (PSN) en subsidies agrarisch



landschapsbeheer (PSAN) is aangegeven op de beheertypenkaart voor welke individuele landschapselementen subsidies landschapsbeheer (SNL-A/SNL-N) kunnen worden verstrekt.

#### **5.2.4 Groene en Blauwe Diensten**

Voor het landschapsbeheer beschikt de provincie Overijssel over een eigen systeem van Groene en Blauwe Diensten (GBD). Groene en blauwe diensten zijn gericht op het beheer van natuur en landschap in het agrarisch cultuurlandschap, zoals houtwallen en oevers, en op het vasthouden van water op percelen en in watergangen. Ook kan een groene dienst bestaan uit het gedogen van een pad of een landschapselement.

Groene diensten spelen in op de maatschappelijke vraag naar een aantrekkelijk landschap om te ontspannen en van te genieten. Blauwe diensten betreffen het vasthouden van water om wateroverlast elders te voorkomen, het gedogen van water op percelen, het beheren van een gebied gericht op schoon water voor drinkwaterwinning. Het landschap is een inkomstenbron binnen de belevingseconomie. Dat geld zou voor een deel moeten terugvloeien naar de financiering van de instandhouding en duurzame ontwikkeling van het landschap. Daar het een publiek belang betreft, hebben de overheden een belangrijke rol bij het herverdelen van geldstromen. Publieke en private geldstromen zullen op een slimme manier gecombineerd moeten worden om het landschapsbeheer duurzaam te kunnen financieren.

Landschapsbeheerders, zoals agrariërs, verenigingen voor agrarisch beheer, vrijwilligers, gemeenten, milieugroeperingen, zien toekomst in het oprichten van (regionale) landschapsfondsen.

Particulieren kunnen Groene en Blauwe Diensten aanbieden. Van hen wordt verwacht dat zij aantoonbare prestaties verrichten die verder gaan dan waartoe zij wettelijk verplicht zijn. Een belangrijk aspect daarbij is dat het gebied vervolgens openbaar toegankelijk moet zijn. Het gaat dan vooral om het realiseren van doorgaande wandelroutes en ommetjes vanuit de bebouwde kom. Het verrichten van groene diensten is niet (langer) vanzelfsprekend omdat ze niet rendabel zijn binnen de hedendaagse agrarische bedrijfsvoering. Als de maatschappij wil dat het landschap ook in de toekomst aantrekkelijk blijft, dan zal voor deze diensten betaald moeten gaan worden.

De provincie Overijssel heeft sinds 2006 een subsidieregeling in werking waarvoor het mogelijk is voor deze vorm van particulier natuurbeheer subsidies te verlenen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de regeling.

Om de beschikbare middelen zo effectief mogelijk met elkaar in lijn te brengen is het GBD afgestemd op het SNL. De algemene lijn bij deze afstemming is dat de bestaande SNL-contracten worden gecontinueerd. Voor nieuwe aanvragen is de regeling Groen Blauwe Diensten van toepassing. Deze geldt voor aanvragen zowel binnen als buiten de EHS. In het besluit tot openstelling van de regeling wordt aangegeven wat specifiek waar van toepassing is en waarop de bijbehorende subsidies kunnen worden aangevraagd.

### **5.3 Collectief beheer**

In dit natuurbeheerplan zijn gebieden aangewezen waarbij een collectief beheerplan is vereist: subsidie is dan alleen mogelijk na onderlinge afstemming en samenwerking tussen beheerders. Een collectief beheerplan is vereist om de effectiviteit van beheermaatregelen te verhogen.

#### **Weidevogels**

Voor 2013 gaat het in Overijssel specifiek om weidevogelgebieden. Uit landelijke pilots is gebleken dat bij samenwerking tussen alle beheerders de beste resultaten worden gehaald. Bij weidevogels is een collectief beheerplan verplicht. Een collectief beheerplan is een plan inzake de coördinatie en afstemming van collectief agrarisch natuurbeheer, opgesteld door

een gebiedscoördinator. Een gebiedscoördinator is een rechtspersoon die collectief agrarisch natuurbeheer coördineert en beschikt over een geldig certificaat coördinatie agrarisch natuurbeheer. In Overijssel zijn dit de volgende agrarische natuurverenigingen:

- de Kopse Agrarische Natuurvereniging: betreft het gebied Noordwest-Overijssel, (contactpersoon T. Fleer)
- ANV Camperland: betreft het gebied IJsseldelta (contactpersoon J. Beens)
- ANV Horst en Maten: betreft het gebied Staphorsterveld (contactpersoon C. Van Dalfsen)
- ANV Tolhuislanden: betreft het gebied Tolhuislanden (contactpersoon H. van Leusen)
- ANV Groen Salland: betreft het gebied Salland (contactpersoon Z. Brinkhuis en R. Wijnberg)
- ANV de Ommer Marken: betreft het gebied Hammerfliet-Munnikematen (contactpersoon G. Timmerman).
- De Grutto (contactpersoon L. Rouhof) voor de Twentse gebieden

De Dienst Regelingen zal alleen subsidieaanvragen uitbetalen als ze worden vergezeld door een collectief beheerplan dat door GS is vastgesteld. In maart 2012 zijn de beheerpakketten, die zijn opgenomen in de Weidevogelbeheerplannen Noordwest-Overijssel, IJsseldelta, Staphorst, Tolhuislanden, Salland, Hammerfliet-Munnikematen, en Twente, door Gedeputeerde Staten van Overijssel vastgesteld. Jaarlijks zullen de plannen worden geactualiseerd.

Voor de korte termijn richt het bestaande beleid zich op het behoud van bestaande populaties; op langere termijn is uitbreiding het doel. Om dit doel te bereiken, blijft het vergroten van de kuikenoverleving dan ook centraal staan.

Op basis van eigen ervaringen (SAN, Natuurproductiebetaling en het project Koplopers weidevogelboeren) en die van anderen (Nederland-Gruttoland en Nederland Weidevogelrijk) voert de provincie het weidevogelbeheer op de volgende wijze uit:

- accent op gebieden met hoge dichtheden van kritische soorten (met name grutto, tureluur, wulp), waarbij vooral wordt ingezet op beheermaatregelen die de kuikenoverleving vergroten;
- de ligging en omvang van het kuikenland te koppelen aan de ligging en dichtheid van de nesten van de meest bedreigde soorten, zoals de grutto.
- planmatige aanpak via collectieve weidevogelbeheerplannen als nadere uitwerking van dit provinciale natuurbeheerplan.

GS kunnen een collectief beheerplan of een wijziging vaststellen als voldaan is aan de volgende voorwaarden:

- de aanvraag tot vaststelling is ingediend door een gebiedscoördinator die het beheer in het betreffende beheergebied coördineert;
- de aanvraag is ingediend uiterlijk 15 december voorafgaande aan een beheerjaar;
- het collectief beheerplan dan wel de wijziging van een op grond van dit artikel vastgesteld collectief beheerplan past binnen dit natuurbeheerplan, en
- het collectief beheerplan dan wel de wijziging van een op grond van dit artikel vastgesteld collectief beheerplan voldoet aan de eisen genoemd in bijlage 5 van de Subsidieverordening Natuur- en landschapsbeheer.

### **Beheer/pakketten**

Niet alle pakketten zijn overal even zinvol. Om een noodzakelijke kwaliteitsverbetering te bereiken hebben de weidevogelprovincies onderling afspraken gemaakt welke SNL-pakketten het meest zinvol zijn. Voor Overijssel leidt dit in de periode 2010-2015 tot openstelling van de volgende beheerpakketten:

- Rustperiode van 1 april tot 1 juni (geen werkzaamheden of beweiding)
- Rustperiode van 1 april tot 8 en 15 juni (geen werkzaamheden of beweiding)

- Rustperiode van 1 april tot 1 augustus; alleen in die uiterwaarden van IJssel en Zwarte Water waarvan het voorkomen van kwartelkoningen bekend is.
- Voorweiden; beide typen
- Plasdras; alle 4 typen
- Legselbeheer (alleen op grasland) en kuikenstroken; alleen mogelijk als men minimaal 2 ha afsluit van een van de volgende pakketten: maaien na 1 juni, 8 juni of 15 juni. Van deze 2 ha moet minimaal 0,6 kruidenrijk weidevogelgrasland zijn. Van het pakket legselbeheer wordt alleen de categorie van 35 paren/100 ha op grasland opengesteld. Beheerders die in aanmerking denken te komen voor de pakketten op grasland van 50 paren of hoger moeten dit melden bij de beheerregisseur die dat vervolgens opneemt in het collectieve beheerplan. De gelden voor legselbeheer zijn verdeeld in 2010.
- Kruidenrijk weidevogelgrasland (Tevens rustperiode van 1 april tot 15 juni: geen werkzaamheden of beweiding)
- Extensief beweid weidevogelgrasland
- Toeslag ruige mest: mogelijk op kruidenrijk grasland en rustperiode tot in juni.

Beheerders kunnen kiezen uit de beheerpakketten en toeslagen die uiteindelijk in de openstelling worden vastgesteld. Voor de opstelling van het collectief beheerplan wordt deze toeslag als indicatief meegegeven.

### **Kuikenland**

In de belangrijke gruttogebieden geldt een minimumeis aan de oppervlakte 'kuikenland'. Hierbij is het aandeel kuikenland gekoppeld aan de meest recent vastgestelde dichtheid van grutto en/of tureluur en/of wulp op basis van de rekenfactor 1,4 ha kuikenland per gruttobroedpaar (met een adequate spreiding in tijd en ruimte). Voor gebieden met veel grutto's die nog moeten beginnen of pas zijn begonnen met de planmatige aanpak kan de gewenste kuikenlandnorm van 1,4 ha per gruttopaar in de eerste jaren te zwaar zijn. Indien er goede perspectieven zijn dat de ambities op de iets langere termijn gehaald kunnen worden, moeten deze gebieden voor de periode 2012-2015 per jaar aangeven welk kuikenlandareaal wel mogelijk is.

Kuikenland kan via verschillende graslandbeheervormen worden gerealiseerd. Iedere beheervorm heeft een andere weegfactor (zie tabel 2). Door waardevol kuikenland te kiezen met een factor groter dan 1 kan de netto benodigde oppervlakte kuikenland verkleind worden. In het collectieve beheerplan moet het voorgestelde beheer op kwaliteit en kwantiteit worden getoetst. Ook de ruimtelijke spreiding (onderlinge samenhang) van het kuikenland valt onder de verantwoordelijkheid van de gebiedscoördinator. Het is een voorwaarde om het kuikenlandbeheer te situeren op percelen waar de meeste vogels broeden.

Een derde aspect betreft de kwaliteit van het kuikenland. Soms is het te dicht (onaantrekkelijk, ontoegankelijk), soms biedt het te weinig voedsel. De gebiedscoördinator heeft als opgave om voldoende beheer van voldoende kwaliteit te realiseren en dient de onderbouwing daarvan aan te geven in het collectief beheerplan.

Tabel 2 Overzicht van de diverse typen kuikenland en hun weegfactor. Voor meer informatie over de pakketten, zie Index Natuur en Landschap.

Pakketnummer	Pakketten en toeslagen	Weegfactor
A01.01.01a	weidevogelgrasland met rustperiode tot 1 juni	1,2
A01.01.01b	weidevogelgrasland met rustperiode tot 8 juni	1,4
A01.01.01c	weidevogelgrasland met rustperiode tot 15 juni	1,5
A01.01.02a	weidevogelgrasland met voorweiden tot 1 mei en daarna rust tot 15 juni	0,7
A01.01.02b	weidevogelgrasland met voorweiden tot 8 mei en daarna rust tot 22 juni	0,8
A01.01.03a	plasdras van 15 februari tot 15 april	0,2
A01.01.03b	plasdras van 15 februari tot 15 mei	0,8
A01.01.03c	plasdras van 15 februari tot 15 juni	0,8
A01.01.03d	plasdras van 15 februari tot 1 augustus	0,8
A01.01.05	kruidenrijk weidevogelgrasland	1,5
A01.01.06	extensief beweid weidevogelgrasland	1,5
optionele toeslag	kuikenstrook	0,3 voor gehele perceeloppervlakte

### Toelichting bij enkele pakketten

#### Weidevogelgrasland met een rustperiode later dan 15 juni

De pakketten met een rustperiode van 22 juni, 1 juli en 15 juli zijn met name bestemd voor laat broedende soorten als watersnip en kemphaan. Omdat deze soorten op het Overijsselse boerenland (vrijwel) zijn uitgestorven zijn deze pakketten niet opengesteld.

Een uitzondering geldt voor de kwartelkoning. Voor deze laat broedende soort is een nieuw pakket opgenomen met een rustperiode van 1 april tot 1 augustus. Dit pakket kan in principe in heel Overijssel worden ingezet als er een roepende kwartelkoning wordt vastgesteld. In de praktijk komt de soort vrijwel uitsluitend voor in de uiterwaarden van IJssel, Vecht en Zwarte Water. Vaak in natuurreservaten maar soms ook bij particulieren. Voor de kwartelkoning stelt de provincie 100 ha open.

### Inrichting

Naast beheer kunnen in de gebiedsplannen inrichtingswensen in het kader van de SKNL worden opgenomen en begroot.

### Flexibel beheer

Uitgangspunt is dat het gecontracteerde beheer wordt uitgevoerd op de percelen met de meeste weidevogelnesten. Indien er binnen een beheereenheid, zoals bij een agrarisch bedrijf, meerdere percelen zijn met een vergelijkbare dichtheid van grutto, wulp en tureluur, dan kan de beheerder van perceel wisselen.

#### **Voorbeeld:**

Een beheereenheid bestaat uit 10 percelen van 5 ha. Beheerder sluit 10 ha beheer af voor 6 jaar. Van de 10 percelen zijn er 3 (A,B en C) met de hoogste nestdichtheid van grutto, wulp en tureluur. De beheerder kan dan jaarlijks kiezen uit de combinatie A+B, A+C of B+C. De wijziging moet dan worden opgenomen in het betreffende Collectief beheerplan.

Het pakket A01.01.05 kruidenrijk weidevogelgrasland kan niet flexibel worden ingezet omdat het beheer hier gericht is op vergroten van het insectenaanbod voor de kuikens via vergroting van de bloemrijkdom via een lagere mestgift.

## **Akkervogels**

Veel akkervogelsoorten hebben het moeilijk en gaan hard achteruit. Engels onderzoek toont ook aan dat voedseltekort in de winter een belangrijke oorzaak is van de achteruitgang van akkervogels. Bekend is dat zowel zeldzame als meer algemene akkervogels snel en effectief kunnen worden bevorderd door een vergroting van het voedselaanbod in het bijzonder in de winter. Voor de regio grenzend aan het gebied de Engbertsdijksvenen wordt via collectief beheer de mogelijkheid geboden aan grondgebruikers om beheerpakketten af te sluiten. Dit betreft de pakketten bouwland met broedende akkervogels (A01.02.01) en bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels (A01.02.20).

## **5.4 Ganzenfoerageergebieden**

In 2003 is het Beleidskader Faunabeheer van kracht geworden. In het Beleidskader Faunabeheer zijn gezamenlijke afspraken gemaakt en vastgelegd door het rijk, de provincies en de organisaties IPO, LTO, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, KNJV en Vogelbescherming Nederland om enkele problemen met de overwinterende ganzen op te lossen. De doelstelling van het Beleidskader Faunabeheer is tweeledig:

1. de bescherming van overwinterende ganzen en smienten en
2. het beperken van de omvang en toename van schade door ganzen en smienten.

In het Beleidskader Faunabeheer heeft het rijk besloten om in totaal 80.000 hectaren in Nederland als foerageergebied aan te wijzen voor de opvang van overwinterende ganzen en smienten. De provincie heeft als taak om de foerageergebieden aan te wijzen en te begrenzen. In deze gebieden kunnen ganzen en smienten in de wintermaanden ongestoord foerageren, zonder verjaagd te worden. Jacht en schadebestrijding op andere soorten dan de overwinterende ganzen en smienten mag binnen de foerageergebieden plaatsvinden onder de voorwaarden zoals die zijn vastgelegd in dit Beleidskader. Buiten de foerageergebieden is het mogelijk dat ganzen en smienten op grond van de Flora- en faunawet verjaagd worden om landbouwschade te voorkomen.

Binnen de begrensde foerageergebieden zijn er subsidiemogelijkheden in het kader van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer.

In de regelingstekst en op [www.portaalnatuurenlanschap.nl](http://www.portaalnatuurenlanschap.nl) wordt de subsidie voor ganzenfoerageergebieden uitgelegd, staat wie voor subsidie in aanmerking komt en hoe de subsidie moet worden aangevraagd. In dit natuurbeheerplan is de begrenzing van de foerageergebieden opgenomen als beheertype A01.03 en zijn de begrenzingen van deze gebieden ongewijzigd ten opzichte van voorgaande natuurbeheerplan.

## **5.5 Subsidies probleemgebieden**

Natuurlijke omstandigheden, zoals een uitgesproken reliëf, hoge grondwaterpeilen of onregelmatige perceelsvormen, kunnen in bepaalde gebieden een beperking vormen voor de landbouw. Op deze gronden is bewerking moeilijker door de natuurlijke handicaps. Door deze fysieke omstandigheden hebben de agrariërs een concurrentienadeel, immers de productiekosten worden hoger en het rendement lager. Daarom is voor deze gebieden een extra subsidievorm ingesteld ter compensatie van de natuurlijke handicaps. Voorheen stond deze vergoeding bekend als de zogenaamde 'bergboerenregeling'. De gebieden waar deze compensatie van toepassing is, worden probleemgebieden genoemd.

Deze subsidiëring voor natuurlijke handicaps wordt deels door de nationale overheid en deels door de Europese Commissie (EC) gefinancierd. Voorwaarde voor het mogen verstrekken van deze subsidie is dat de probleemgebieden waarbinnen de subsidie voor natuurlijke handicaps wordt verstrekt, zijn aangemeld en goedgekeurd door de Europese Commissie. Nederland heeft afspraken gemaakt met de Europese Commissie over de criteria waaraan de Nederlandse probleemgebieden moeten voldoen. Voor de probleemgebieden wordt in het

natuurbeheerplan bepaald waar die subsidie kan worden verstrekt. De begrenzing is technisch aangepast op het Agrarisch Areaal Nederland (AAN), de geografie op basis waarvan agrariërs hun (Europese) productiesteun aanvragen.

In de regelingstekst en op [www.portaalnatuurenlanschap.nl](http://www.portaalnatuurenlanschap.nl) worden de subsidies voor probleemgebieden uitgelegd. Op de website staat verder wie voor subsidie in aanmerking komt en hoe de subsidie moet worden aangevraagd. De subsidies voor probleemgebieden gelden voor 1 jaar en dienen elk jaar opnieuw te worden aangevraagd.

## **5.6 Toeslagen**

In dit natuurbeheerplan zijn de volgende toeslaggebieden opgenomen:

### Schaapskuddes

Schaapskuddes kunnen via een toeslag voor de beheerder worden gesubsidieerd. Op de beheertypenkaart zijn de betrokken gebieden aangegeven waar deze toeslag op het betrokken beheertype mogelijk is.

### Recreatieve openstelling

Voor het openstellen van natuurterreinen geldt een algemene toeslag uit de SNL.

## 6. Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)

Dit hoofdstuk beschrijft de investeringen en welke gebieden voor subsidies voor kwaliteitsimpuls in aanmerking komen. Bij de kwaliteitsimpuls gaat het veelal om een kwantitatieve of kwalitatieve opgave om in een bepaald gebied, onafhankelijk van het type beheerder, de natuurkwaliteit te verbeteren door:

- (her)inrichting van terreinen;
- functieverandering van landbouwgrond naar natuurgrond;
- herstel van milieu- en watercondities;
- kwaliteitsverbetering van bestaande natuur.

Subsidies voor kwaliteitsimpuls worden verstrekt op basis van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Zie voor een toelichting op deze regeling

[www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl)

of de internetsite over het subsidiestelsel SNL:

[www.portaalnatuurenlandschap.nl](http://www.portaalnatuurenlandschap.nl)

Op dit moment geldt voor deze regeling een openstelling voor een beperkt aantal inrichtingsprojecten waaraan een juridische of bestuurlijke verplichting ten grondslag ligt. Zodra de herijking van de EHS is afgerond zal de provincie besluiten over een eventueel vervolg.

### 6.1 Ambitiekaart

De ambitiekaart geeft de toekomstige gewenste situatie weer en daarmee de natuurdoelen op termijn. Hierop is dus aangegeven waar subsidie mogelijk is voor het realiseren van natuur- en landschapsdoelen. Realisatie van nieuwe natuur gebeurt op basis van vrijwilligheid. Op dit moment zijn deze mogelijkheden beperkt tot de gronden die gemoeid zijn met de juridische en bestuurlijk harde verplichtingen waarover GS (GS-besluit van 14 december 2010, 25 januari 2011 en 29 november 2011) en Provinciale Staten (26 oktober 2011) hebben besloten. De regeling SKNL in combinatie met het openstellingsbesluit van de regeling bepalen of subsidie ook (daadwerkelijk) beschikbaar is.

Voor nog te ontwikkelen natuurterreinen is het niet altijd mogelijk om al een uitspraak te doen over de exacte kwaliteit en ligging van de gewenste beheertypen. In dat geval is op de ambitiekaart het beheertype N00.01 opgenomen: nog om te vormen naar natuur. In hoofdlijnen is vastgelegd welke natuurbeheertypen in een groter deelgebied moeten worden gerealiseerd. De exacte invulling per perceel kan pas worden vastgesteld op het moment dat er een inrichtingsplan is opgesteld. Voor deze gevallen geeft de quotumtabel in bijlage 4 op deelgebiedsniveau de procentuele verdeling van de gewenste beheertypen. In bijlage 5 wordt daarnaast een tekstuele toelichting gegeven per deelgebied.

Voor de kaderstelling van het inrichtingsplan is in hoofdstuk 4 en de bijbehorende tabel in bijlage 4 aangegeven welke streefbeelden gelden.

Naast de gewenste beheertypen speelt ook de ruimtelijke kwaliteit een rol bij het inrichtingsplan. Provincie Overijssel heeft de regeling SKNL zodanig vastgesteld dat hierin ook eisen worden gesteld aan ruimtelijke kwaliteit en samenhang met andere beleidsdoelen. In bijlage 5 is per deelgebied een duidelijk streefbeeld op hoofdlijnen gegeven wat belangrijke input vormt voor het inrichtingsplan. Op deze manier is getracht het inrichtingsadvies af te stemmen op het natuurbeheerplan.

Bij aanvragen van de betrokken SKNL subsidies is een positief preadvies van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) verplicht voor de bestuurlijke harde verplichtingen (PS-besluit 26 oktober) en een juridische verplichting (GS-besluit 29 november 2011). De DLG stelt dit preadvies op in overleg met de aanvrager. Op deze manier wordt deelname aan de regeling vereenvoudigd, met tegelijk een borging van de kwaliteit van de inrichtingsplannen. Het preadvies is bepalend voor de inrichtingsplannen.

## **6.2 Kwaliteitsimpuls: investeringssubsidie**

De regeling SKNL geeft aan of er gebruik kan worden gemaakt van een investeringssubsidie (kwaliteitsimpuls). De investeringssubsidie kan gericht zijn op:

- maatregelen voor verbetering van de natuurkwaliteit in een bestaand natuurterrein waarbij het beheertype niet veranderd;
- inrichtingsmaatregelen in een bestaand natuurterrein waarbij van het aanwezige beheertype wordt overgestapt naar het gewenste beheertype;
- inrichtingsmaatregelen waarbij landbouwgrond wordt omgevormd naar natuurterrein;
- inrichtingsmaatregelen op landbouwgrond om de kwaliteit van een aanwezig agrarisch beheertype te verhogen;
- inrichtingsmaatregelen op landbouwgrond met als doel om nieuwe landschapselementen aan te leggen.

Voor de specifieke voorwaarden met betrekking tot de verlening van een investeringssubsidie wordt verwezen naar de regeling SKNL.

## **6.3 Subsidie voor functieverandering**

Voor alle gronden is particulier natuurbeheer mogelijk in de begrensde natuurgebieden. Dit betekent dat het beheer van natuurterreinen door (samenwerkingsverbanden van) particulieren mogelijk is. De particulieren zijn en blijven in dat geval eigenaar van de gronden. Landbouwgronden worden daarbij definitief omgezet in natuur waarbij de waardevermindering van de grond wordt vergoed door middel van de subsidie functieverandering. Voor deze functieverandering bestaat sinds 2005 een fiscale vrijstelling. Particulier natuurbeheer is een belangrijk middel voor de realisatie van de EHS.



## Bijlagen

1. Beheertypenkaart (aparte kaartbeelden bij dit plan. Zie ook de viewer op: [www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl))
2. Ambitiekaart (aparte kaartbeelden bij dit plan. Zie ook de viewer op: [www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl))
3. Subsidiekaart (aparte kaartbeelden bij dit plan. Zie ook de viewer op: [www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl))
4. Ecologische verbindingzones in Overijssel
5. Quotumtabel nieuwe natuur
6. Beschrijving deelgebieden

### Contactgegevens


Groenloket Overijssel:

[www.groenloketoverijssel.nl](http://www.groenloketoverijssel.nl)

Telefoonnummer: 0900-202 14 92 (bereikbaar op maandag tot en met vrijdag van 9.00 tot 12.00 uur, euro 0,35 per gesprek).

Mailen kan ook: [groenloket@landschapoverijssel.nl](mailto:groenloket@landschapoverijssel.nl).

Provincie Overijssel,  
eenheid Natuur en Milieu,  
postbus 10078  
8000 GB Zwolle.

 038-4998500.

[www.overijssel.nl](http://www.overijssel.nl)

Landelijk:

[www.portaalnatuurenlandschap.nl](http://www.portaalnatuurenlandschap.nl)

**Bijlage 1**  
BEHEERTYPENKAART

**Bijlage 2**  
AMBITIEKAART

**Bijlage 3**  
SUBSIDIEKAART

**Bijlage 4**  
ECOLOGISCHE VERBINDINGSZONES IN OVERIJSEL

## Beschrijving

Verbindingszones zijn in dit plan verbindingen tussen de onderdelen van de ecologische hoofdstructuur. Het verbinden van natuurgebieden binnen de ecologische hoofdstructuur valt hier niet onder. Verbindingszones zijn smalle zones met stapstenen die de onderdelen van de Ecologische Hoofdstructuur verbinden. In veel gevallen wordt een verbindingszone gecombineerd met een natuurlijk in te richten beek. De natuurlijk in te richten beken zijn op de ambitiekaart aangegeven.

De doelen per verbindingszone zijn in 2005 opnieuw toegekend volgens de volgende modellen:

### Overzicht per model benodigde ha's nieuwe natuur

Model	Corridor		Stapsteen
	totaal m	ha nieuwe natuur/km	
Winde	-	-	-
Amfibie algemeen	25	-	om de 500 m / 0,5–1 ha
Kamsalamander	70	-	om de 500 m / 1–2 ha
Das	100	-	- (in omgeving)
Heidezone	25	2,5	om de 500 m / 1–2 ha
Moeraszone	10-50	-	Als corridor niet mogelijk is om de km / 2-4 ha

Voor een aantal verbindingszones is op perceelsniveau nieuwe natuur begrensd. Voor andere verbindingszones moet nog een uitwerkingsvoorstel ontwikkeld worden. Indien nog niet duidelijk is hoeveel hectare hier nodig is, is in onderstaande tabel pm aangegeven. In de nog niet concreet begrensde EVZ's kan op basis van dit plan nog geen subsidie aanvraag worden gedaan. Voor concrete begrenzing kan contact opgenomen worden met de provincie.

De uitgewerkte begrenzing van de verbindingszone De Doorbraak is opgenomen als nieuwe natuur. De Doorbraak wordt ingericht conform het streefbeeld en beheersplan dat is opgesteld door het waterschap. Naast de natuurdoelstelling heeft De Doorbraak ook een belangrijke waterfunctie.

Nr. EVZ	Naam EVZ	Inrichtings-model	Hectare nieuwe natuur	Doelsoorten
3	Reest – Rouveen	moeraszone	pm	Otter, Waterspitsmuis, rietvogels, amfibieën
9	Landgoederen Deventer-Schoonheeten	kamsalamander, das	50 (samen met Wolbroeken)	Kamsalamander, Das, vleermuizen, vlinders
10	Dortherbeek	winde, kamsalamander, das	10	Winde, Das, amfibieën, vlinders, vleermuizen
15	Boetelerveld - Sallandse Heuvelrug	kamsalamander, heide	pm	Kamsalamander, Heikikker, vlinders en soorten van natte heide
16	Luttenbergerven	heide, das	pm	Heikikker, marterachtigen, vlinders en soorten van natte heide
21	Lemelerberg	heide	pm	Soorten natte heide
23	Holten	das	0 (alleen subsidie aanleg landschapselementen)	Marterachtigen, kleine zoogdieren, vlinders, vleermuizen
24	Nijverdal	winde, amfibie, das	pm	Marterachtigen, libellen, vlinders, soorten beekmilieu
28	Herikerberg – Borkeld	das	0 (alleen aanleg landschapselementen)	Marterachtigen, kleine zoogdieren, vlinders, vleermuizen
31	Bovenregge	winde, amfibie	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
32	Doorbraak	winde, kamsalamander, das	Zie Quotumtabel	Vissen, amfibieën, vlinders, vleermuizen, Das
33/37/41	Buuserbeek	winde, kamsalamander, das	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, vleermuizen, Das
36	Radewijkerbeek	winde, amfibie	Zie Quotumtabel	Winde, amfibieën, kleine zoogdieren, vlinders
38	Geesterense molenbeek	winde,	30	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine

Nr. EVZ	Naam EVZ	Inrichtings-model	Hectare nieuwe natuur	Doelsoorten
39	Azelerbeek	kamsalamander, das winde,	14	zoogdieren, marterachtigen Vissen, amfibieën, vlinders, vleermuizen, Das
40	Noordoost Twente-Regge	kamsalamander, das winde,	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren, marterachtigen
43	Boekelerhoek – Driene	kamsalamander, das	Onderdeel deelgebied landgoederen Enschede-Hengelo	Amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren, Das
44	Zoddebeek	amfibie	0	Amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
45	Weerselerbeek - Eschmedenbeek	kamsalamander, das	pm	Amfibieën, vlinders, vleermuizen, Das
46	Broekheurne – Boekelo	kamsalamander, das	pm	Amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren, Das
48	Rossumerbeek - Middensloot	winde, kamsalamander, das	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren, marterachtigen
49	Hegebeek	winde, amfibie	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
50	Deurningerbeek	winde, kamsalamander, das	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, vleermuizen, Das
52	Gammelkerbeek	winde, amfibie	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
55a	Hoge Boekel – Eschmarke	das	0 (alleen aanleg landschapselementen)	Kleine zoogdieren, vlinders, struweelvogels, vleermuizen
55b	verbindingzone Glanerbrug	kamsalamander, das	pm	Amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren, Das
56	Bergvennen - Ottershagen	amfibie, das	pm	Amfibieën, kleine zoogdieren
57	Glanerbeek	winde, amfibie	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
58	Punthuizen - Bergvennen	heide	pm	Soorten droge heide
59	Elsbeek	winde, kamsalamander	pm	Vissen, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren
60	Olde Maten- Stadsgaten	Heide (blauwgrasland)	pm	Vlinders, kleine zoogdieren

## **Beschrijving inrichtingsmodellen**

### **1.1 Model Winde**

#### *Natuurdoeltypen en doelsoorten*

Het betreft de volgende Natuurdoeltypen:

- 3.7 Langzaam stromende midden- en benedenloop
- 3.8 Langzaam stromend riviertje

Het gaat hier om onderdelen uit een totaal beekstelsel die permanent watervoerend zijn. De bronmilieus en bovenloopjes vallen niet in dit model. Ook de rivieren waar deze beken in uitmonden vallen buiten dit model. Het stelsel moet echter consequent als geheel worden gezien waar het gaat om de soorten waarvoor maatregelen en instrumenten worden ingezet. De natte delen van deze beekstelsels fungeren als belangrijke intrekroutes en paaimilieus voor diverse vissoorten en vele andere aquatische plant- en diersoorten. De oevermilieus van beken fungeren vaak als belangrijke trekroute en verblijfplaats voor vele grote en kleinere landdieren, planten en insecten. Als zo danig kunnen dergelijke beken een belangrijke schakel vormen tussen rivieren/uiterwaarden en het hoger gelegen achterland. Uiterst belangrijke voorwaarde is een ononderbroken watersysteem met schoon zuurstofrijk water en voldoende natuurlijke variatie in bodemmateriaal, oeveraanleg en begroeiing. Enkele specifieke soorten:

- Vissen: Beroepje, Serpeling, Winde, Rivierdonderpad
- Libellen: Beekrombout, Beekoeverlibel, Weidebeekjuffer
- Zoogdieren: Waterspitsmuis, vleermuizen
- Vogels: IJsvogel, Oeverzwaluw, Grote gele kwikstaart

- Verder vele andere soorten uit deze groepen, aangevuld met veel macrofaunasoorten als Haften, Steenvliegen, Kokerjuffers en Platwormen.

#### *Inrichtingseisen*

##### Corridor

Hier gaat het om het natte profiel van de beek, aangevuld met plasdrasoevers. Deze combinatie van natprofiel met oevers vormt de feitelijke drager van deze EVZ. Er mogen daarbij geen onderbrekingen zijn voor aquatische soorten als onneembare barrières (stuwen en dergelijke). Als er ruimte genoeg is in het natte profiel moet gezorgd worden voor voldoende plekken die als paaiplaats voor vissen kunnen dienen. Dit zijn vaak luwe plekken in het stroomprofiel of inundatievlakten met een diepte van 0,5 – 1,5 m. Droogval van deze plekken in de zomer moet worden voorkomen door de aanleg van diepere delen.

##### Stapstenen

Realisatie van stapstenen is niet noodzakelijk. In de corridor zijn voldoende plaatsen om te paaien aanwezig.

Dit model doet geen beroep op inzet van ha's vanuit de SN of SAN maar kan gerealiseerd worden vanuit de gedachte van integraal waterbeheer (Waterbeheer 21 eeuw, Water nood e.d.).

## **1.2 Model amfibie algemeen**

#### *Natuurdoeltypen en doelsoorten*

Het betreft de volgende Natuurdoeltypen:

- 3.7 Langzaam stromende midden- en benedenloop
- 3.14 Gebufferde poel en wiel
- 3.15 Gebufferde sloot

Model Amfibie algemeen is van toepassing op watergangen, waarvoor geen 'zware' ecologische doelstellingen gelden (zoals bijvoorbeeld voor kamsalamander), maar die wel belangrijk zijn als ecologische verbindingzone. Met een inrichting volgens dit model moeten (vrij) algemene soorten zich langs een watergang kunnen verplaatsen. Bij het formuleren van de beschrijving van dit model is gebruik gemaakt van gegevens van Waterspitsmuis en algemeen voorkomende soorten amfibieën en libellen.

Dit model onderscheidt zich van het Model Kamsalamander doordat de voortplantingswateren hier juist ook gewoon het oppervlaktewaterstelsel betreft. Het mag ook de zone betreffen die soms door de beek wordt overstroomd.

#### *Inrichtingseisen*

Uit bovenstaande eisen wordt het volgende voorstel voor model amfibie afgeleid. De eisen voor Waterspitsmuis zijn hierin verwerkt, aangevuld met eisen voor algemene amfibieën en voor libellen.

##### Corridor

- corridor langs een waterloop (niet of zwakstromend);
- corridor minimaal 25 meter breed (vanwege waterspitsmuis);
- max. onderbrekingen corridor 50 meter;
- corridor bestaat uit afwisseling van droge en vochtige delen, poelen en natuurvriendelijke oevers, structuurrijke vegetatie en kleine landschapselementen zoals heggen (oude) houtwallen en greppels;
- de corridor realiseren met landschapspakketten vanuit de SAN (eventueel aangevuld met randenbeheer).

##### Stapstenen

- grootte stapstenen minimaal 0,5 - 1 hectare
- afstand tussen stapstenen maximaal 500 meter



- stapstenen bestaan uit meerdere poelen en een vochtige, structuurrijke vegetatie.
- realisatie van stapstenen door het aangeven van nieuwe natuur.

Met name voor libellen, maar ook voor amfibieën is een goed ecologische beheer van watergangen even belangrijk als een natuurlijke inrichting. Dit geldt ook voor dynamiek. Hoe natuurlijker de jaarlijkse wisselingen in waterpeil zijn, hoe beter voor genoemde soortgroepen.

### 1.3 Model Kamsalamander (kritische amfibieën)

#### *Natuurdoeltypen en doelsoorten*

Het betreft de volgende Natuurdoeltypen:

- 3.14 Gebufferde poel en wiel
- 3.22 Zwak gebufferd ven
- 3.52 Zoom, mantel en droog struweel van de hogere gronden

Het betreft hier grasland, struweel en zoomvegetaties met kleine voortplantingswateren die meest geïsoleerd liggen van de rest van het oppervlaktewatersysteem. In deze leefgebieden speelt de afwisseling van graslanden, kleine open wateren en landschapselementen (bijv. bosjes, hagen, houtwallen, ruigten) een grote rol. De voortplantingswateren liggen op dusdanige onderlinge afstand dat de betreffende amfibieën binnen één voortplantingseizoen meerdere poelen kunnen bereiken. De voortplantingswateren moeten bij voorkeur geen vissoorten bevatten.

Dit model is met name bedoeld voor zowel Kamsalamander, Boomkikker (met name in Twente), als voor Knoflookpad (in IJsseldal en Vechtdal). Bij de verschillende ecologische verbindingzones waar dit model wordt ingezet zal bij de uitwerking worden aangegeven om welke soort(en) het precies gaat. Bij de precieze uitwerking in inrichtingsplannen moet dan met de meer specifieke inrichtingseisen van de soorten rekening gehouden worden.

Bijvoorbeeld: Voor de knoflookpad is het van groot belang dat grenzend aan het voortplantingswater ook vergraafbare zandbultjes/-oevertjes aanwezig zijn. Voor de andere soorten is dit geen eis. Voor de Boomkikker zijn op het zuiden geëxponeerde houtwallen, struiken en of bosranden noodzakelijk, terwijl de Kamsalamander hoge eisen stelt aan de waterplantenbegroeiing van de poel.

Vooraf ook de vorm, ligging en afwerking van de poel zijn van groot belang voor alle soorten.

Enkele specifieke soorten:

- Amfibieën: Kamsalamander, Boomkikker, Knoflookpad, Poelkikker
- Zoogdieren: Dwergmuis, Waterspitsmuis, diverse vleermuizen, kleine zoogdieren
- Vogels: Bosrietzanger, Rietgors, bos- en struweelvogels
- Insecten: vele libellen, kokerjuffers en dagvlinders
- Vaatplanten: veel drijvende en ondergedoken waterplanten en helofyten

#### *Inrichtingseisen*

Corridor (niet samen met een beekloop):

De corridor verbindt verschillende leefgebieden en bestaat uit een mozaïek van houtwallen, hagen en ruigten grasland en kleine wateren zoals poelen. De corridor zelf moet ingericht worden als leefgebied en is minimaal 70 m breed en bestaat per km uit minimaal 4 poelen (minimaal 2 groot >175 m<sup>2</sup> en 2 klein ± 75 m<sup>2</sup>) aangevuld met ruigten, struweel, houtwallen, bosjes, hagen, singels en vochtig/schraal grasland. De poelen moeten niet te dicht bij hoge boomprijen liggen i.v.m. bladval.

De corridor mag maximaal over een afstand van 50m onderbroken zijn door ongeschikt milieu. De inrichting en het beheer kan geregeld worden vanuit de SAN (landschapspakketten) en beheerpakketten schraal grasland en randenbeheer.

Stapstenen (in combinatie met een beekloop):

De combinatie van een watergang (bijv. beekloop) met plasdrasoevers van  $\pm 10$  m en stapstenen vormt in dit geval de ruggengraat van de verbinding. Om de maximaal 500m wordt een gebied van 1 - 2ha ingericht als basisbiotoop (leefgebied). Voorkeur is hier om minimaal 2 voortplantingspoelen (minimale grootte van  $>175$  m<sup>2</sup>/stuk) aan te leggen omgeven door vochtig grasland, aan de randen overgaand in ruigtes, struwelen en bosjes. De poelen worden geïsoleerd van het oppervlaktewater gesitueerd en mogen ook niet worden overstroomd door beek of rivier. Zodoende blijven ze visvrij en vrij van eventuele meststoffen. De plasdrasoevers van de waterlopen fungeren als migratiestroken om van het ene leefgebied naar het andere te komen.

Realisatie kan plaatsvinden door de aanwijzing van nieuwe natuur.

## 1.4 Model Das

### *Natuurdoeltypen en doelsoorten*

Het betreft de volgende Natuurdoeltypen:

- 3.52 Zoom, mantel en droog struweel van de hogere gronden;
- 3.57 Elzen-essenhakhout en –middenbos.

De das vraagt een grotendeels droge verbindingzone die bestaat uit een minimaal 100m brede zone met afwisselend bossen, struwelen, houtwallen, vochtige graslanden en eventueel poelen, sloten en greppels. Bij hun migratie maken dassen veelal gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals houtwallen en singels. De burchten liggen vaak in boskernen. Bij het foerageren zijn de vochtige graslanden van groot belang vanwege het grote aandeel regenwormen dat gegeten wordt. Barrières tussen burcht en foerageergebied moeten zo min mogelijk aanwezig zijn. Dassen zijn zeer gevoelig voor verstoring door loslopende honden. Boerderijplaatsen zullen mede om die reden vaak gemeden worden.

Het biotoop komt deels overeen met dat van model kamsalamander met als verschil dat de zone breder is en de aanwezigheid van kleinere open wateren niet noodzakelijk is.

Enkele specifieke soorten:

- Zoogdieren: Das, Boommarter, kleinere marterachtigen, Dwergmuis, Veldspitsmuis, diverse vleermuizen.
- Vogels: Bos- en struweelvogels
- Insekten: vele soorten vlinders ( o.a. Bruine eikenpage, Kleine ijsvogelvlinder), mieren, krekels etc,

### *Inrichtingseisen :*

#### Corridor

De breedte van de corridor moet minimaal 100 m bedragen. De maximale onderbreking in de corridor mag 100m zijn. Van deze 100m-zone moet minimaal 15% uit opgaande begroeiing bestaan (houtwallen, hagen, bosjes, struweel, ruigte, etc.). Voor de goede werking van deze corridors moet speciale aandacht gegeven worden aan de eventuele barrièrewerking van wegen, spoorlijnen en vaarten/kanalen. Voor de Das zijn vooral provinciale en rijkswegen belangrijke barrières. Bij het kruisen van dit soort wegen vallen jaarlijks veel slachtoffers onder de Dassen. Op de plekken waar corridors voor de Das dergelijke wegen kruisen moeten daarom geschikte faunapassages worden aangelegd. De corridors zouden bij voorkeur niet vlak langs boerderijplaatsen moeten lopen i.v.m. loslopende honden.

Voor de boommarter geldt dat de inrichting volgens Model Das niet optimaal is. De boommarter vraagt een hogere bedekking dan 15% met opgaande begroeiing, namelijk circa 50 % voor voldoende dekking.

#### Stapstenen

Als stapsteen kunnen beboste terreindelen in de zone of direct aangrenzend dienen. Stapstenen dienen om de 7,5 km. aanwezig te zijn.

Realisatie van de zone kan geschieden met het aangeven van een zoekzone voor landschapspakketten uit de SAN, aangevuld met randenbeheer.

## 1.5 Model Heidezone

### *Natuurdoeltypen en doelsoorten*

Model heidezone is te verdelen in een natte en een droge variant. De benodigde ruimte is bij beide varianten gelijk.

#### Droog:

- 3.45 Droge heide
- 3.33 Droog struisgrasland
- 3.38 Droog schraalgrasland

Struikheivegetaties met evt. andere dwergstruiken (Rode en/of Blauwe bosbes, Dopheide) afgewisseld met open zandplekken en eventueel droge, grazige vegetaties bestaande uit droge struisgrasgraslanden (vooral op verlaten zandige akkers en zandverstuivingen) of bloemrijke heischraalgraslanden op keileem. Het geheel eventueel gecombineerd met bosschages (hier en daar en aan de randen).

#### *Enkele specifieke soorten:*

Vlinders: Bruine vuurvlieder, Bruin dikkopje, Geelsprietdikkopje, Kommavlinder, Heivlieder

Planten: Zandblauwtje, Blauwe knoop, Herfstleeuwentand, Biggekruid

Overig: Zandloopkever

#### *Inrichting:*

Corridor : de droge heidezone is minimaal 25 m. breed.

Stapstenen : bevinden zich maximaal om de 500 m. en zijn 1 - 2 ha. groot.

#### Vochtig:

- 3.42 Natte hei
- 3.23 Het geheel gecombineerd met enige bosschages en zure vennen of
- 3.22 zwakgebufferde vennen

Dopheibegroeiingen met pioniervegetaties (oa. Zonnedaawsoorten) en vochtig heischraal grasland met oa. Pijpenstrootje en Klokjesgentiaan op zand- of leemgrond of evt. in (verdroogd) hoogveen.

#### *Enkele specifieke soorten:*

Reptielen: Adder, Ringslang, Levendbarende hagedis

Amfibieën: Heikikker,

Vlinders: Gentiaanblauwtje, Heideblauwtje, Aardbeivlieder

Planten: Klokjesgentiaan, Zonnedaawsoorten

Overig: Libellen, Sprinkhanen

#### *Inrichtingseisen*

Corridor : de vochtige heidezone is minimaal 25 m. breed.

Stapstenen : bevinden zich maximaal om de 500 m. en zijn minimaal 1 - 2 ha. groot.

## 1.6 Model Moeraszone

### *Natuurdoeltypen en doelsoorten:*

Het betreft de volgende Natuurdoeltypen:

- 3.24 Moeras
- 3.25 Natte strooiselruigte
- 3.55 Wilgenstruweel

Het gaat hier om de zone met (riet)moeras en moerasstruweel (meest Wilg) grenzend aan

grotere wateren/vaarten. Rietvegetaties zijn veelal aanwezig. Dit model is alleen in het lage deel (westen) van de provincie van toepassing.

Enkele specifieke soorten:

- Zoogdieren: Otter, Waterspitsmuis, diverse vleermuizen,
- Vogels: vele water-, oever- en rietvogels zoals Rietzanger, Sprinkhaanzanger, Kleine karekiet, Roerdomp
- Reptielen: Ringslang
- Amfibieën: Poelkikker
- Vissen: Kleine modderkruiper, Vetje, Bittervoorn, Grote modderkruiper
- Insecten: Vele soorten vlinders, libellen, zweefvliegen, etc.

#### *Inrichtingseisen*

##### Corridor

Voor kleinere zoogdieren, Otter, amfibieën, reptielen, insecten en diverse plantensoorten van dit model is een doorlopende zone van belang. Veel vogelsoorten zullen de doorgaande strook benutten om dekking te kunnen vinden in een verder vaak open landschap.

De corridor mag variëren in breedte tussen 10 en 50m, gemiddeld ongeveer 30m breed. Dit vraagt per kilometer watergang dan 3ha oppervlak. De corridor bestaat uit een waterloop met een oeverzone van moeras, ruigte, riet, grasland en struweel.

##### Stapstenen

Waar een doorgaande corridor niet mogelijk is of als binnen het profiel van de watergang niet voldoende ruimte is, dan zijn stapstenen noodzakelijk. Deze moeten een afmeting hebben van 2 - 4 ha en de onderlinge afstand mag maximaal 1 km bedragen. Ze bestaan uit riet, open water, vochtig/nat grasland, en verspreid struweel of bos. Ook hiermee is ongeveer 3ha /km watergang gemoeid.

Realisatie kan plaatsvinden door de aanwijzing van nieuwe natuur

**Bijlage 5**  
QUOTUMTABEL NIEUWE NATUUR

## QUOTUMTABEL NIEUWE NATUUR

(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
Beekdalen Weerselo	337	N03.01	3
		N06.04	2
		N07.01	1
		N10.01	5
		N10.02	21
		N11.01	8
		N12.02	38
		N12.05	1
		N14.02	2
		N14.03	17
		N15.02	2
Bergvennen	117	N06.04	28
		N06.05	11
		N07.01	17
		N10.01	13
		N10.02	10
		N11.01	7
		N12.02	13
		N15.02	1
Borkeld	44	N06.04	21
		N06.06	1
		N07.01	10
		N10.01	11
		N10.02	9
		N11.01	16
		N12.02	31
		N15.02	1
Bovenloop Dinkeldal	328	N03.01	6
		N04.02	1
		N10.02	2
		N11.01	31
		N12.02	40
		N14.01	10
		N14.03	10
De Ruiten	201	N04.02	10
		N05.01	10
		N10.01	30
		N10.02	30
		N12.02	20
Diepenheim	120	N03.01	3
		N10.01	18
		N10.02	11
		N11.01	13
		N12.02	36
		N14.02	4
Dinkeldal Benedenloop	379	N03.01	6
		N05.01	21
		N06.04	1
		N07.01	1
		N10.01	1
		N10.02	15
		N11.01	15
		N12.02	15
		N13.01	20
		N14.01	5
Doorbraak	60	N03.01	10
		N10.01	3

(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
		N10.02	15
		N11.01	5
		N12.02	10
		N12.04	45
		N14.01	12
Engbertsdijkvenen	347	N04.02	20
		N05.01	40
		N06.03	20
		N06.04	5
		N07.01	5
		N12.02	10
Heide- en veengebieden Zuid Twente	750	N03.01	1
		N06.03	1
		N06.04	20
		N06.05	1
		N06.06	3
		N07.01	11
		N10.01	4
		N10.02	7
		N11.01	10
		N12.02	26
		N12.05	2
		N14.02	5
		N14.03	8
N15.02	1		
Hoge land van Vollenhove	8	N10.01	10
		N10.02	20
		N11.01	25
		N12.02	35
		N14.03	5
		N15.02	5
Ijsseluitwaarden	1128	N02.01	5
		N05.01	20
		N11.01	5
		N12.02	5
		N12.03	15
		N12.04	20
		N12.05	5
		N12.06	15
N14.01	10		
Ijsseluitwaarden Weidevogels	294	N13.01	100
Landgoederen en beekdalen Enschede/Hengelo	659	N03.01	2
		N06.04	16
		N06.05	1
		N06.06	1
		N07.01	9
		N10.01	4
		N10.02	11
		N11.01	5
		N12.02	31
		N12.05	2
		N14.02	6
		N14.03	9
		N15.02	3
Mander/Reutum	641	N03.01	1
		N06.04	24
		N07.01	16
		N10.01	6
		N10.02	10
		N11.01	3
Mander/Reutum (vervolg)		N12.02	16

(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
		N12.05	2
		N14.02	1
		N14.03	19
		N15.02	2
Oeverlanden Zwarte Water	556	N05.01	7
		N10.02	50
		N11.01	2
		N12.04	20
		N13.01	20
		N14.01	1
Oldematen/Veerslootslanden	865	N04.02	10
		N05.01	20
		N06.02	2
		N10.01	23
		N10.02	15
		N12.02	20
		N14.02	10
Oldematen/Veerslootslanden weidevogels	370	N04.02	5
		N13.01	85
		N10.01	5
		N10.02	5
Punthuizen	143	N06.04	28
		N06.06	5
		N07.01	28
		N10.01	14
		N10.02	5
		N11.01	3
		N12.02	17
Radewijkerbeek	6	N05.01	34
		N11.01	3
		N12.02	14
		N14.02	8
		N15.02	8
		N15.02	33
Randen Sallandse Heuvelrug	558	N03.01	1
		N05.01	1
		N06.04	9
		N06.05	1
		N07.01	11
		N10.01	14
		N10.02	10
		N11.01	10
		N12.02	19
		N14.02	19
N15.02	5		
Reestdal	517	N05.01	10
		N10.01	7
		N10.02	30
		N11.01	20
		N12.02	30
		N15.02	3
Reggedal Benedenloop	806	N03.01	11
		N04.02	1
		N05.01	16
		N07.01	1
		N10.02	10
		N11.01	5
		N12.02	16
		N12.04	14
		N12.05	2
Reggedal Benedenloop (vervolg)		N14.01	21



(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
Reggedal Bovenloop	508	N15.02	3
		N03.01	3
		N05.01	2
		N06.04	4
		N07.01	3
		N10.02	7
		N11.01	13
		N12.02	39
		N12.05	2
		N14.01	11
		N14.03	11
		N15.02	5
RVZ Hattem-Ommen bos/grasland	560	N05.01	7
		N10.01	3
		N10.02	10
		N12.02	35
		N14.02	5
		N14.03	20
		N15.02	20
RVZ Hattem-Ommen heide	516	N05.01	5
		N06.04	20
		N07.01	5
		N10.01	10
		N10.02	5
		N12.02	38
		N12.05	2
		N13.01	2
		N14.02	8
N15.02	5		
RVZ Hattem-Ommen weidevogels	121	N05.01	10
		N10.01	7
		N12.02	12
		N13.01	71
RVZ Reestdal-Ommen	336	N05.01	4
		N06.04	5
		N07.01	9
		N10.01	3
		N11.01	2
		N12.02	41
		N14.03	9
		N15.02	27
Salland kleine gebieden	268	N05.01	1
		N07.01	1
		N10.01	5
		N10.02	13
		N11.01	12
		N12.02	55
		N14.02	7
		N14.03	1
N15.02	5		
Stuwwal Oldenzaal	391	N03.01	1
		N06.04	26
		N07.01	5
		N10.01	9
		N10.02	10
		N11.01	8
		N12.02	26
		N14.02	5
		N14.03	9
N15.02	1		
Twickel	608	N03.01	3

(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
		N05.01	5
		N06.04	25
		N06.05	5
		N07.01	2
		N10.02	5
		N11.01	10
		N12.02	28
		N12.05	2
		N14.02	3
		N14.03	10
		N15.02	2
Vechtdal	1198	N02.01	2
		N05.01	11
		N06.04	2
		N06.06	2
		N07.01	1
		N10.01	1
		N10.02	7
		N11.01	10
		N12.02	43
		N12.05	3
		N13.01	6
		N14.02	6
		N14.03	5
		N15.02	1
Volther- en Agelerbroek	204	N03.01	5
		N05.01	10
		N06.04	3
		N07.01	2
		N10.01	5
		N10.02	10
		N12.02	25
		N14.03	37
		N15.02	3
Wieden Weerribben, dynamische moerasnatuur	413	N04.02	10
		N05.01	70
		N05.02	5
		N06.02	1
		N10.01	1
		N12.02	5
		N14.02	8
Wieden Weerribben, Moeras en schraalland	1083	N04.01	1
		N04.02	5
		N05.01	25
		N05.02	9
		N06.01	10
		N06.02	10
		N10.01	10
		N10.02	10
		N11.01	1
		N12.02	15
		N14.02	4
Wieden Weerribben, vochtige weidevogelgrasland	647	N13.01	100
Wierdense Veld/Notterveld	102	N06.04	27
		N06.06	1
		N07.01	14
		N10.02	3
		N11.01	12
		N12.02	36
		N14.02	3
Wierdense Veld/Notterveld (vervolg)		N15.02	4

(Deel)gebiedsnaam	Oppervlakte (ha)	Beheertypen	%
Woldberg/Eese	238	N06.04	15
		N07.01	2
		N10.02	3
		N11.01	9
		N12.02	70
		N15.02	1

Voor de omschrijving van de beheertypen zie [www.portaalnatuurenlandschap.nl](http://www.portaalnatuurenlandschap.nl)

**Bijlage 6**  
BESCHRIJVING DEELGEBIEDEN

## Woldberg/Eese

### Gebiedsbeschrijving

In het uiterste noordoosten van Overijssel ligt het bosgebied van De Woldberg en het landgoed De Eese. Het gebied van De Woldberg en De Eese ligt op een uitloper van het Drentse keileemplateau. De Woldberg grenst aan het kleinschalige, eeuwenoude landschap van Paasloo - Steenwijkerwold. De Woldberg is grotendeels in beheer bij SBB en bestaat grotendeels uit bosgebied, maar ook uit kleinschalig cultuurgrasland. Hier komen houtwallen voor met Bosanemoon, Schedegeelster, Muskuskruid en eeuwenoude essenstoven. De graslanden behoren tot het kruidenrijk grasland (N12.02) en worden afgewisseld met poelen die van belang zijn voor o.a. de Kamsalamander.

De kern van het landgoed de Eese bestond eeuwenlang uit graslanden, houtwallen en bosjes, die aan alle zijden omgeven werden door heide. Deze heide is in de 19<sup>e</sup> eeuw en begin 20<sup>e</sup> eeuw bebost met naald- en loofhout of omgezet in akkers en graslanden. Op het landgoed komt een oude bos kern voor. Bijzondere soorten van het gebied zijn o.a. Ruige veldbies en Stippelvaren.

Zowel de Woldberg als de Eese zijn belangrijk als leefgebied voor reptielen. Soorten die hier belangrijke populaties hebben zijn: Adder, Ringslang en Hazelworm.

### Streefbeeld

Op de Woldberg wordt gestreefd naar versterking van de kwaliteit van het kleinschalige cultuurlandschap. Dit gebeurt aan de randen van het bestaande bosgebied door de ontwikkeling van Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02), Droog schraalland (N11.01) en plaatselijk vochtig hooiland (N10.02) of Nat schraalland (N10.01). Dit laatste is mogelijk in het gebied waar het keileem ondiep zit en water op basenrijk leem stagneert. De kleinschalige landschapsstructuur wordt versterkt door de aanleg van houtwallen en poelen (Houtwal en houtsingel (L01.02) resp. poelen (L01.01).

Op het landgoed de Eese is het doel om de inliggende cultuurgronden aan de zuidoost kant om te vormen tot Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02) en die aan de noordwest kant tegen de grens met Friesland tot Droge heide (N07.01 en pleksgewijs Vochtige heide (n06.04). De ontwikkeling van heide wordt gecombineerd met het omzetten van bos in heide zodat er in het bestaande bos en en bossingels corridors ontstaan en hierdoor uitwisseling van voor de heide kenmerkende dieren mogelijk wordt. De kleinschalige landschapsstructuur wordt versterkt door de aanleg van houtwallen en poelen (houtwal en houtsingel, L01.02, resp. poelen, L01.01).

## Wieden-Weerribben

### Gebiedsbeschrijving

In de Kop van Overijssel ligt het ca. 7000 ha groot laagveenmoerasgebied van de Wieden en de Weerribben. Het gebied was in de Middeleeuwen grotendeels een hoogveengebied. Door veenwinning vanaf de gouden eeuw (Blokzijl als uitvoer haven van turf naar Holland) zijn in het gebied smalle, lange wateren ontstaan, de petgaten, die begrensd zijn met smalle stroken niet vergraven grond, de legakkers of ribben. Door successie van open water via drijftillen, Krabbescheervegetaties of Pluimzegge-moeras ontstond een landschap met rietlanden en trilvenen, die jaarlijks door boeren werden gemaaid. In de Wieden en Weerribben is heel veel grond in de 20<sup>e</sup> eeuw overgegaan naar resp. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Tegelijkertijd nam op veel grond het beheer af, waardoor zich uit rietland en moeras elzenbroek-, berkenbroek- en wilgenbroekbossen, konden ontwikkelen. In de Wieden ontstonden in dit laagveengebied grote meren.

De Wieden en Weerribben vormen zowel provinciaal als landelijk een heel belangrijk leefgebied voor bedreigde plant- en diersoorten. Belangrijk zijn de oppervlakten veenmosrietland, trilveen en blauwgrasland. De Weerribben is het belangrijkste leefgebied in ons land voor de Grote Vuurvlinder en van de Zilveren Maan. De Speerwaterjuffer (libel) komt alleen maar in dit gebied voor. Met succes is in het gebied de Otter opnieuw geïntroduceerd. Belangrijke plantensoorten zijn: Groenknolorchis, Slank Wollegras, Stijf Struisriet (Wieden), Schorpioenmos en Moerashoningzwam. Belangrijke broedvogels zijn de Purperreiger, Aalscholver, Porseleinhoen, Rietzanger, Grauwe Gans, en Krakeend. Ringslangen leven vooral in de Weerribben.

De ontwikkeling van de hoogwaterzone bij Giethoorn heeft laten zien dat onder natte, voedselrijke omstandigheden zich een interessant gebied voor water- en moerasvogels kan ontwikkelen.

Aan de noord- en westzijde van de Weerribben en langs de west-, zuid-, en oostzijde van de Wieden liggen veenweidegebieden, waarvan de actuele waarde sterk varieert. Het ontginningsgebied rondom Scheerwolde is ten opzichte van het westelijke gebied grootschaliger en wordt intensiever gebruikt door de landbouw. De actuele natuurwaarde van dit gebied is laag en zal met natuurontwikkeling sterk worden vergroot.

In de zuidwesthoek van het gebied ligt het keileemplateau van het Hoge Land van Vollenhove. Dit gebied wordt gekenmerkt door een netwerk van houtwallen en eikenhakhoutbosjes. Het gebied kleurt begin mei wit van de Grote Muur, terwijl in de wallen Braamsluiper en Grasmus als broedvogel voorkomen. De Oldenhof betreft een landgoedbos met grote populaties van Bosgierstgras. In holle bomen komen kolonies van vleermuizen voor, waaronder de Rosse Vleermuis.

De Barsbekerbinnenpolder is een open, vrijwel onbebouwde polder met middeleeuws slotenpatroon. Het gebied is een van de belangrijkste weidevogelgebieden in Overijssel. In sloten komen diverse bijzondere waterplanten voor. De slootkanten hebben een deel van hun soortenrijkdom verloren als gevolg van de bemesting. Momenteel is de Barsbekerbinnenpolder de enige polder van formaat binnen de provincie waar in mei de hele polder geel en rood kleurt van resp. Kruipende Boterbloem en Veldzuring.

### **Streefbeeld**

Noordwest Overijssel is een zeer gevarieerd en complex natuurgebied met een grote variatie aan beheertypen. Deze complexiteit is goed te zien op de beheertypenkaart.

De te ontwikkelen nieuwe natuur heeft in de meeste gevallen een nauwe samenhang met de inrichting en het beheer van de bestaande natuur. Het gebied is onderverdeeld in enkele grote deelgebieden met een overwegend vergelijkbaar streefbeeld.

### Wieden Weerribben, Moeras en schraalland

Inrichting en beheer van deze gebieden hangt nauw samen met dat van de aangrenzende en inliggende bestaande natuurgebieden. In deze gebieden liggen de meest kwetsbare beheertypen met de hoogste botanische waarden. Een afwisseling van Gemaaid rietland (N05.02), Trilveen (N06.02), Veenmosrietland (N06.01) en Hoog- en laagveenbos (N14.02) Moeras (N05.01), Nat schraalland (N10.01). Een groot verschil met het volgende deelgebied is dat in dit deelgebied naar verhouding meer trilveen, veenmosrietland en nat schraalland voorkomt.

In de ook in dit deelgebied gelegen graslanden in en om de Weerribben en langs de Lage Weg is de doelstelling botanisch beheer gericht op Vochtig Hooiland (N10.02) en Nat schraalland (N10.01) en op de ontwikkeling van bloemrijke sloten en slootkanten met bijzondere water- en oeverplanten (fonteinkruiden, Bronmos, Waterscheerling).

In de overgangszone aan de oostkant van het Hoge Land naar de Wieden wordt Vochtig hooiland (N10.02), Nat schraalland (N10.01) en kruiden en faunarijke grasland (N12.02) ontwikkeld.

### Wieden Weerribben, dynamische moerasnatuur

In de polders Wetering oost en west, Giethoorn en Beulakerpolder wordt dynamische

moerasnatuur (Moeras N05.01) nagestreefd in combinatie met waterberging. Door de waterberging ontstaat meer dynamiek in de waterstanden. Dynamische moerasnatuur (Moeras N05.01) kenmerkt zich door in tijd en ruimte wisselende habitats variërend van open zoetwaterplassen en - via processen van verlanding ontstane – beheertypen. Langs de bebouwing van de polder Wetering Oost wordt een strook opgehoogd. Langs deze strook wordt aan de kant van de nieuwe natuurgebieden relatief diep water (circa 0,8 m) aangelegd. Samen vormt het een overgangszone van circa 150 m tussen de nieuwe natuur en de bebouwing. Polder Wetering oost wordt - in samenhang met het naastgelegen Woldlakebos – een belangrijk rustgebied voor riet-, water- en moerasvogels, reigerachtigen en de Otter. In de randzone van de Barsbekerbinnenpolder en in de verbindingen naar de Rottige Meente en het Vollenhovermeer worden ook moerasgebieden ontwikkeld.

#### Wieden - Weerribben, vochtig weidevogelgrasland

Dit zijn open gebieden met het doel Vochtig weidevogelgrasland (N13.01) gericht op weidevogelbeheer m.n. voor de (zeer) 'kritische' weidevogelsoorten als Watersnip, Slobeend, Zomertaling, Kempphaan, Grutto en Tureluur. Hierbij hoort een waterpeil van ca. 5-25 cm beneden maaiveld met plaatselijk plas- dras situaties. Voor het behoud en versterking als broedgebied voor Grutto en Tureluur is een regelmatige bemesting met organische mest (bij voorkeur ruige stalmest) noodzakelijk. De ontwikkeling van plekken die in het voorjaar plas-dras staan komt de weidevogelstand direct ten goede. In Vochtig weidevogelgrasland (N13.01) worden op kleine schaal ook botanische waardevolle graslanden en bloemrijke sloten en slootkanten ontwikkeld evenals geleidelijke overgangen naar moeras (N05.01). Inrichting van weidevogelgebied dient zodanig plaats te vinden dat het open karakter behouden blijft.

De als nieuwe natuur begrensde weidevogelgebieden in Noordwest-Overijssel zijn vrijwel allemaal ook belangrijke gebieden voor overwinterende ganzen.

#### Hoge land van Vollenhove

In het kerngebied rond de Oldenhof wordt het kleinschalige landschap versterkt door de aanleg van houtwallen, poelen en de ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01) en Vochtig hooiland (N10.02). In het Heetveld wordt een kleine natuurkern ontwikkeld gericht op behoud en ontwikkeling van de zeldzame Knoflookpad.

## **Reestdal**

### **Gebiedsbeschrijving**

Het betreft het Reestdal, de Vledders/Leijer hooilanden en Meppelerdiep. De Reest was een van de weinige echte hoogveenbeken in Nederland. In de oorspronkelijke situatie werd de Reest gevoed door het hoogveengebied oostelijk van Dedemsvaart. Van dit hoogveengebied is niets overgebleven. De sponswerking van het uitgestrekte veengebied is met de ontginning in de loop van de 19<sup>e</sup> eeuw verdwenen waardoor de beek meer water is gaan vervoeren (hogere piekbelasting) en om deze reden is aan Drentse zijde een omleidingskanaal gegraven. Het Reestdal heeft een landschap dat sinds haar ontstaan in de Middeleeuwen maar weinig is veranderd. Haar behoud heeft direct te maken met haar ligging op de grens van de provincies Drenthe en Overijssel.

Binnen het beekdal kan een bovenloop, middenloop en benedenloop worden onderscheiden. De bovenloop (oostelijk van Dedemsvaart) is bochtig, de hoogteverschillen in het landschap zijn klein en de omgeving betreft landbouwgebied dat ontstaan is na de ontginning van het hoogveen. In de middenloop (Meppel – Dedemsvaart) liggen hooilanden in het beekdal, terwijl de randen gekenmerkt worden door essen en hakhoutbosjes. De hooilanden worden deels gevoed met locale kwel. Waar deze kalkrijk is vinden we Dotterbloemhooilanden met Dotterbloem, Echte koekoeksbloem en Grote ratelaar (toenemend!) en waar langduriger overstromingen optreden ook zeggemoeras, met o.a. Scherpe zegge en Noordse zegge.

Binnen Overijssel wordt het grootste en meest uitgestrekte complex aan Dotterbloemhooiland aangetroffen in het Reestdal. Op akkers wordt Rogge (Triticale) verbouwd met in zomer de blauwkleurende Korenbloem. De Vledders en Leijerhooilanden vormen een komvormige laagte bij IJhorst die aansluit bij het Reestdal, waar eveneens sprake is van locale kwel. In het gebied komen moerassige laagten voor met Kleine zegge-vegetaties (o.a. Draadzegge). Het Meppelerdiep is in wezen de gekanaliseerde benedenloop van de Reest. Het landschap is hier open. Hier liggen een aantal waardevolle reservaten met vegetaties die behoren tot het Blauwgrasland, Dotterbloemhooiland, Grote zegge-, Kleine zegge-vegetaties en met op de hogere koppen heischraal grasland met o.a. Borstelgras. De Meppelerdieplanden vormen in ons land het belangrijkste leefgebied van het Geel Schorpioenmos.

Door de grote afwisseling in landschapstypen heeft het Reestgebied een bijzondere fauna. Opvallend is de hoge dichtheid aan Ooievaars, dat samenhangt met het ooievaarsstation bij de Wijk. Van de Das komt een belangrijke populatie in de middenloop voor. Weidebeekjuffers vliegen met grote aantallen in de zomer boven de beek.

### **Streefbeeld**

De Reest wordt ontwikkeld als een natuurlijk laaglandbeekdal met een afwisselend kleinschalig landschap van Vochtig hooiland (N10.02), Nat schraalgrasland (N10.01), kruiden en faunarijk grasland (N12.02) en op de esgronden Kruiden- en faunarijke akkers (N12.05). Om de kwaliteit hier te verhogen is vooral een verhoging van het waterpeil in de Reest nodig. Een deel van de kruiden en faunarijke graslanden (N12.01) moet nog nader worden ingericht in combinatie met de genoemde peilverhoging. De Vledders/Leijer hooilanden zijn een belangrijk kwelgebied met het doel de ontwikkeling van Vochtig hooiland (N10.02) en Nat schraalgrasland (N10.01). Langs het Meppelerdiep is het doel eveneens de ontwikkeling van Vochtig hooiland (N10.02) en Nat schraalgrasland (N10.01).

## **Oeverlanden Zwarte Water**

### **Gebiedsbeschrijving**

Dit betreft de uiterwaarden aan weerszijden van het Zwarte Water, vanaf het hoge land van Vollenhove tot bij Zwolle. De oeverlanden vormen het belangrijkste leefgebied van de Wilde kievitsbloem in Noordwest-Europa. In de hier aanwezige Kievitsbloemhooilanden komen naast de Wilde kievitsbloem kenmerkende soorten als Gulden boterbloem, Echte koekoeksbloem, Grote pimpernel en Kale vrouwenmantel voor. Belangrijk is dat regelmatig overstromingen plaatsvinden waardoor de Wilde kievitsbloem zich kan verjongen. Op de dijken komen schrale vegetaties voor met relatief veel Knolboterbloem. Delen van het gebied zijn nog van belang als weidevogelgebied maar het areaal is wel sterk afgenomen in de afgelopen 20 jaar. Op sommige locaties komen bijv. Slobeend, Zomertaling en Kwartelkoning voor. In de winter is het buitendijkse gebied belangrijk voor doortrekkende eenden, ganzen en zwanen. In het voorjaar worden onder water staande graslanden door grote groepen grutto's gebruikt als tussenstop naar de binnendijkse percelen waar gebroed wordt.

### **Streefbeeld**

Op de oeverlanden Zwarte Water-Vecht wordt gestreefd naar halfnatuurlijke graslandvegetaties die primair van grote betekenis zijn voor de Wilde kievitsbloem. Daarnaast is er een belangrijke nevenfunctie de betekenis voor weidevogels en wintergasten. De beheertypen zijn Vochtig hooiland (N10.02), overstromingsgrasland (N12.04), Vochtig weidevogelgrasland (N13.01), Moeras (N05.01) en Zoete Plas (N04.02). De botanische doelen vergen een hooilandbeheer met nabeweiding; het weidevogelbeheer vereist een hoog waterpeil en in de natte perioden plas-dras situaties. In de weidevogelgebieden is enige bemesting met organische mest (bij voorkeur ruige stalmest) noodzakelijk voor een goed bodemleven. Aanleg van natte laagtes die in de loop van het broedseizoen droogvallen en toename van de invloeden van de rivier (via vergraving van



oude geulen) is wenselijk.

## **Uiterwaarden IJssel en IJsselmonding**

### **Gebiedsbeschrijving**

#### IJsseluiterwaarden

Door de sterke invloed van het oppervlaktewater hebben de IJsseluiterwaarden veel van hun natuurkwaliteiten kunnen behouden. In dit deelgebied liggen ook enkele verspreid liggende natuurgebieden langs het Zwarte meer en het gebied de Enk. Dit laatste gaat deel uitmaken van de bypass Kampen, een hoogwatergeul die de IJssel met het Vossemeer verbindt. De IJsseluiterwaarden kennen belangrijke natuurwaarden die te maken hebben met de grote variatie in reliëf, bodemsamenstelling (zand, zavel, klei) en de rol die de jaarlijkse overstromingen spelen op vegetatie en vogelleven. Door deze overstromingen is in het voorjaar over groot oppervlak sprake van plas-dras situaties, wat grote aantallen watervogels en steltlopers trekt. Het gebied heeft dan ook een internationale betekenis voor doortrekkende en overwinterende vogelsoorten, zoals Kleine zwaan, Tafeleend en Kolgans. Wat broedvogels betreft was het gebied één van de bolwerken voor weidevogels. Nog steeds komen of kwamen recent belangrijke concentraties voor in de Harculose buitenwaarden, Herxerwaarden, Oldenelerwaard en Koppelerwaard. Het gaat om Grutto, Tureluur en eendensoorten, terwijl in laat gemaaide hooilanden de Kwartelkoning met succes tot broeden komt. Diverse bijzondere soorten komen in het IJsseldal tot broeden zoals de Brilduiker, Lepelaar en Kluut. De wilgenvloedbossen vormen potentieel broedgebied voor Visarend en Zeearend. De aanleg van de bypass in de Vreugdenrijkerwaard met sterk glooiende oevers heeft aangetoond dat zich belangrijk leefgebied laat ontwikkelen met een grote betekenis voor pleisterende en broedende vogelsoorten.

Het IJsseldal wordt gekenmerkt door een zogenaamde stroomdalflora van soorten die groeien op zandige en/of licht zavelige, kalkrijke, droge standplaatsen met reliëf. Dit biotoop komt voor op oeverwallen en rivierduinen in de uiterwaarden en op de winterdijken. Het mooiste voorbeeld is het soortenrijke rivierduin van de Vreugdenrijkwaard met belangrijke populaties van Liggend ereprijs, Walstrobremraap, Moeslook, Veldsalie en Kleine ruit. Belangrijke dijkvegetaties met o.a. Grote wilde thijm, Tripmadam, Duifkruid en Trilgras komen voor bij Zalk, Welsum, Wijhe en Olst. Waar in de uiterwaarden in de loop van de zomer slikkige grond droog te liggen komen Bruin cypergras, Slijkgroen en Echt vlooienkruid voor. Deze soorten hebben geprofiteerd van de natuurontwikkeling.

#### De Enk

De Enk is een restant van één van de rivierarmen van de IJsseldelta. Het is een gevarieerd gebied met restanten van de IJssel, enkele kolken, rietlanden en natte graslanden. Hierin komen soorten voor als Waterviolier en Moeraswederik. Ook broedt hier jaarlijks de Zwarte stern. De Enk vormt één van de weinige leefgebieden van de Waterspitsmuis in de IJsseldelta.

### **Streefbeeld**

Binnen de te ontwikkelen natuurgebieden in het stroomgebied van de IJssel worden beheertypen nagestreefd van het rivierengebied.

De provincies Gelderland en Overijssel hanteren voor de IJsseluiterwaarden de volgende uitgangspunten voor het streefbeeld:

- Bevorderen van de hydrologische en morfologische dynamiek waar dat mogelijk is. De mate van dynamiek hangt af van de kansen ter plekke.
- De IJssel krijgt een belangrijke functie als verbindingszone tussen de grote moerassen van de IJsseldelta en die van de Gelderse Poort. Dit betekent dat er op regelmatige afstand het beheertype Moeras (N05.01) behouden, dan wel ontwikkeld moet worden, ongeveer iedere 10 km een oppervlakte van 25 ha (model Rietzanger). Als dit buitendijks niet mogelijk is, wordt ook binnendijks gekeken naar ontwikkeling van moeras.

- Op een aantal plaatsen snijdt de IJssel het Veluwemassief aan. In deze uiterwaarden (bijv. Hoenwaard bij Hattem) is sprake van een sterke kweldruk. Hier zijn bijzonder kansrijke situaties voor de ontwikkeling van kwelafhankelijke beheertypen.
- In de IJssel monden een groot aantal beken en wetingen uit. Er is nog zelden sprake van een natuurlijke aansluiting. Meestal eindigen deze wateren bij een gemaal op de winterdijk. Deze natte kruispunten verdienen een kwaliteitsverbetering, mede uit het oogpunt van vismigratie. Ook voor waterschappen ligt hier een taak.
- De IJssel wordt gekruist door diverse bestaande of gewenste ecologische verbindingzones (EVZ's). Deze kunnen betrekking hebben op wateren (zie vorig uitgangspunt) of op bossen (model Das) en kleinschalig landschap met poelen (model Kamsalamander). De EVZ's krijgen bijzondere aandacht.
- Bijzondere aandacht voor grootschalige dynamische natuur (N01.03).

Daarbij wordt rekening gehouden met de volgende randvoorwaarden:

- Nieuwe natuur wordt ontworpen rekening houdend met de uitgangspunten van "Ruimte voor de Rivier".
- Bijzondere natuurwaarden (bijv. stroomdalgraslanden) en geomorfologische waarden (bv. kronkelwaarden en rivierduinen) worden gespaard.
- (Delen van) de IJsseluiterwaarden vallen onder de Vogelrichtlijn, Wetlandsconventie en Natuurbeschermingswet. Hier moet rekening worden gehouden met de kwalificerende soorten. Zie daarvoor het (concept) Natura 2000 beheerplan Rijntakken.

De volgende uiterwaarden hebben als doelstelling de ontwikkeling van grootschalige natuur met begrazing: Het Engelse Werk, Harculose buitenwaard, Buitenwaarden Wijhe, Duursche waarden, Fontmonderwaarden, Roetwaard, Welsumerwaarden, Bolwerksweiden, Yperenbergplas, Ossenwaard, Keizers- en Stobbenwaarden, Onderdijkse waard, Vreugdenrijkerwaard.

Voor de overige uiterwaarden gelden vaak zeer specifieke doelstellingen, waaronder botanische doelstellingen, benutten van kwel en andere bijzondere terreinkenmerken en weidevogelstellingen.

Wat de grootschalige natuur in de Keizers- en Stobbenwaarden betreft. Hier wordt een meestromende geul ontwikkeld en op het hogere deel van de uiterwaard een Natuurderij voorzien. In de IJsselmonding wordt de Ketelpolder verder ontwikkeld voor weidevogels en doortrekkende en overwinterende watervogels. Ten gunste van de Lepelaar wordt een geul gegraven die een open verbinding krijgt met het Keteldiep. Aan de zuidzijde worden sloten in verbinding gebracht met het Vossemeer. Beide maatregelen zullen de intrek van vis (voedsel voor Lepelaar) positief beïnvloeden.

Voor de omgeving van het Zalkerbos geldt (zeer) soortenrijk weidevogelgrasland als streefbeeld tussen het bos en de IJssel. Hier wordt tevens gestreefd naar langdurige plasdrassituaties in winter en voorjaar. Voor de overige graslanden is het streefbeeld droog soortenrijk grasland. Op één perceel wordt gestreefd naar herstel van de hier van oorsprong voorkomende soortenrijke akkers. Dit gebied is vanouds bekend om zijn zeldzame akkerflora. Uit ervaringen elders blijkt dat bij een goed beheer deze soorten zich weer uit de zaadbank kunnen hervestigen.

## Oldematen/Veerslootslanden

### Gebiedsbeschrijving

Olde Maten en Veerslootslanden zijn onderdelen van het Staphorsterveld. Het Staphorsterveld is in de Middeleeuwen ontgonnen via een opstreckende smalle verkaveling waarbij sloten de perceelsgrenzen vormen. Dit landschap is nog steeds goed herkenbaar, hoewel door verkavelingen vanaf de jaren dertig van de vorige eeuw een netwerk van wegen is aangelegd en boerderij bouw in het veld heeft plaatsgevonden. Het Staphorsterveld is een overgangsgebied waar van oost naar west het veenpakket steeds dikker wordt en aan de westzijde ook klei op het veen is afgezet. Tot 1932 kwamen grootschalige overstromingen voor door stagnatie van de waterafvoer. Het gebied kent relatief hoge slootpeilen, maar van overstromingen is geen sprake meer. Het grootste deel van het veld is een regionaal kwelgebied, waar ijzer- en calciumrijk grondwater in de sloten uittreedt.

Het open polder gebied is van grote betekenis vanwege haar soortenrijke sloot- en slootkantvegetaties. De rijkste slootvegetaties komen binnen Overijssel hier over een grote lengte voor. De waarden nemen nog steeds af als gevolg van landbouwintensivering en veranderingen in het slootbeheer, waardoor slootkanten meer beschadigd worden. Het Staphorsterveld is het leefgebied binnen Overijssel van de Grote pimpernel, Waterviolier en Grote boterbloem. Wat weidevogels betreft is het het bolwerk van de Wulp. De stand van de Grutto is de afgelopen 20 jaar sterk achteruit gegaan.

In het Staphorsterveld hebben vroeger grote oppervlakten Dotterbloemhooiland (N10.02) en Blauwgrasland (N10.01) gelegen. Een ook landelijk gezien belangrijk restant van het blauwgrasland komt voor in de Veerslootslanden. Hier komen belangrijke populaties voor van Knotszegge, Blonde zegge, Gewoon vleugeltjesbloem, Spaanse ruiter, Aardbeivlinder en Moerassprinkhaan.

De Olde Maten betreft het meest westelijke deel van het Staphorsterveld. Door veenwinning zijn de sloten hier breder en worden boksloten genoemd. In de 20<sup>e</sup> eeuw zijn deze sloten geleidelijk verland tot (veenmos) rietlanden en plaatselijk ook trilvenen. Door het niet meer maaien van de rietlanden zijn de meeste verbost tot wilgen- en/of elzenbroekbos. Hierdoor is het karakter van het gebied sterk veranderd van open naar gesloten, met een gebied waar vroeger veel moerasvogels voorkwamen (o.a. Rietgors, Kleine karekiet, Rietzanger) naar gebied met vooral bosvogels (o.a. Fitis, Tuinfluiter, Buizerd).

### Streefbeeld

In de Olde Maten wordt gestreefd naar versterking van het bestaande veenlandschap met soortenrijke schraallandvegetaties en verlandingsvegetaties in de boksloten. De doelen zijn de ontwikkeling van Vochtig Hooiland (N10.02) en Nat schraalland (N10.01) (blauwgrasland), inclusief de ontwikkeling van bloemrijke sloten en slootkanten en een afwisseling van Zoete Plas (N04.02), Moeras (N05.01) en veenmosrietland (N06.01). De ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01) (blauwgrasland) is met name voorzien rondom de Veerslootslanden waar het veenpakket minder dan een meter dik is, de kweldruk hoger dan 1 mm per etmaal en waar met geschikte maatregelen (afgraven bovengrond, verondiepen sloten die zandondergrond aansnijden, peilverhoging in Olde Maten) het kwelwater weer in de percelen 'gedrukt' kan worden. De component open water (beheertype Zoete Plas, N04.02) wordt versterkt door het openmaken van de verlande boksloten. Tussen Meppelerdiep en het natuurgebied Olde Maten en tussen de Wieden en het Meppelerdiep wordt gestreefd naar verbindende natte natuurstroken, die bestaan uit Zoete Plas (N04.02) en Moeras (N05.01). In het zuidelijk deel van de Olde Maten en aangrenzend deel van de Veerslootslanden wordt gestreefd naar herstel van de weidevogelpopulaties, vooral die van de Wulp en Grutto.

## De Ruiten

### Gebiedsbeschrijving

Het gebied de Ruiten is een gebied waar een dun pakket veen op zand is gelegen. In de sloten komt treedt grondwater uit (kwel). In de sloten komen dan ook plantensoorten voor die op kwel reageren (o.a. Waterviolier, Holpijp) en soorten voor die kenmerkend zijn voor het Dotterbloemgrasland (o.a. Kruipend Zenegroen, Dotterbloem). Daarnaast komen hier nog soorten voor die kenmerkend zijn voor blauwgraslanden met o.a. nog relatief grote populatie van de Blauwe Knoop.

Uit de aanwezigheid van o.a. Wateraardbei, Draadzegge en Stijf struisriet in en langs de sloten blijkt de potentie van het gebied voor de ontwikkeling van kleine zegge-vegetaties (trilveen). De overwegend vochtige percelen hebben een geringe actuele waarde. De betekenis van het gebied voor de weidevogels is de afgelopen 20 jaar geleidelijk afgenomen.

### Streefbeeld

Dit gebied heeft een directe samenhang met de noordelijk gelegen Stadsgaten en Oldematen/Veerslootslanden. Het wordt ontwikkeld als een open veenweide gebied met zeer soortenrijke natte schraalgraslanden met bloemrijke graslanden (beheertypen Vochtig Hooiland (N10.02) en Nat schraalland en blauwgrasland (N10.01) en kruiden en faunarijk grasland (N12.02) inclusief de ontwikkeling van bloemrijke sloten en slootkanten.

## Salland kleine gebieden

### Gebiedsbeschrijving

Salland wordt globaal begrensd door de IJssel, de Vecht, de Sallandse Heuvelrug en de Schipbeek. In Salland zijn van oost naar west te onderscheiden de zandlandschappen (jonge ontginningen en kampen) en de rivierlandschappen (mengelgronden, kommen en oeverwallen). Vooral op de overgang van het zandlandschap naar het rivierenlandschap lag een groot aantal landgoederen en buitenplaatsen. Dwars door de dekzanden heen snijden de beekdalen. Hierin worden beek- en broekeerdgronden aangetroffen. Van oudsher is Salland hydrologisch een afwisselend gebied. Naast de droge dekzanden bestonden er nattere zones met kwelwater of stagnerend regenwater.

Van oudsher was de kwel het sterkst in een zone waar het grondwater afkomstig van de Veluwe en die van de Sallandse Heuvelrug gezamenlijk uittrad. Hier bevindt zich nu nog een aantal kwelgebieden (o.a. Pleegsterweiden/Schoonheten, Gooiermars en Wolbroeken). Honderdvijftig jaar geleden was een groot gedeelte van het gebied nog een afwisseling van heide, schraalland, akkers en kamgrasweiden. De stuwwal was grotendeels bedekt met droge heide, de zone aan de voet en de aangrenzende dekzandvlakte bestond grotendeels uit een nat gebied met hoogveentjes, vochtige heides, natte schraallanden en berkenbroekbos. Voor het overige bepaalde de mens het landschap. Het kleinschalige kampen-essenlandschap bestond uit akkers met houtwallen. De beekdalen werden gebruikt als weide- en hooiland. De meeste bossen vormden een onderdeel van de landgoederen.

### Streefbeeld

De begrenzing betreft een aantal kleinere, verspreid liggende gebieden in Salland die meestal aansluiten bij bestaande natuurgebieden, bossen of landgoederen, beheersgebieden en Ecologische verbindingzones. De volgende deelgebieden worden onderscheiden en beschreven: Soeslo en Polder Sekdoorn, Schoonheten / Pleegsterweiden, Boetelerveld, Luttenbergerven, Raarhoek-Veldhoek, Rozendael, Hooge Broek, Oostermaat/Lettelerleide, Hoenlo, Landgoederen Dalfsen en Landgoederen Deventer.

### Soeslo en Polder Sekdoorn

Soeslo is een landgoed dat eigendom is van Landschap Overijssel. De doelstelling voor de

graslanden is de ontwikkeling van vooral Nat schraalland (N10.01) of Vochtig hooiland (N10.02). In de percelen bij de wetering en in de polder Sekdoorn hebben deze graslanden grote betekenis voor de Wilde kievitsbloem.

#### Schoonheten / Pleegsterweiden

Het gebied Pleegsterweiden (ten westen van Schoonheten) is een van de belangrijkste kwelgebieden in Salland. In dit gebied komt waarschijnlijk nog regionale kwel aan de oppervlakte. De actuele botanische waarden in het gebied zijn hoog. Daarnaast komen hier nog enkele grienden voor. In de Pleegsterweiden rond het Twieg is het doel de ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01), Vochtig hooiland (N10.02) en Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01) in combinatie met het herstel van de waterhuishouding in de natte bossen en het Twieg. Daarnaast kunnen hier overgangen worden gemaakt met rietland, struweel, mantel en zoomvegetaties.

#### Boetelerveld

Het Boetelerveld bevat een oppervlakte vochtige heide, die echter sterk is verdroogd en vergrast met Pijpestrootje. Daartussen komen soorten als Klokjesgentiaan en Tormentil nog voor. Binnen het Boetelerveld liggen nog kleine perceeltjes nat schraalland, met soorten als Blauwe zegge, Melkviooltje en Moeraswespenorchis. Daarnaast komt hier een redelijke oppervlakte loof- en naaldbos van arme zandgrond voor.

Herstel van de waterhuishouding van het Boetelerveld is nodig om de strook ten zuiden en een klein deel ten westen van het Boetelerveld te vernatten. De inrichting zal hier bestaan uit een brede watergang, overgaand in natte bloemrijke graslanden (Nat schraalland N10.01 of Vochtig hooiland N10.02). Het is niet duidelijk of de begrenzing van deze strook voldoende is voor een duurzaam herstel van de Vochtige heide (N06.04) in het Boetelerveld. In het kader van de opstelling van het beheerplan voor het Natura 2000 gebied, waar GGOR onderdeel van uitmaakt, wordt onderzocht of er buiten de EHS nog aanvullende hydrologische maatregelen nodig zijn. Dit kan mogelijk leiden tot een wijziging van de begrenzing van de nieuwe natuur in dit gebied.

#### Luttenbergerven

Het Luttenbergerven is een klein moerasgebied met o.a. vochtige schraalgraslanden, waaronder blauwgrasland, bloemrijke graslanden en zure broekbossen. Hier komen soorten voor als Blauwe knoop, Spaanse ruiter en Klokjesgentiaan. Het doel is behoud en ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01) of Vochtig hooiland (N10.02) en Hoog- en laagveenbos (N14.02).

#### Rozendael

Het betreft de ontwikkeling van een natte stapsteen langs de Nieuwe wetering. Doelen zijn de ontwikkeling van vochtig bos (N14.01) en moeras (N05.01).

#### Oostermaet/Lettelerleide

Doel is de ontwikkeling van natte graslanden (Nat schraalland N10.01 of Vochtig hooiland N10.02) en kleine plasjes en moerasjes langs een meer natuurlijk ingerichte Lettelerleide.

#### Hoenlo

In dit gebied ten zuiden van Boskamp bij Olst is het doel de ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01), waarbij de cultuurhistorische waarde van het gebied wordt versterkt.

#### Landgoederen Hoonhorst

Doel is het ontwikkelen van een halfnatuurlijk landschap overwegend in het beekdal van de Emmertochtsloot. Het gaat dan om: Nat schraalland (N10.01) afgewisseld met een aantal poelen (L01.01) en natte ruigte (Moeras, N05.01) en een natuurvriendelijk ingerichte beek. Op de enkele kleine inpandige percelen op het landgoed Den Berg zijn akkerreservaten wenselijk waar het beheertype Kruiden- en faunarijke akker (N 12.05) wordt ontwikkeld.

Naast het halfnatuurlijke beekdallandschap is de natuurontwikkeling bij de Marswetering gericht op natuurvriendelijke inrichting van de watergang in combinatie met retentie.

#### Landgoederen Deventer

Hier is het doel de ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01) en Vochtig hooiland (N10.02) langs de Moespoetsleide, waar gebruik wordt gemaakt van de nog aanwezige kwel.

Daarnaast kunnen op een aantal plaatsen poelen (L01.01) worden aangelegd waarmee het leefgebied van de Kamsalamander wordt versterkt.

#### Gooiermars

Het gebied Gooiermars is een belangrijk kwelgebied met veel potenties voor de ontwikkeling van kwelafhankelijke natte graslanden. Het gebied is in ons land een van de belangrijkste leefgebied van Kruiwend moerasscherm. Het doel is hier de ontwikkeling van natte schraalgraslanden (N10.02 Veldrushooilanden/Dotterbloemgraslanden) en overstromingsgrasland (N12.04).

#### Wolbroeken

Er is 50 ha nieuwe natuur gereserveerd ten behoeve van natte (kwelafhankelijk) natuur in de landinrichting Olst-Wesepe in combinatie met de ontwikkeling van EVZ 9. De landinrichtingscommissie Olst–Wesepe is gevraagd hiervoor een concreet voorstel te ontwikkelen.

## **Vechtdal**

### **Gebiedsbeschrijving**

De Vecht betreft een vrijwel geheel door regen gevoede rivier. Dat betekende tot het eind van de 19<sup>e</sup> eeuw dat het water in winter en voorjaar hoog kon staan, maar dat in droge zomers de rivier een heel laag peil had, waardoor het op allerlei plekken doorwaardbaar was. Bij lage peilen kon zand vanuit de bedding gaan stuiven en in de aangrenzende grasland worden afgezet. Voor het eind van de 19<sup>e</sup> eeuw was de Vecht een zeer sterk meanderende rivier met gering verval van 1,5 m per 10 km, met veel overgangen van de rivier naar aangrenzende koelanden. Bij de kanalisatie in de periode 1896 – 1907 werden 69 rivierarmen afgesneden en 7 stuwen gerealiseerd.

Eén van de belangrijkste biotopen van het Vechtdal vormen de koelanden. Deze eeuwenlang, extensief beweide, niet gescheurde of kunstmatig bemeste graslanden hebben een zeer grote waarde. De mooiste voorbeelden hiervan worden gekenmerkt door een fijnschalige reliëf met mierenhopen waar soorten als Zwolse anjer, Grote tijm en Groot geel walstro voorkomen. Dit biotoop is ook erg rijk aan paddenstoelen, tot meer dan tien soorten wasplaten (o.a. Arriër Koeland). Van grote waarde zijn ook de rivierduinen met struwelen met Jeneverbes en Hondstroos zeer bijzonder. Zij komen elders in ons land niet voor.

In de afgesneden meanders hebben zich moerasvegetaties ontwikkeld en alle stadia van ontwikkeling kunnen nog worden gevonden (van open water, drijftilgemeenschap naar broekbos op verland veen)

Door de afsluiting van de Zuiderzee en later aanleg van de Noordoostpolder en stormvloedkering bij Ramspol speelt opwaaiing amper een rol meer bij de dynamiek van het gebied. Dynamiek is nu geheel afhankelijk van extremen in neerslag binnen het stroomgebied, wat in beneden- en middenloop kan leiden tot korststondige overstromingen. Deze overstromingen blijven van belang voor het opladen van zandbodems met calcium en ijzer waardoor de verzuring wordt gecompenseerd. Dotterbloem- en Veldrushooilanden komen verspreid in het gebied voor op plaatsen waar grondwater in het rivierdal uittreedt. Het mooiste voorbeeld hiervan betreft de Rheezermaten met o.a. belangrijke populaties van Brede orchis en Stijf struisriet.

Door grote variatie en de samenhang met grote natuurgebieden in de omgeving van het dal zijn de faunawaarden in het Vechtgebied hoog. Het Vechtgebied is kansrijk als leef- en migratiegebied van de Otter. In het Vechtdal waar veel rivierduinen met struwelen en kleinschalig cultuurland voorkomt zijn vogelsoorten zoals Grasmus en Geelgors nog veelvuldig aangetroffen. Met een aantal soorten gaat het niet zo goed zoals Patrijs en Grutto. Het gebied heeft grotendeels haar betekenis voor weidevogels verloren. De IJsvogel neemt door zachte winters en schoner water toegenomen, terwijl de Grauwe klauwier incidenteel broedt. De Roodborsttapuit is bezig met herstel.

De rivierdalen zijn door hun variatie en geleidende beplantingen geschikt voor vleermuizen en kleine zoogdieren. De vele oude meanders en poelen spelen een belangrijke rol in het voorkomen van amfibieën waaronder Knoflookpad en Kamsalamander. Voor veel diersoorten is de combinatie van bosrijk gebied en gevarieerd dal belangrijk; er zijn veel ecologische relaties.

De Vecht heeft een bijzondere betekenis voor de visfauna. Er zijn ongeveer 30 soorten bekend, waaronder diverse beschermde soorten. In de gehele Vecht zijn vistrappen aanwezig bij de stuwen en bij de beneden- en boven Regge is dat ook het geval nu als laatste de kruising met het Overijssels kanaal is aangepast. Van de 65 dagvlinders van Nederland, is ongeveer de helft in het Vechtgebied aangetroffen, maar diverse soorten zijn helaas verdwenen dan wel op hun retour (o.a. Zilveren maan, Spiegeldikkopje, Bruine vuurvlinder).

### **Streefbeeld**

De belangrijkste doelen voor natuur en landschap in het totale Vechtgebied zijn:

- Het ontwikkelen van een halfnatuurlijke laaglandrivier. Daarbij horen natuurlijker rivierprofielen, nevengeulen, erosie en sedimentatie, overstroming en zandafzetting in de uiterwaarden en rivierduinvorming. Hiervoor worden de stenen zoveel mogelijk uit de oevers gehaald. Referentiebeelden zijn te vinden in het riviersysteem van de Hase, de Lippe en Ems (Duitsland) en enigszins in het systeem van de Allier (Frankrijk).
- Het ontwikkelen van de riviergebonden grazige vegetaties (of anders gezegd het weer in ere herstellen van de “koeweiden en marsen”; beheertypen overstromingsgrasland (N12.04) of Vochtig hooiland (N10.02). Op de droge rivierduinen wordt gestreefd naar droge schraalgraslanden (N11.01).
- Vergroten van de variatie en structuur in de rivierdalen door ontwikkelen van struwelen, herstellen van oude meanders (natuurtype N0.02 Rivier), ontwikkelen van ooibos (N14.01 Rivier- en beekbegeleitend bos) en aanleg van Poelen (L01.01) voor amfibieën.
- Het ontwikkelen van Nat schraalland (N10.01) en andere natte graslanden zoals Dotterbloem- en Kievitsbloemgraslanden (beheertype Vochtig hooiland N10.02) in afwisseling met rietland en Moeras (N05.01).
- Een grote, samenhangende natuur- en boskern centraal in het gebied gestalte geven. Dit is het kerngebied van de robuuste verbinding Veluwe – Noordoost Twente.
- De samenhang tussen de bestaande natuur/bosgebieden versterken door natuurontwikkeling in vooral het winterbed.

## **Randen Sallandse Heuvelrug**

### **Gebiedsbeschrijving**

Dit betreft een aantal belangrijke kwelgebieden aan de voet van de Sallandse heuvelrug en een aantal kleine inliggende percelen. De kwelgebieden zijn: Vossenbelt, Eelen, Zunasche heide en het Overtoom/Middelveen. Eelen en de Zunasche heide vormen de aansluiting van de robuuste verbindingzone tussen het Vechtdal via de Sallandse Heuvelrug naar Zuid Twente.

Deze kwelgebieden werden grotendeels gevoed met grondwater vanuit de Sallandse heuvelrug. Dit water is van nature tamelijk zuur, ondanks de soms langer afgelegde weg. In de flanken van de heuvelrug zorgde dit water voor natte vegetaties die gedomineerd werden door kleine zeggen, zoals Zwarte zegge, Sterzegge en Blauwe zegge. Restanten van deze gemeenschappen zijn nog langs slootkanten te vinden, o.a. in de Zunasche heide. In de sloten groeit het Duizendknoopfonteinkruid, die in de Zunasche heide een van haar belangrijkste leefgebieden binnen Overijssel heeft.

Het gebied Vossebelt (zuidzijde Lemelerberg) is een nat gebied met venige grond die beperkte draagkracht heeft. Het gebied Vossebelt is ingericht voor natuur in kader van Den Ham-Lemele. Dit gebied functioneert als deel van de verbindingzone van de Archemerberg via het Luttenbergerven naar de natuurgebieden in Salland (EVZ 16).

## **Streefbeeld**

### Vossenbelt

Dit gebied is vrijwel geheel ingericht. De beheertypenkaart geeft de heide situatie weer. De nog resterende nieuwe natuur zal zo ingericht worden dat hierbij zo goed mogelijk wordt aangesloten.

### Eelen, Zunasche heide, Overtoom/Middelveen

In deze kwelgebieden is herstel van de kwelsituatie nodig zodat de ontwikkeling van Vochtig hooiland (N10.02), Nat schraalland (N10.01), Droge en natte heide (N07.01, N06.04) mogelijk wordt. Deze gebieden zijn een belangrijk uitbreidingsgebied voor de Korhoen. Ten behoeve van de Korhoen is op de overgang van de Zunasche heide naar de Sallandse heuvelrug de ontwikkeling van een kleinschalig gebied met graanakkers en droog en kruiden en faunarijk grasland gewenst. In de deelgebieden Zunasche heide en Eelen worden daarnaast ook bos (Hoog- en laagveenbos N14.02) ontwikkeld als stapstenen in de Robuuste verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en de Regge.

## **Reggedal**

### **Gebiedsbeschrijving**

Het rivierdal van de Regge kent veel verschillende biotopen in zowel natte als droge milieus. Warmte- en droogteminnende soorten komen voor op dijken, rivierduinen en oeverwallen. Veel meanders langs de Regge zijn eind 19<sup>e</sup> eeuw en begin 20<sup>e</sup> eeuw geheel of deels dichtgeschoven. Zeer dynamische natuur, welke kenmerkend is voor een levend riviersysteem ontbreekt op landschapsschaal en slechts plaatselijk komt in het rivierdal bos voor. Het rivierdal is door de variatie aan biotopen en geleidende beplantingen geschikt of geschikt te maken als leef- en migratiegebied voor vogels (Ijsvogel), vleermuizen, insecten (libellen en vlinders), vissen en kleine zoogdieren (o.a. Otter). De vele oude meanders en poelen spelen een belangrijke rol in het voorkomen van amfibieën, waaronder Knoflookpad en Kamsalamander. Voor veel diersoorten is de combinatie van bosrijk gebied en gevarieerd dal belangrijk; er zijn veel ecologische relaties.

De begrenzing ten noorden van Hellendoorn betreft gevarieerde gebieden die in de Landinrichting Den Ham-Lemele al ingericht zijn voor natuur. In de andere gebiedsdelen in Hellendoorn zijn Reggemeanders, gevarieerde graslanden en bos- en landschapselementen aanwezig.

Het gebied van de Faanke ligt in een geologisch en landschappelijk zeer bijzonder deel. De Regge is hier ter hoogte van de Steile Oever door de stuwwal gebroken. Aan de zuidzijde van de Regge ligt een cultuurlandschap. Het gebied bij de kruising Regge-Overijssels kanaal zijn tamelijk laag gelegen graslanden. Er ligt een oude arm van de Regge.

De benedenloop van het Reggedal is een relatief laag gelegen gebied met enkele Reggemeanders met veel planten die op kwel wijzen aan de dalrand. Natuurontwikkeling heeft hier laten zien dat herstel van Dotterbloemhooiland mogelijk is. Via de



Besthmenerleiding komt water van het zuidelijk deel van Ommen in het gebied. Het gebied is door een kade gescheiden van de Regge. Via een gemaal wordt het water van het Ommense achterland op de Regge gebracht.

## **Streefbeeld**

### Gehele Regge

De belangrijkste doelen voor natuur en landschap in het Reggegebied zijn:

- Het ontwikkelen van en zo natuurlijk mogelijke Regge (Rivier- en moeraslandschap N01.03) met de daarbij behorende natuurlijk rivierprofielen, nevengeulen, erosie en sedimentatie, overstroming en zandafzetting in de uiterwaarden en rivierduinvorming. Deze ontwikkeling wordt gecombineerd met waterberging en realisering van de KRW doelen voor deze rivier.
- Vergroten van de variatie en structuur in de rivierdalen door ontwikkelen van struwelen, herstellen van oude meanders, ontwikkelen van Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01) en aanleg van Poelen (L01.01) voor amfibieën.
- Het ontwikkelen van natte aan grondwater gebonden schrale en andere natte graslandvegetaties (Vochtige grasland 10.02), zoals Dotterbloemgrasland in afwisseling met rietland en Moeras (N05.01).

### Deelgebied Reggedal bovenloop

De begrensde gebieden in het deelgebied Bovenloop Regge maken deel uit van de te realiseren robuuste verbindingzone (RVZ) Drents plateau-Holterberg-Haaksbergerveen, tracé Ommen-Holterberg. Deze RVZ heeft het hoogste ambitieniveau (B3) en is gericht op de verbinding van de ecosystemen bos van arme en matig rijke zandgronden, grasland en lokale versterking van de natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur. De minimale eisen aan de omvang van deze robuuste verbinding zijn: een corridor met een gemiddelde breedte van minimaal 225 meter en plaatselijk grotere natuurgebieden als zogenaamde stapstenen.

Over de doelstelling bos vindt nog overleg plaats met het rijk. Inzet van de provincie is om deze doelstelling hier laten vallen en deze RVZ te beperken tot de doelstelling grasland in combinatie met duurzaam rivierherstel en lokale versterking van natuurgebieden. Concreet betekent dit voor dit deelgebied: Ontwikkeling van een ongestuwde zo natuurlijk mogelijke rivier met daarlangs een afwisseling van kruiden en faunarijk grasland (N12.02), Vochtige schraalgraslanden (N10), Droog schraalgrasland (N11.01) en Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01). Zolang er geen besluit is genomen over de aanpassing van de bosdoelstelling zal in de inrichtingsplannen de nadruk liggen op de ontwikkeling van graslanden.

### Deelgebied Reggedal benedenloop

De begrensde gebieden in het deelgebied Benedenloop Regge maken deel uit van de te realiseren robuuste verbindingzone (RVZ) Drents plateau-Holterberg-Haaksbergerveen, tracé Ommen-Holterberg. Deze RVZ heeft het hoogste ambitieniveau (B3) en is gericht op de verbinding van de ecosystemen bos van arme en matig rijke zandgronden, grasland. Deze verbinding zal bovendien op de lange termijn een rol gaan vervullen voor de uitwisseling van het Edelhert tussen de Veluwe en de Sallandse heuvelrug. De provincie Overijssel zal op de langere termijn bezien of dit haalbaar is. De kern van deze verbinding bestaat uit een strook natuur met een breedte van 1000 meter. Op bepaalde afstanden liggen grotere knopen.

De Regge is hier ten zuiden van Hankate bekaad. Het doel is hier de kade te verwijderen en het ontwikkelen van een natuurlijk onbekaad beekdallandschap (Rivier- en moeraslandschap N01.03). Waterberging en natuurbeheer worden hierbij gecombineerd. Rond Hankate wordt een grotere boskern ontwikkeld.

## Wierdense veld/Notterveld

### Gebiedsbeschrijving

Het Natura 2000 gebied Wierdense veld was vroeger onderdeel van een uitgestrekt heide- en hoogveengebied. Hiervan is het grootste deel in de eerste helft van de 20<sup>e</sup> eeuw ontgonnen tot landbouwgrond. Het Wierdense veld zelf is in het verleden grotendeels afgegraven voor de turf. Het is begroeid met vochtige heide en enkele berkenbosjes. Binnen het hoogveen is het dekzandreliëf plaatselijk zo sterk en uitgesproken dat op dekzandruggen droge heide voorkomt. Op de lage delen zijn enkele met water gevulde veenputten. Het gebied wordt aan de zuidzijde via het Notterveld, het Reggedal en de Zunasche heide verbonden met de Sallandse heuvelrug. Een groot deel van het gebied heeft last van verdroging. De afgelopen jaren zijn interne maatregelen genomen waardoor de waterhuishouding al voor een deel verbeterd is. Dit is echter onvoldoende voor een duurzame instandhouding van het gebied. Een aantal waterschapsleidingen aan de west-, noordwest- en oostkant van het gebied zorgen voor de verdroging. Aan de oostkant heeft vooral de Hoogelaarsleiding een negatief effect op de grondwaterstand. Uit hydrologisch onderzoek dat ten behoeve van de herbegrenzing van de EHS is uitgevoerd is gebleken dat er vooral aan de oostkant nog een aanvullende hydrologische buffer nodig is buiten de nu al begrensde nieuwe natuur. De provincie zal deze echter pas opnemen in de EHS als het beheerplan voor het Natura2000 gebied is afgerond.

### Streefbeeld

In de nu begrensde nieuwe natuur wordt de ontwikkeling van Vochtige heide (N06.04) en Droge heide (N07.01), halfnatuurlijk grasland en vennen (Zwakgebufferd ven N06.05) nagestreefd. In het Notterveld worden de heidevelden met elkaar verbonden en is voor nieuwe natuur Vochtige heide (N06.04) en Droge heide (N07.01) een belangrijk doel.

## Borkeld

### Gebiedsbeschrijving

De Natura 2000-gebied Borkeld maakt onderdeel uit van het stuwwallencomplex dat zich, zuidoostelijk van de Sallandse Heuvelrug, uitstrekt tussen Rijssen en Lochem. Het gebied is gevarieerd door gradiënten in hoogte en tussen zandige, ijzerhoudende lemige en venige bodem. De vegetatie in het gebied bestaat aan de randen uit heide, uitgebreide Jeneverbesstruwelen en bos. In het centrale deel van het gebied ligt een voormalig hoogveen dat nu vergrast en enigszins verbost is. Ten westen hiervan komt een strook met vergraste vochtige heide voor, die over gaat in een groter droog heidegebied. Het leemkuilengebied is deels vergraven en deels onvergraven. Als gevolg hiervan bestaat het uit een kleinschalig patroon van heischrale graslanden en vochtige heiden, omgeven door bos. Het natuurgebiedsplan heeft gronden begrensd die een ontwaterende en bemestende invloed op het gebied hebben.

De Entervenen worden gekenmerkt door schraalgraslanden met o.a. een rijke flora aan orchideeën en andere planten van natte (kwel)situaties. De waterhuishouding is een punt van zorg. De kwel is afgenomen en er vindt verdroging plaats vanwege nabijgelegen waterlopen.

### Streefbeeld

Het opheffen van de ontwaterende en bemestende invloed van de inliggende lage gronden en gronden langs de rand van het natuurgebied. Na aankoop worden deze percelen in nauwe samenhang met het bestaande natuurgebied ingericht als Droge en Vochtige heide (N07.01, N06.04) en lokaal als Nat schraalland (N10.01).

## Diepenheim

### Gebiedsbeschrijving

Dit gebied bestaat uit een aantal landgoederen (o.a. Weldam, Nijenhuis, Diepenheim), die vooral gekenmerkt worden door bos. In het gebied komt naast naaldbos diverse bosgemeenschappen voor, zoals Elzenbroekbos, Wintereiken-Beukenbos, Vogelkersessenbos en in beperkte mate Eiken-Haagbeukenbos. Heel bijzondere soorten van de vochtige bossen zijn de Paardehaarzegge en Rood peperboompje. Actueel komen amper graslandpercelen voor die botanisch van grote waarde zijn. Van de heide, die vroeger hier algemeen voorkwam is niets meer over. Verspreid liggen nog enkele vennen en poelen waar soorten van zwak gebufferd water voorkomen. Houtwallen komen verspreid in het gebied voor. Hier groeien o.a. Mispel, Wegedoorn en Heggedoornzaad.

### Streefbeeld

Het streven is gericht op het realiseren van een zo natuurlijk mogelijk beekdalsysteem van de Leidebeek en Bovenregge, waarbij de kwel benut wordt voor het herstel van de bijzondere, grondwatergebonden levensgemeenschappen. Vochtig hooiland (N10.02), Nat schraalland (N10.01), kruiden en faunarijke grasland (N12.02) en rivier en beekbegeleidend bos (N 14.01).

## Engbertsdijkvenen

### Gebiedsbeschrijving

Het Natura 2000 gebied de Engbertsdijkvenen betreft een restant van een zeer groot hoogveengebied. Vanaf 1953 zijn delen aangekocht en de verving ging door tot 1984. Circa 12 ha, de hoogveenkern, is in oorspronkelijke staat gebleven en de rest min of meer vergraven. Het gebied bestaat uit open water, hoogveenmoeras, heide, Pijpestro-velden en berkenbos. Het gebied is 's winters en tijdens de trek van belang als pleister- en slaapplek voor Taigarietganzen, Kraanvogels en de Blauwe kiekendief. In het gebied broeden ca. 100 vogelsoorten, met belangrijke populaties van Geoorde fuut, Dodaars, Wintertaling, Waterral, Blauwborst en Roodborsttapuit. De Engbertsdijkvenen behoren tot één van de rijkste libellengebieden in Overijssel. In 2003 werden 39 soorten waargenomen waaronder de Noordse glazenmaker, Venwitsnuitlibel en Gevlekte witsnuitlibel. Wat dagvlinders betreft is de grote populatie van het Heideblauwtje van grote betekenis. Het gebied is belangrijk voor reptielen. Vijf soorten komen voor waaronder de Adder, Gladde slang en Zandhagedis. Van het gebied zijn 16 soorten sprinkhanen bekend en één soort krekkel. Relatief belangrijk is het voorkomen van Veenmol, Moerassprinkhaan, Zompsprinkhaan en Negertje.

Het Veenschap is het enige voorbeeld boveengraslanden in Overijssel. Hier komt een afwisseling voor van vochtige heide op verdroogd hoogveen, Berkenbos en witbolgraslanden. Enkele voor hoogveen karakteristieke soorten als Lavendelheide en Veenbes komen nog spaarzaam voor. Het gebied is aan alle kanten omgeven door cultuurgebied met een laag waterpeil, wat een verdrogend effect heeft op dit gebied. Het gebied heeft een relatief hoge dichtheid van de Gekraagde roodstaart.

Nabij Vriezenveen ligt de Fayersheide. Dit is een botanisch zeer waardevol vochtige heide en schraal graslandgebied. Hier komen o.a. Vetblad en Boompikker voor.

### Streefbeeld

Voor de Engbertsdijkvenen is het streefbeeld te komen tot een Hoogveen (N06.03) kern met daaromheen een veengebied waar de veenontwikkeling ook weer op gang komt. Het gebied tussen de Engbertsdijkvenen en landgoed Bruinehaar heeft veel potenties voor de ontwikkeling van heischrale vegetaties en kleine zeggenvetaties. Er is hier een

potentieel lokaal kwelsysteem. Uit hydrologisch modelonderzoek blijkt dat de stromingsrichting hier oost-west gericht is. Door het opzetten van het peil aan deze kant van het huidige natuurgebied zal de potentiaal in de ondergrond verhoogd worden, waardoor wegzijging uit het natuurgebied gereduceerd zal worden. Dit effect speelt m.n. aan de randen van het natuurgebied. Naast de ontwikkeling van de natuurwaarden van dit gebied, wordt door deze inrichting ook het hoogveensysteem in belangrijke mate hersteld. Er zal een kern met levend hoogveen ontstaan met daaromheen een veengebied waar de veenontwikkeling ook weer op gang komt.

In de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen is een voorstel ontwikkeld om, ten behoeve van de hydrologische buffering van de Engbertsdijksvenen, de begrenzing van de nieuwe natuur deels om te klappen tot een zone langs de oostkant van de Engbertsdijksvenen. Een eventuele aanpassing van de begrenzing zal hier pas plaatsvinden op basis van de nog op te stellen gebiedsuitwerking in samenhang met het Natura 2000 beheerplan. De in- en aanliggende percelen aan de westkant van de Engbertsdijksvenen zijn eveneens van groot belang voor het herstel van het hoogveensysteem.

De inliggende percelen in het bosgebied westelijk van de Engbertsdijksvenen (onderdeel van het Veenschap), zijn bij de EHS-begrenzing betrokken t.b.v. het herstel van de inliggende heideveldjes en de ontwikkeling van natte schrale graslandjes.

Het landbouwperceel tussen de weg en het natuurgebied Fayersheide is begrensd, om m.n. de bemestende en ontwaterende invloed daarvan op het natuurgebied te beperken, met als doel herstel en uitbreiding van de bijzondere vegetatie. Herstel van de inliggende percelen van het Veenschap gebeurt door het waterpeil hier te verhogen (vasthouden van regenwater).

## **Mander/ Reutum**

### **Gebiedsbeschrijving**

Het deelgebied Mander (Manderheide en het Mander beekdal) ligt bovenop de stuwwal van Ootmarsum. De belangrijkste natuurwaarden liggen hier langs de Mosbeek, Springendalse beek, Hazelbeek, Onzoel, de Poelbeek en langs de beken die aan de rand van de bebouwde kom van Ootmarsum ontspringen. Hier komen mooi ontwikkelde Dotterbloemhooilanden voor (met Dotterbloem, Kruiwend zenegroen, Grote ratelaar, Brede orchis), Veldrushooilanden (o.a. in het Springendal met Draadrus) terwijl het brongebied van de Mosbeek in ons land het best ontwikkelde voorbeeld betreft van de gemeenschap van Vetblad en Vlozegge. In het gebied ligt ook een groot oppervlak elzenbronbos voor (op 18 locaties), met een groot oppervlak langs de Hazelbeek. Hier komen belangrijke populaties voor van Bittere veldkers, Paarbladig goudveil en de Dotterbloem. Bijzondere soorten zijn het Alpenheksenkruid en *Carex x boeninghausiana*. In het gebied liggen ook diverse droge en vochtige heidevelden, zoals het Vasser grafveld en de Paardenslenkte. Veel bos behoort tot het Zomereiken-Berkenbos of betreft dennenbossen op voormalige heidevelden. Met succes is natuur hersteld in het dal van de Brunninkhuizerbeek met o.a. Veldrushooiland. Hier vestigde zich binnen 10 jaar na inrichting o.a. Gevlekte orchis en Sterzegge. Bij herstel van cultuurgrasland naar heide blijken bedreigde soorten als o.a. Moeraswolfsklauw, Stekelbrem en Dwergviltkruid succesvol.

Aan de oostkant gaat de stuwwal via het Oud Ootmarsumerveld over in het vlakke, voormalige inundatiegebied van de Benedendinkel en de Hollandergraven. Dit gebied is overwegend in intensief agrarisch gebruik. De graslanden zijn soortenarm. In het Oud Ootmarsumer veld komen in de slootkanten nog plantensoorten voor die er op wijzen dat er in dit gebied sprake is van (locale) kwel. Langs de rand van dit gebied stroomt de Poelbeek. Het kwelgebied van Reutum ligt ten oosten van Tubbergen aan de westkant van de Ootmarsumse stuwwal. Er treedt hier grondwater vanuit de stuwwal aan de oppervlakte. Hier liggen bestaande natuurgebieden van Staatsbosbeheer (Reutumerweuste, Veenmaten en Weustematen). Deze natuurgebieden bestaan uit natte elzen-, berken- en elzen-

berkenbroekbossen en niet bemeste natte graslanden met veel soorten die kenmerkend zijn voor kleine zeggemoerassen en vochtige schraalgraslanden (o.a. Gevlekte orchis, Draadrus, Sterzegge). Ook liggen hier de landgoederen Baasdam en Herinckhave. Deze bosrijke landgoederen liggen langs beken met natte, beekbegeleidende graslanden. De cultuurgronden bestaan voor een deel uit extensieve natte graslanden met veel Geknikte vossenstaart en maïsland. In het kader van het Raamplan Tubbergen is rond 1980 de waterhuishouding van het gebied gewijzigd en verder afgestemd op de landbouwkundige functie van de cultuurgronden. Hierdoor is de verdroging van de natuur sterker toegenomen. Ten westen van Tubbergen ligt het Hondeven. Het Hondeven is een pingorelict uit de laatste ijstijd en ligt hoger dan de direct eromheen gelegen gronden. Om het ven liggen lager gelegen vochtige heidevegetaties en rietmoeras. Hier komen zeldzame soorten voor zoals Klokjesgentiaan en Beenbreek.

### **Streefbeeld**

In de beekdalen en brongebieden van de Hazelbeek, Springendalse beek, Mosbeek, Poelbeek en Onzoelbeek en in de verbinding tussen Stuwwal en Dinkel is het doel de ontwikkeling van het natuurlijke karakter van de beken (N03.01 Beek en bron), met natte beekbegeleidende schraalgraslanden (Vochtige schraalgraslanden N10), hoger overgaand in vochtige en droge heide (beheertypen N06.04 resp. N07.01).

In het kwelgebied bij Reutum is de doelstelling aaneensluiting en hydrologische buffering van de bestaande natuurgebieden in combinatie met retentie, ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01), Vochtig hooiland (N10.02) en natuurbos (natuurtype Vochtige bossen N14).

Voor behoud en ontwikkeling van het Hondeven is het noodzakelijk het bestaande natuurgebied te vergroten en het hydrologisch te bufferen. Daarnaast is hier als doel gesteld om Vochtige heide (N06.04) en Nat schraalland (N10.01) te ontwikkelen.

## **Dinkeldal bovenloop**

### **Gebiedsbeschrijving**

De bovenloop van de Dinkel is te karakteriseren als een laaglandbeek. Het in het natuurgebiedsplan begrensde gedeelte heeft een nog nagenoeg natuurlijk karakter met afkalvende oevers, overstromingsvlakten, oeverwallen en plaatselijk nog een natuurlijke begroeiing. Op veel plaatsen is dit natuurlijke karakter echter aangetast door het vastleggen van de oevers met puin en het intensieve agrarische gebruik van de cultuurgronden.

Kenmerkend voor het Dinkeldal zijn de stroomdalgraslanden op de periodiek overspoelde, zandige oeverwallen met onder andere Grote wilde tijm, Steenanjer, Groot geel walstro en Kleine bevernel. Hiervan komt nog maar een heel kleine oppervlakte voor.

Op diverse laag gelegen plaatsen langs de Dinkel komen karakteristieke beekbegeleidende bossen voor. Op de droge, soms overstroomde oevers komt op zandgrond het Essen-lepenbos voor met o.a. Bosgeelster, Dolle kervel en Robertskruid. De Dinkel wordt gekenmerkt door beeksoorten zoals de Oeverzwaluw, IJsvogel, Grote gele kwikstaart, Bosbeekjuffer en Weidebeekjuffer. De beek macrofauna is relatief soortenarm. In de Dinkel worden verschillende soorten vis, welke deel uitmaken van het streefbeeld, nog niet waargenomen.

De middenloop van de Dinkel ligt tussen het Omleidingskanaal en het kanaal Almelo-Nordhorn. Dit gedeelte van de Dinkel heeft een nog vrij natuurlijk karakter. De piekafvoeren worden omgeleid door het Omleidingskanaal. De oevers zijn op de meeste plaatsen versterkt met puin. De Dinkel kronkelt hier door boscomplexen behorend tot het Wintereiken-Beukenbos, Essen-lepenbos en nattere Wilgen- en Ezenbroekbossen. De meeste cultuurgronden langs dit deel van de Dinkel zijn in intensief agrarisch gebruik. Bij het landgoed Meuleman ligt nog een goed ontwikkeld rivierduingrasland met o.a. Steenanjer. Op het landgoed Singraven komen nog enkele weinig of niet bemeste schrale graslanden voor.

De waterkwaliteit van de Dinkel voldoet niet aan alle gestelde normen. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de tien rioolwaterzuiveringsinstallaties die rechtstreeks, of via een kleinere watergang, effluent op de Dinkel lozen. De matige waterkwaliteit en het vastleggen van de oevers heeft tot gevolg dat het zomerbed van de Dinkel gedomineerd wordt door een zeer soorten- en individuenarme levensgemeenschap, die typisch is voor een dynamische zandbodem.

### **Streefbeeld**

Het streefbeeld voor zowel bovenloop als middenloop van het Dinkeldal is het herstel van de natuurlijkheid van de oevers van de Dinkel, met ontwikkeling van vochtige, bloemrijke graslanden (Kruiden en faunarijk grasland N12.02), Overstromingsgrasland (N12.04) en Droog schraalland (N11.01) op de rivierduinen. Verder is het realiseren van een betere waterkwaliteit een belangrijk doel, onder andere om de karakteristieke beekfauna te kunnen ontwikkelen.

De belangrijkste inrichtingsmaatregel om het streefbeeld te realiseren heeft betrekking op het verwijderen van de kunstmatige oeververdediging. Deze maatregel is een verplicht onderdeel van het sluiten van een overeenkomst voor particulier natuurbeheer voor gronden die grenzen aan de Dinkel. Dit geldt niet voor plaatsen waar bruggen, bebouwing of cultuurhistorisch waardevolle elementen liggen.

Het zuidelijk deel tussen de Duitse grens bij Gronau en de Zoekerbrug is het gekanaliseerde deel van de Dinkel. Het streefbeeld is het herstel van het natuurlijk profiel in combinatie met het verlagen van het winterbed. Dit laatste is nodig om de afvoercapaciteit van de Dinkel op peil te houden en de afspraken met Duitsland over de afvoer van de Dinkel na te kunnen komen.

## **Dinkeldal benedenloop**

### **Gebiedsbeschrijving**

De benedenloop loopt vanaf het Omleidingskanaal tot aan de Duitse grens. In dit deel van het riviertje worden de afvoerpieken nu afgevangen door het omleidingskanaal.

Aan de oostkant gaat de stuwwal via het Oud Ootmarsumer veld over in het vlakke voormalige inundatiegebied van de Benedendinkel en de Hollandergraven. Dit gebied is overwegend in intensief agrarisch gebruik. De graslanden zijn meestal soortenarm. In het Oud Ootmarsumer veld komen in de slootkanten nog kwelindicatoren voor. Langs de rand van dit gebied stroomt de Poelbeek.

Het gebied Ottershagen is belangrijk als weidevogelgebied. Hier broedt nog een vrij grote populatie Grutto's. De Benedendinkel zelf is over een grote afstand bekaad en heeft weinig actuele natuurwaarden.

### **Streefbeeld**

Ontwikkeling van een natuurlijker beek (natuurtype N03.01) en nat open inundatie- en retentiegebied langs de Hollandergraven, met afwisseling van overstromingsgrasland (N12.04), Vochtig hooiland (N10.02), Nat schraalland (N10.01) en water met moerasontwikkeling (Moeras N05.01). Plaatselijk ook Vochtig weidevogelgrasland (N13.01). Een groot deel van dit gebied zal zich tot een grote begrazingseenheid moeten ontwikkelen (Rivier- en Moeraslandschap N01.03).

In het gebied tussen het omleidingskanaal en het kanaal Almelo Nordhorn, is het doel het verwijderen van de oeververdediging, zodat natuurlijke rivierprocessen van aangroei en afslag weer mogelijk worden.

## Volther en Agelerbroek

### Gebiedsbeschrijving

Het Agelerbroek ligt tussen de stuwwal en het kanaal Almelo-Nordhorn en is samen met het aansluitende Voltherbroek een van de grootste broekboscomplexen op de hogere zandgronden in Nederland (Natura 2000 gebied). Ten westen van het Agelerbroek ligt het soortenrijke boscomplex Achter de Voort (Asbroek). Dit is een bosreservaat. Hier groeien tal van zeldzame bossoorten zoals Gulden boterbloem, Slanke sleutelbloem en Eenbes. De ingesloten cultuurgronden van het Voltherbroek bevatten nog belangrijke restanten van de vroeger veel voorkomende, zeer soortenrijke onbemeste hooilanden (blauwgraslanden). De actuele natuurwaarden van deze restanten zijn zeer hoog. De grondwater gebonden levensgemeenschappen binnen het broekbos herbergen grote populaties van de Elzenzegge. In de houtwallen komen soorten voor als Mispel, Muskuskruid en Ruwe smele. Op open plekken in het bos vliegt in het voorjaar het Bont dikkopje. In de broekbossen speelt al lange tijd verdroging. In het kader van de landinrichting Volthe is in het Voltherbroek de natuurlijke waterhuishouding in belangrijke mate hersteld. Door onttrekking van de cultuurgronden in en nabij het broekbos aan het landbouwkundige gebruik, kan een duurzame scheiding van functies worden gerealiseerd. Ten oosten van het Voltherbroek ligt de Vogelpoel. Dit is een natuurgebied in het heideontginningslandschap met zowel bos, natte graslanden en amfibieënpoelen. Het gebied is van groot belang voor de zeldzame Boomkikker.

### Streefbeeld

Opheffen verdroging van het Agelerbroek en vergroting van het bestaande moerasbosgebied (Hoog- en laagveenbos N14.02). Dit door het opheffen van de diepe ontwateringsloten die nu om het broekbosgebied liggen in combinatie met retentie van water. In dit gebied wordt een afwisseling van Nat schraalland (N10.01), Vochtig hooiland (N10.02) en Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01) ontwikkeld. Het nieuw aan te leggen bos (spontaan na afgraven bovengrond!) kan deels als compensatie worden gebruikt om in het Agelerbroek het oppervlak schraalland te vergroten.

Voor het Voltherbroek is de doelstelling het vergroten van het natuurgebied en hydrologische buffering van het gebied. Verder geldt hier ook ontwikkeling van Nat schraalland (N10.01) en Vochtige heide (N06.04). De verbinding tussen het Agelerbroek en Ottershagen ligt binnen de EHS en loopt via waterschapsleiding 34-0-3. Deze verbindingszone kan tevens een functie vervullen bij de piekopvang van inundatiewater. Daarvoor zou de inrichting moeten bestaan uit een brede watergang met een oeverzone met riet- en moerasvegetaties. Deze zone kan plaatselijk smaller zijn en kan plaatselijk uit gehele percelen bestaan. De gemiddelde breedte van de strook moet ca. 100 m zijn.

## Beekdalen Weerselo

### Gebiedsbeschrijving

In het bekengebied van de Noorddijkermors en de Saasvelderbeek komen restanten voor van beekbegeleidend elzenbroekbos en elzenbronbos met overgangen naar drogere bostypen op relict heide (Berken-Zomereikenbos). De tussenliggende gronden zijn deels cultuurgraslanden met plaatselijk een meer extensieve inslag (Witbolgrasland). Van oorsprong is het een landschap met hoge dichtheid van houtwallen (Zomereik, Zwarte els) en vochtige hooilanden (Dotterbloemhooiland) langs de beken (o.a. Weerselerbeek, Lemselerbeek en Saasvelderbeek). In overschaduwde en meer natuurlijke delen van beeklopen groeit Slanke sleutelbloem. Heiderestanten zijn aanwezig in de Lemselermaten en Handijksmeden (vochtige, deels vergraste dopheivegetatie met o.a. Klokjesgentiaan en Gagel).

De Deurningerbeek is genormaliseerd en doorsnijdt ter plekke van de Withagsmeden een

landschap van intensief gebruikte cultuurgraslanden en akkers. Enkele verdroogde Elzenbroek- en Vogelkers-essenbossen begeleiden de beek.

De Lemselermaten en Rossummermeden betreft een tweetal natuurgebieden van Staatsbosbeheer. De Lemselermaten is aangewezen als Natura 2000 gebied. Het zijn complexen van natte bossen en schraalgraslanden. De Rossummermeden bestaan voornamelijk uit Vogelkers-essenbos (langs beek, in houtwallen), wilgenbroekbos, droog en vochtig Dotterbloemhooiland met fragmentarisch resten van blauwgrasland en Liesgrasmoeras. Verder komen hier het Berken-Zomereikenbos voor en een stukje Dopheidevegetatie.

De Lemselermaten bestaat uit beekdalblauwgrasland, vochtige heide, Elzen-vogelkersbos, Elzenbroekbos en droog loofbos. Tot in de jaren zestig kwamen o.a. Grote muggenorchis, Groenknolorchis, Moeraswespenorchis, Parnassia en Vetblad voor. Nu nog groeien er o.a. Blonde zegge, Vlozegge en Breed wollegras. Door kleinschalige natuurontwikkeling is Vetblad weer verschenen en heeft Breed wollegras op haar enige Nederlandse groeiplaats zich verjongd. Binnen het gebied heeft zich op een afgegraven landbouwperceel heischraal grasland en Veldrushooiland ontwikkeld met o.a. Gevlekte orchis en Stekelbrem. De Lemselermaten behoort tot de botanisch meest waardevolle terreinen in Twente.

### **Streefbeeld**

Langs de Noorddijkermors en de Saasvelderbeek geldt het versterken en vergroten van de bestaande broekbossen, deels door combinatie met retentie van water, deels door het aanpassen van de waterhuishouding. Ontwikkeling van Vochtig hooiland (N10.02), geleidelijke overgangssituaties naar hogere terreindelen, herstellen en vergroten van de oppervlakte Droge heide (N07.01) en vegetaties van voedselarme en schrale omstandigheden.

Het streefbeeld voor de Deurningerbeek en de Withagsmeden is uitbreiding van de bestaande broekbossen, herstel van beekbegeleidende vochtige graslanden (N10 en/of N12) en herstel van een natuurlijke beekloop (Beek en bron N03.01).

Voor de Lemselermaten en Rossummermeden is het streefbeeld hydrologische buffering van de bestaande natuurgebieden, herstel van de oorspronkelijke loop van de Rossummerbeek en Weerselerbeek in samenhang met het ontwikkelen van retentiegebied en uitbreiding van de bijzondere natte schraallandvegetaties.

## **Bergvennen**

### **Gebiedsbeschrijving**

Dit Natura 2000 gebied omvat enkele niet ontgonnen heiderestanten (Bergvennen, Breklenkampse veld en Vetpot) die eigendom zijn van natuurbeschermingsorganisaties. Deze terreinen zijn zowel provinciaal als nationaal van grote betekenis, omdat hier nog zeer goed ontwikkelde natte heide en schraallandvegetaties voorkomen met tal van zeer zeldzame soorten.

De Bergvennen vormen een belangrijk complex van zwak gebufferde vennen met de in ons land belangrijkste groeiplaatsen van Waterlobelia. Om verzuring van de vennen te voorkomen worden de vennen gevoed met grondwater vanuit de ondergrond. De vennen worden omgeven door Vochtige heide en Droge heide. Dit is het leefgebied van de Levendbarende hagedis, Aardbeivlinder en Heideblauwtje. Zilveren maan, Gentiaanblauwtje en Bruine vuurvlinder zijn sinds de jaren tachtig niet meer waargenomen. Dodaars, Wintertaling en Bergeend behoren tot de broedvogels van de Bergvennen.

### **Streefbeeld**

Het doel is gericht op het uitbreiden en hydrologisch bufferen van de heidegebieden door ontwikkeling van een afwisseling van Droog grasland (N11.01) en Nat schraalland (N10.01), heide (Vochtige heide N06.04) en vennen (Zwakgebufferd ven N06.05).



## Punthuizen

### Gebiedsbeschrijving

Punthuizen betreft een gebied met droge heide, vochtige heide, blauwgrasland, heischraal grasland en snavelbiesvegetaties en is onderdeel van het Natura 2000 gebied Dinkelland. Het blauwgrasland behoort tot enerzijds tot het meest algemene type met een grote populatie van de Spaanse ruiter, anderzijds uit de in ons land zeer zeldzame orchideeën rijke vorm met Moeraswespenorchis, Alpenrus en Parnassia. Het type komt hier in een laagte voor waar sprake is van locale kwel met aanvoer van basen in winter en voorjaarsituatie. Het vochtige, heischrale grasland wordt hier getypeerd door o.a. Tandjesgras en Heidekartelblad. In het gebied leven ook een aantal bijzondere dagvlindersoorten waaronder de Aardbeivlinder.

### Streefbeeld

Het doel is gericht op het hydrologische beter bufferen van Punthuizen en het uitbreiden van de oppervlakte Droog en Nat schraalgrasland (N11.01 resp. N10.01), Vochtige heide (N06.04) en vennen (Zwakgebufferd ven N06.05).

## Landgoederen en beekdalen Enschede/Hengelo

### Gebiedsbeschrijving

In dit landgoederengebied ligt een relatief groot oppervlak Wintereiken-Beukenbos met Hulst, Adelaarsvaren en Dalkruid. Langs beken komen mooi ontwikkelde voorbeelden voor van het Vogelkers-essenbos met Gele dovenetel, Muskuskruid en soms Zwarte rapunzel. Op slecht doorlatend grond komt verspreid het Eiken-Haagbeukenbos met o.a. Bosanemoon, Grote muur en Slanke sleutelbloem. Verspreid komen geïsoleerd liggende heidevelden voor, zowel vochtige heide als droge heide. In het boerenland komt het Witbolgrasland verspreid voor, wat wijst op iets minder intensief grondgebruik. Langs de meest natuurlijke beken broeden de Grote gele kwikstaart en IJsvogel. In de bosranden kan de Kleine ijsvogelvlinder vliegen.

Herstel van natuur op het landgoed Strootman laat zien dat ook bij particulieren hoogwaardige natuur te herstellen is (met o.a. kleine zeggen vegetaties met Moerassmele, blauwgrasland met Draadgentiaan en venachtige laagten met Ongelijkbladig fonteinkruid). Vochtige heide komt voor op het Usselerveld en Sluitersveld met o.a. Veenbies en Klokjesgentiaan.

### Streefbeeld

Op deze landgoederen wordt de kwaliteit van de bestaande natuurgebieden versterkt door:

- natuurlijke inrichting van de vele beken die hier lopen (N03.01) in combinatie met ontwikkeling van nat schraalgrasland (N10.01) en vochtig hooiland (N10.02), kruiden en faunarijk grasland (N12.02).
- versterking van de kleinschalige landschapsstructuur door de aanleg van houtwallen en poelen en basisbiotopen voor o.a. de Boomkikker.
- versterking en uitbreiding van vochtige heide op plekken die hiervoor kansrijk zijn. (N06.04)
- uitbreiding van de oppervlakte beekbegeleidend bos (N14.01).

## Heide- en veen veengebieden zuid Twente

### Gebiedsbeschrijving

In Zuid Twente liggen enkele zeer waardevolle heide- en hoogveengebieden. Het gaat om een drietal hoogveengebieden, nl. het Aamsveen, Haaksbergerveen en Witte veen, alle drie aangewezen als Natura 2000 gebied. Het betreft alle drie hoogvenen waarvan een belangrijk deel verdroogd is en waarvoor in het kader van Natura 2000 herstel als doel geldt. Op het verdroogde hoogveen komen uitgestrekte vegetaties voor met Dopheide, Pijpestrootje, Adelaarsvaren of er heeft zich bos ontwikkeld. In al de drie hoogveengebieden zijn al maatregelen genomen om tot vernatting te komen en effecten hiervan zijn te zien met o.a. veenputten waar de hoogveenvorming weer op gang komt. Het hoogveen is belangrijk als leefgebied voor diverse plant- en diersoorten als Lavendelheide, Veenbes, Eenarig wollegras, Adder, Veenhooibeestje en Witsnuitlibellen. Op de flanken van het Aamsveen komt vochtig heischraal grasland voor. Het Buurserzand is één van de belangrijkste heidegebieden met vennen van Overijssel met verspreid struwelen van de Jeneverbes. Het Lankheet wordt gekenmerkt door geïsoleerd liggende heidevelden met enkele vennen. Herstel van landbouwgrond naar heide/vennen aan de rand het Buurserzand heeft tot nu toe al verrassende resultaten opgeleverd. In het overgangsgebied bij het Aamsveen komt een belangrijke populatie van de Boomkikker voor.

De Buurserbeek heeft van de Duitse grens tot en met de landgoederen bij Diepenheim een grote ecologische betekenis. De beek verbindt gebieden uit de ecologische hoofdstructuur in Overijssel en Gelderland.

### Streefbeeld

Voor instandhouding en/of herstel van deze gebieden is in het natuurbeheerplan nieuwe natuur aangewezen om herstel van de waterhuishouding hier mogelijk te maken. Hierdoor kan de verdroging van deze gebieden opgelost worden.

Het Buurserzand en Haaksbergerveen maken deel uit van de te realiseren robuuste verbindingzone (RVZ) Drents plateau-Holterberg-Haaksbergerveen. Deze verbinding heeft het hoogste ambitieniveau (B3) en is gericht op de verbinding van de ecosystemen bos van arme en matig rijke zandgronden (N15.02), Droog schraalland (N11.01), Droge heide (N07.01) en lokale versterking van de natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur. Ten aanzien van deze doelstellingen is een doorgaande verbinding voor de doelstelling Droge heide (N07.01) niet mogelijk. In dit tracé is gekozen voor alleen lokale versterking van heideterreinen. Over de doelstelling bos vindt nog overleg plaats met het rijk. Inzet van de provincie is om deze doelstelling hier laten vallen en deze RVZ te beperken tot de doelstelling grasland in combinatie met beekherstel en lokale versterking van natuurgebieden.

### Haaksbergerveen / Koffiegoot / Het Lankheet

Voor deze gebieden is het streefbeeld herstel van de natte, voedselarme omstandigheden, tegengaan van ontwatering van de veengebieden d.m.v. hydrologische buffers, het omvormen van landbouwencaves, en een meer natuurlijke ontwikkeling van het veenbeekje de Koffiegoot.

### Buurserzand/buurserbeek

Voor het Buurserzand is de ontwikkeling gericht op hydrologische buffering en uitbreiding van dit gebied. Herstel van Vochtige en droge heide (N06.04, N07.01) en Nat schraalland (N10.01).

Omdat de Buurserbeek hier door heen loopt hangt dit herstel nauw samen met het herstel van het natuurlijke karakter van de Buurserbeek. In het beekstelsel van de Buurserbeek komen de volgende beheertypen voor: Beek en bron (N03.01), Vochtige schraalgraslanden (N10), kruiden en faunarijk grasland (N12.02), droog schraalgrasland (N11.01) en Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01).

### Witte veen / Hegeveld

Voor het Witte Veen / Hegeveld is wordt gestreefd naar herstel van natte, voedselarme omstandigheden. De ontwatering van het veengebied wordt tegengegaan d.m.v. hydrologische buffers, en het toevoegen van landbouwenclaves aan de natuurgebieden. Het toekomstbeeld is hier een grootschalige, natte, grensoverschrijdende natuurkern met Hoogveen (N06.03), Vochtige heide (N06.04) en Nat schraalland (N10.01).

### Aamsveen

De verdroging van het gebied wordt verder aangepakt. De inrichting van landbouwenclaves moet zich richten op herstel van Vochtige heide (N06.04), Nat schraalland (N10.01) en Hoog- en laagveenbos (N14.02). Ook het ontwikkelen van natuurwaarden in het overgangsg gebied van hoogveen naar het beekdal van de Glanerbeek is mogelijk. Verder is het doel het verbeteren van het leefgebied van de Boomkikker.

## **Stuwwal Oldenzaal**

### **Gebiedsbeschrijving**

#### Oldenzaalse stuwwal

Verschillen in reliëf, geologische opbouw, hydrologische omstandigheden en de hieraan gekoppelde wijze van ontginnen maken dat het gebied van de Oldenzaalse stuwwal een rijk geschakeerd landschap heeft met een veelzijdige flora en fauna. Een deel hiervan is aangewezen als Natura 2000 gebied. Met name bovenop de stuwwal liggen belangrijke natuurwaarden. Dit is het brongebied van de hier ontspringende beken zoals de Hakenbergerbeek, Linderbeek, Roelinksbeek en Snoeyinksbeek. De bossen in deze brongebieden zijn bijzonder soortenrijk, doordat tertiaire klei en keileem vaak dicht aan de oppervlakte liggen. In de brongebieden komt het Elzenbronbos voor met o.a. twee soorten Goudveil en een unieke in het zuurstofrijke water levende macrofauna. Langs de beken komt het Vogelkers-essenbos vorm met Gele dovenetel, Bosandoorn, Bosanemoon en Muskuskruid. Waar het grondwater `s winters hoog is en zomers laag (stagnerende bodemlagen) komt het Eiken-haagbeukenbos voor met Bosgierstgras, Ruwe smele, Bosanemoon en Gele dovenetel. In de struiklaag valt het hoge aandeel van de Hazelaar op. Veel bossen de stuwwal behoren tot het Wintereiken-Beukenbos met o.a. Hulst, Ruige veldbies en Dalkruid. Hier kwamen Grote bonte specht, Kleine specht en Zwarte specht al voor en heeft zich de afgelopen tien jaar de Middelste bonte specht gevestigd. Het wijst er op dat ook hier het aandeel dood hout in het bos aan het toenemen is.

Buiten de reservaten is het grondgebruik intensief en komen amper meer natuurwaarden in de graslanden voor. Herstel is hier wel mogelijk. In de reservaten komen mooi ontwikkelde voorbeelden van het Dotterbloemhooiland voor. De in het gebied gelegen poelen zijn van levensbelang voor de Kamsalamander. De houtwallen, meestal met een vegetatie met Zomereik en Zwarte els hebben een grote waarde met soorten als Grote muur, Eenstijlige meidoorn, Schaduwgras, maar ook Kleine maagdenpalm en Gele dovenetel. De houtwallen herbergen vaak nog veel zeldzame inheemse boom- en struiksoorten. Veel dieren (o.a. marterachtigen, vlermuizen) gebruiken de houtwallen als verbindingroutes. Daarnaast vormen deze elementen een geschikte broedplaats voor Geelgors, Heggemus, Nachtegaal en Gekraagde roodstaart. Veel houtwallen komen nog voor op de overgang van Dinkeldal naar Molterheurne en Roorderheurne, in het "stroomgebied" van Snoeyinks- en Bethlehemsebeek en zuidwestelijk van Losser. De essen en kampen kennen een eigen rijkdom aan akkerkruiden. Door intensief agrarisch gebruik (maïsteelt) is veel van de vroegere kruidenrijkdom verdwenen. Extensief akkerbeheer biedt mogelijkheden voor herstel van de akkerflora met o.a. Korenbloem, Gele ganzebloem en Klapproos. Verder betekent graanverbouw een biotoopverbetering voor Rode Lijstsoorten als Geelgors en Patrijs.

## Roderveld

Het Roderveld bestaat uit een vochtig heideterrein op de flank van de stuwwal Oldenzaal met naaldbossen, en plaatselijk Elzenbroekbos en Elzen-Essenbos met populieren. In het gebied liggen cultuurgronden die overwegend in intensief gebruik zijn als maisakker of grasland. De vochtige heideterreinen zijn verdroogd, omdat de natuurlijke waterhuishouding van het Roderveld gewijzigd is. Van nature is de grond, deels bestaand uit een ondoorlatende onderlaag van klei, vrij nat (Gt II). De oorspronkelijke Roelinksbeek gaat nu vergezeld van een parallelle waterloop, die veel oude beeklopen afgesneden heeft. Deze nieuwe waterloop zorgt voor een diepe ontwatering en een snelle afvoer van het water. Dit leidt tot inundaties in de kom ten zuidwesten van het landgoed "Everloo". De grachten en de oorspronkelijke visvijvers binnen het landgoed Everloo zijn door de snelle afvoer droog komen te staan.

## **Streefbeeld**

Het doel is de ontwikkeling van aaneengesloten natuurgebieden op de de stuwwal en langs de beken met een afwisseling van Vochtige hooiland (N10.02), Kruiden en faunarijk grasland (N12.02) en herstel van de natuurlijke beken en bronnen (N 03.01 Beek en bron) en uitbreiding van de oppervlakte vochtige bossen (N14.01 en N1403). Het gaat hier om de bovenlopen van de Voltherbeek, Rossummerbeek, Weerselerbeek, Hakenbeek, Bloemenbeek, Luttenmolenbeek, Snoeijinksbeek, Bethlehemsebeek en Elsbeek. Voor het Roderveld geldt als streefbeeld het herstel van Vochtige heide (N06.04).

## **Twickel**

### **Gebiedsbeschrijving**

Het landgoed Twickel omvat oude boskernen (bijv. Elbertbosch), jonger spontaan dan wel aangeplant bos op voormalige heide, diverse beekdalen zoals dat van de Azelerbeek en Oelerbeek, een groot aantal in oppervlak sterk variërende heidevelden en schraallanden. De oude boskernen behoren tot het Wintereiken-Beukenbos en zijn vaak rijk aan Hulst. In de beekdalen komt het Vogelkers-essenbos voor met Wilde kardinaalsmuts, Boskortsteel en IJle zegge. Verspreid in het hele gebied komen afhankelijk van waterhuishouding en beschikbaarheid van nutriënten verschillende typen broekbos voor (Elzenbroekbos, Elzenberkenbroek en Berkenbroek). In het gebied komen meerdere typen houtwallen voor, vaak met soorten uit bossen en bosranden (Dolle kervel, Hengel). Op de heide is vaak naaldhout (Grove den) aangeplant. Negentig procent van het nog bestaande oppervlak heide is vochtige heide, die vaak behoort tot het natte, veenmosrijke type. Op het landgoed is de afgelopen 15 jaar veel heide geplagd wat geleid heeft tot ontstaan van een grote oppervlakte Snavelbies-vegetaties. In de heide liggen verspreid zowel zure als ook zwakgebufferde vennen met een eigen unieke flora en fauna. Het mooiste voorbeeld hiervan met een overgang naar kalkmoeras wordt gevonden in het Boddenbroek, dat als Natura 2000 gebied is aangewezen. Rondom de Deldener Esch vinden we Veldrus-hooiland met Kruipend zenegroen. In het Völgerveld is met succes broekbos omgezet in soortenrijk blauwgrasland met Blonde zegge, Bleke zegge en Armbloemige waterbies. Het landgoed Twickel is een belangrijke leefgebied voor bosvogels, waaronder Middelste bonte specht, Kleine bonte specht en Zwarte specht. Diverse bijzondere vlindersoorten komen voor zoals het Bont dikkopje, Heideblauwtje, Kleine ijsvogelvlinder en Grote weerschijnvlinder.

### Deldenerbroek

Het Deldenerbroek is een voormalig heideontginningslandschap met veel variatie in terreintypen. Op de hoge delen een karakteristiek, kleinschalig agrarisch cultuurlandschap, met houtwallen en bosjes aanwezig. Het centrale deel van het gebied (Demmersblok) is van oudsher omgeven door een houtwal. De lagere terreindelen zijn rijk aan kalkrijke kwel uit de diepe ondergrond. Het Hagmolenbeekdal begrensd het gebied aan de noordoostzijde.

## **Streefbeeld**

De begrensde gebieden maken deel uit van de te realiseren robuuste verbindingzone (RVZ) Drents plateau-Holterberg-Haaksbergerveen. Deze verbinding heeft het hoogste ambitieniveau (B3) en is gericht op de verbinding van de ecosystemen bos van arme en matig rijke zandgronden (N15.02), Droog schraalland (N11.01), Droge heide (N07.01) en lokale versterking van de natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur. Ten aanzien van deze doelstellingen is een doorgaande verbinding voor de doelstelling Droge heide (N07.01) niet mogelijk. In dit tracé is gekozen voor alleen lokale versterking van heideterreinen. Over de doelstelling bos vindt nog overleg plaats met het rijk. Inzet van de provincie is om deze doelstelling hier laten vallen en deze RVZ te beperken tot de doelstelling grasland in combinatie met duurzaam beekherstel en lokale versterking van natuurgebieden. Voor het gedeelte van de RVZ Holterberg–Haaksbergerveen door het landgoed Twickel is in dit natuurgebiedsplan geen extra oppervlakte nieuwe natuur aangewezen. Hiervoor is wel een deel van de beschikbare oppervlakte nieuwe natuur voor gereserveerd. Deze zal echter pas worden ingezet als er meer concrete uitvoeringsplannen zijn. Deze hele zone is nu wel begrensd als beheersgebied.

### Twickel Flierveld

In dit heideontginningsgebied is het doel herstel van Vochtige heide (N06.04) en Nat schraalland (N10.01) en het herstel van de beekloop van de Wolfkaterbeek.

### Twickel Azelerbeek / Oelerbeek/Hagmolenbeek

Omvorming van de huidige onnatuurlijke beeksystemen naar meer natuurlijke beeksystemen met bijbehorende inrichting, gebruik en natuurwaarden, in combinatie met waterretentie. In de beekdalen worden afwisselen Nat schraalland (N10.01), kruiden en faunarijk grasland (N12.02), Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01) ontwikkeld. Op de flanken van de beekdalen gaan deze vegetaties op kansrijke plekken over in vochtige heide (N06.04).

### Deldenerbroek.

In het Deldenerbroek wordt in samenhang met de Hagmolenbeek een groot natuurgebied ontwikkeld met een afwisseling van vochtige heide (N06.04), Nat schraalland (N10.01), kruiden en faunarijk grasland (N12.02) en Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01).

## **De doorbraak**

### **Gebiedsbeschrijving**

De doorbraak is een nieuw gegraven beek die een verbinding vormt tussen de natuurgebieden in Noordoost Twente met die in West-Overijssel. De beek volgt niet de loop van vroegere beken. Het geheel kunstmatig gecreëerde beekdal doorsnijdt van oudsher verschillende biotopen, zoals heidevelden en hooilanden. De totale lengte van de nieuwe beek betreft 15 km, waarvan in 2010 het grootste deel is gerealiseerd. Op ingerichte gedeelten verschenen pioniersoorten van vochtig, voedselarme bodems. In de omgeving van het Mokkelengoor verscheen het Melkvioltje en Kruipe moerasscherm, een soort waarvoor ons land een internationale verantwoordelijkheid draagt. Waterpunge verscheen op groot aantal plekken. Langs de beek ontwikkelen zich vegetaties die behoren tot het overstromingsgrasland (N12.04), vochtig hooiland (N10.02) en nat schraalland (N10.01). Bij niets doen ontstaat wilgenbroekbos (N14.01, Rivier en beekbegeleidend bos). Voor meer informatie, zie [www.dedoorbraak.info](http://www.dedoorbraak.info).

### **Streefbeeld**

Zie tabel verbindingzones.